

الدعوة أهل السنة والجماعة

**JASNI DOKAZI
IZ AJETA O HIDŽABU
O OBAVEZNOSTI
POKRIVANJA LICA ŽENE**

Lutfullah Abdulazim Hudžeh

مكتبة الغرباء

الدلالة المحكمة لآيات الحجاب على وجوب غطاء وجه المرأة

لطف الله بن عبد العظيم خوجه

الأستاذ المساعد بقسم العقيدة بجامعة أم القرى بمكة

JASNI DOKAZI IZ AJETA O HIDŽABU O OBAVEZNOSTI POKRIVANJA LICA ŽENE

Lutfullah ibn Abdulazim Hudžeh

Profesor asistent na fakultetu akide na univerzitetu
Ummul-Kura u Mekki

Prevod: Emsad Pezić

Izdavač i urednik: Mektebetu El Guraba

Maj 2009 godine - Sarajevo

مكتبة الغرباء - الدعوة السلفية

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

UVOD

Hvala Allahu, Te'ala, i neka je selam i salavat na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, na njegovu porodicu i prijatelje a zatim:

Od karakteristika ove generacije sa stanovišta fikhskih mes'ela (pitanja) je pojava rasprave i polemike oko mes'ele otkrivanja lica kod žene što je suprotno stavu prethodnih generacija. Prethodne generacije su raspravu o tom pitanju svele na pismene rasprave u okviru knjiga fikha, hadisa i tefsira. Nije bilo rasprave na kongresima niti poziva sa minbera, niti su po tom pitanju pisana posebna djela. Neki od učenjaka bi po tom pitanju rekao svoje mišljenje zatim bi spomenuo mišljenje drugih i ne bi se upuštao u duboke rasprave i istraživanja ovog pitanja niti bi raspravljao sa onim ko ima drugačije mišljenje. Ulema je po tom pitanju imala dva mišljenja:

Prvo mišljenje: Obaveza pokrivanja cijelog tijela žene shodno onome na čemu su bile žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Drugo mišljenje je bilo na stavu da je mustehab pokriti lice svim ženama osim Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena.

Iz ovoga se može zaključiti da su se slagali oko jedne stvari, a da su se oko druge razilazili. Prvo: Svi se slažu da je Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama bila obaveza da pokriju lice i oko toga je postojao idžma'-saglasnost uleme. S druge strane razišli su se u pogledu ostalih žena, da li je njima obaveza ili mustehab da pokriju lice.

Najvažnije što se može uočiti iz stava onih koji ovu stvar smatraju mustehabom jesu dvije važne stvari: Prvo: oni smatraju da je pokrivanje lica mustehab-poželjna stvar što dalje znači da je to vrijednije, tj. bolje od otkrivanja lica. Mustehab propis je iznad mubaha tj. opšte dozvoljenosti. Ko uradi mubah stvar jednak je onome ko je ostavi, a kod mustehaba je bolji onaj ko uradi dotičnu stvar od onoga ko je ostavi.

Drugo: Oni uslovljavaju šart-uslov da bi bilo dozvoljeno otkriti lice, a to je sigurnost od nepostojanja fitne-smutnje. Ta smutnja se ogleda u ljepoti žene i njenoj mladosti tj., da se radi o mladoj ženi i u postojanju velikog broja grješnika i pokvarenjaka. Ako se pojavi jedan od ova dva šarta koji bivaju uzrokom smutnje onda i po njima biva obaveza da žena prekrije lice.

Iz ovog proizilazi da je njihovo dozvoljavanje mukajjed tj. fikhski gledano je ograničeno i uslovljeno, a nije mutlak-uopšteno, bezuslovno i neograničeno. Ta ograničenost se ogleda u sigurnosti od nepostojanja fitne-smutnje i ograničen je postojanjem vrijednosti pokrivanjem lica. Ovo je stvar koju nisu primjetili zagovarači otkrivanja lica žene danas, a oni se danas u svome pozivu upravo vežu za ove učenjake!!!

Oni koji pokrivanje lica smatraju mustehabom (od prijašnjih generacija) su se pridržavali ovog šarta i pomenute vrijednosti pokrivanja lica što se ne slaže sa onima koji danas zagovaraju otkrivanje lica žena.

Pridržavanje ovog šarta ih je djelimično izjednačilo sa onima koji su pomenutu stvar smatrali obaveznom u svakoj situaciji. Iz toga proizilazi da se slažu kako je obaveza ženi prekriti lice u slučaju postojanja smutnje, s tim da jedni to u osnovi smatraju obavezom a drugi uz postojanje pomenutog šarta. Činjenica da su pokrivanje lica smatrali vrijednijim i boljim spriječila ih je od širenja svog stava i pozivanja žena ka tome tj. da otkriju lice. Zbog toga i nisu pisali posebna djela po tom pitanju kako bi podpomogli svoje mišljenje o otkrivanju. Nisu htjeli zamjeniti bolje nečim što je slabije.

Sve ovo skupa za sobom povlači vrlo važnu stvar, a to je praktični idžma'-saglasnost koji se odnosi na zabranu izlaska žena otkrivenog lica. Teoretsko razilaženje nije imalao uticaja na praktičnu stvarnost. (Naime bez obzira na pomenuto razilaženje žene muslimanke su vijekovima pokrivala lice. op. pr.) Ovo je stvar koju nisu primjetili pozivači u otkrivanje lica žene u ovom vremenu, a u svom pozivu oni se vraćaju na ove učenjake. Iz njihovih mišljenja po ovom pitanju možemo izvesti sljedeće zaključke:

U ovoj mes'eli-pitanju imaju tri saglasnosti-idžma'a:

-Saglasnost oko pokrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena; -Saglasnost oko pokrivanja lica u slučaju smutnje; -I praktični idžma'-saglasnost oko zabrane ženama da otkrivaju lice.

Po jednoj skupini učenjaka svim ženama je obaveza da pokriju lice zajedno sa Poslanikovima, sallallahu alejhi ve sellem, ženama.

Po drugim učenjacima ženama je mustehab pokriti lice izuzev žena Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, s tim da uslovljavaju sigurnost od smutnje i da smatraju da je bolje i vrijednije da pokrije lice.

Ovo su poznata mišljenja u toj mes'eli. Prošla su stoljeća a postojalo je to teoretsko-formalno razilaženje koje se u praksi nije primjećivalo jer praktično gledajući postojala je saglasnost po tom pitanju (jer su sve žene pokrivala lice). **Za tih trinaest vjekova postojanja islamskog hilafeta muslimanke nisu izlazile otkrivenog lica i obraza na ulicu.** To pripovjeda i potvrđuje velika skupina učenjaka, od njih su:

-**Imam Nevevi**, koji je živio u sedmom stoljeću, u svojoj knjizi 'Revdatu talibin' navodi saglasnost po tom pitanju. U pogledu gledanja u tuđu ženu kaže: «To je zabranjeno. To kaže Estehari, Ebu Alij Taberi, a to mišljenje odabire i šejh Ebu Muhammed i imam Šafija. To je kategorički stav imama. On spominje **saglasnost-idžma'** muslimana **oko zabrane da žene izlaze otkrivena lica te da je pogled uzrokom smutnje jer on pokreće strasti.** Šeriat zatvara vrata i uzroke koji vode u smutnju kao što zabranjuje osamljivanje sa tuđom ženom.» (Revdatu talibin, 5/366-367. Ovo je također spomenuo Šerbini u knjizi Mugni muhtadž, 3/129, pogledaj Avdetul-hidžab, 3/407.)

-**Ibn Hajjan El-Endelusi**, mufessir i jezičar, živio je u osmom stoljeću po hidžri. On u svom tefsiru 'Bahrul-muhit' kaže: «**Ovo je običaj u Endelusu-Španiji, žena ne otkriva i ne pokaziva osim jedno oko.**» (Bahrul-muhit, 7/250.)

-**Ibn Hadžer El-Askalani** je živio u devetom stoljeću po hidžri. On u Fethul Bariju kaže: «**Neprestana je praksa dozvole ženi da izlazi u mesdžid, pijacu, i putuje pod nikabom kako je ne bi vidjeli ljudi.**» (Fethul Bari, 9/337.)

-**Ibn Rislani** pripovjeda: «**Muslimani se slažu oko zabrane da žena izlazi otkrivena lica, a pogotovo u prisustvu velikog broja grješnika.**» (Avnul-ma'bud, knjiga o odjeći, poglavlje 'Fima tebdi el-mer'etu min zinetiha', 12/162.)

Ovakvo je stanje bilo i na početku posljednjeg stoljeća. Prije od prilike sto pedeset godina izumljen je foto aparat. Fotografija iz tog vremena su uslikali mnoge islamske zemlje i stanje u njima. Sa tih fotografija može se vidjeti ono o čemu mi govorimo u pogledu pokrivanja žene muslimanke. Slike iz: Turkistana, Indije, Iraka, Afganistana, Turske, Šama, Magriba, Jemena. Egipta, Arabije, i drugih zemalja svjedoče da su žene pokrivala lice i cijelo tijelo jednostjelnim dugim hidžabom.

Čak i u nekim sporednim i manje poznatim mjestima gdje su živjeli muslimani žene su pokrivala lica. Npr. ostrvo Zandžibar u pojasi Južne Afrike koje se nalazi u indijskom okeanu. Ovo sam ostrvo posjetio 1420 h.g. i ušao sam u jedan stari muzej. Vidio sam slike njihovih sultana omanaca i slike njihovih žena, sve su bile pokrivena na način kako smo malo prije spomenuli. U ovom vremenu imamo primjer afganistanske žene, njen hidžab je prostran jednodjelan i pokriva cijelo tijelo čak i lice. Na sličan način su žene bile pokrivena i u drugim islamskim zemljama. **Ove slike o kojima govorimo su siguran dokaz o tome kako su muslimanke bile pokrivena u prošlosti.** Takvo stanje se zadržalo donedavno kada su muslimanke koristile potpuni hidžab.

Žene nisu otkrivala lica sve dok nije naišao val kolonijalizacije i prozapadnog načina življenja. Glavni ciljevi kolonijalizacije u islamskim zemljama bili su skidanje hidžaba sa muslimanke i obustavljanje sprovođenja šeriatskih propisa. Za ostvarenje ovih ciljeva izabrali su dva načina: jedan je sila i snaga, a drugi je ubacivanje sumnji među muslimane. Metoda ubacivanja sumnji-šubhi je gora i opasnija.

Pojavili su se ljudi koji su sa minbera počeli pozivati da muslimanka otkrije lica. O tome se počelo pisati u časopisima i knjigama u kojima se konstantno spominjalo da je to mes'ela-pitanje oko koje postoji razilaženje. Oni su se vezali za islamsku tradiciju i pozivali na mes'ele oko kojih postoji razilaženje. Njihove šubhe-sumnje su poput šubhi orijentalista. Razlika je u tome što su orijentalisti istraživali i proučavali islam kako bi lakše napali na njega, a ovi istražuju kako bi ubacili sumnje u ustaljene šeriatske propise po kojima se radi dugi niz godina. U te mes'ele spada i ova mes'ela oko hidžaba, a posebno kada je u pitanju otkrivanje lica.

U tom svom istraživanju su pronašli da skupina učenjaka dozvoljava otkrivanje lica ali pod uslovom da ne postoji opasnost od smutnje-fitne. Oni su uzeli njihovo mišljenje ali su izostavili njihove šartove-uslove koje su pri tome usloveli. Isto tako su uzeli dio njihova govora o dozvoljenosti a ostavili dio govora koji ukazuje da je mustehab pokriti lica. Iz svega toga su izveli novo mišljenje a to je opšta dozvola otkrivanja lica žene muslimanke i to bez ikakvih ograničenja i uslovljavanja. Nisu spomenuli da ovi učenjaci smatraju da je pokrivanje lica vrijednije. Nisu vjerodostojno i po emanetu dostavili njihova

mišljenja niti su ispravno predstavili suštinu ove meš'ele. Na koncu su još rekli da je to mišljenje velike većine učenjaka. Nisu imali pravo da njima pripisuju svoje novo mišljenje koje su oni inovirali, oni nisu od njih niti su ovi od njih. Zatim oni su napredak povezali sa otkrivanjem lica žene. Ustvrdili su da je razlog zbog kojeg su muslimani nazadovali to što se žena muslimanka pokrivala i što je bila udaljena od mjesta gdje borave ljudi. To je čuo od njih onaj ko je čuo i nasjeo na to. Mnogi muslimani su se povelili za ovim idejama zbog nepostojanja čednosti i slabog imana pa su to prihvatili i po tome počeli raditi.

Tako se u istoriji islama desio događaj čudan i stran islamskom ahlaku i bontonu jer je po prvi puta žena muslimanka izišla otkrivenog lica na ulicu oponašajući svojom odjećom nevjernice. Žena je tako primila novi izgleda, onakav kako su to htjeli tako zvani "oslobodioci žene". Međutim i pored toga muslimani nisu doživjeli napredak. Zemlje koje su tu praksu masovno primjenile na svom području i dalje su ostale zemlje trećeg svijeta. Gdje je taj napredak koji je trebao doći sa otkrivanjem lica žene muslimanke, razgolišavanjem, mješanjem sa muškarcima i izlaskom iz kuće? Isti ti pozivi danas pogađaju prijestolnicu islama i imana bez razmišljanja o posljedicama.

Najopasnije u svemu tome je što ovo mišljenje zastupaju islamističke struje i pokreti, a njihovo mišljenje se sluša i poštuje jer su vjerski orjentisani. A treba se prisjetiti da je razgolišavanje muslimanke i skidanje hidžaba u muslimanskim zemljama krenulo od otkrivanja lica žene muslimanke. Nema sumnje da su ovi zastupanjem ovakvog mišljenja namjeravali postići hajr i da su slijedili dokaze, međutim pomenuto razilaženje selefa koje smo spomenuli ih je zavaralo pa su pomislili kako je mišljenje o otkrivanju ispravno, čak šta više možda su ga smatrali preovladavajućim. Njihov nedostatak je što tu meš'elu nisu precizno proučili i postavili. Ovo se može primjetiti kod onih koji zastupaju ovo mišljenje. Ako sumnja-šubha dolazi od šeriatskog nasatteksta onda se taj tekst-nas mora protumačiti shodno šeriatu.

Postojanje razilaženja u nekoj stvari ne znači da tek tako treba odbaciti neko mišljenje. Nije svako razilaženje šeriatski osnovano i ispravno, postoje razilaženja koja se ne mogu prihvatiti. Šeriatski nasovi-tekstovi koji ukazuju na dozvoljenost otkrivanja lica nisu ništa jači od onih koji ukazuju na obavezu pokrivanja lica. Kur'an navodi tri ajeta o hidžabu. To su sljedeći ajeti:

-«*A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca.*» (Ahzab, 53) (Ovaj ajet će kasnije biti oslovljavan kao ajet o hidžabu. op.pr.)

-«*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*» (Ahzab, 59) (Ovaj ajet će kasnije biti oslovljavan kao ajet o džilbabu. op.pr.)

-«*...i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje...*» (Nur, 24) (Ovaj ajet će kasnije biti oslovljavan kao ajet o zinetu-ukrasu. op.pr.)

Svi ovi ajeti jasno ukazuju na obavezu pokrivanja lica. Ako su ovi ajeti muhkem-jasnog značenja onda su svi drugi dokazi mimo njih mutešabih-manje jasni. Poznato je da šeriatski tekstovi ili dokazi mogu biti muhkem-jasni i mutešabih-manje jasni. **Sljedbenici imana i učeni slijede jasne dokaze, a ostavljaju manje jasne.** Na to ukazuju riječi Uzvišenog: «*On tebi objavljuje Knjigu, u njoj su ajeti jasni, oni su glavnina Knjige, a drugi su manje jasni. Oni čija su srca pokvarena - željni smutnje i svog tumačenja - slijede one što su manje jasni, a tumačenje njihovo zna samo Allah. Oni koji su dobro u nauku upućeni govore: "Mi vjerujemo u njih, sve je od Gospodara našeg!" - A samo razumom obdareni shvaćaju.* (Ali Imran, 7)

Među onima koji slijede mutešabih-manje jasne ajete ima onih koji to namjerno čine. To su oni čija su srca pokvarena. Oni svojim tumačenjem žele izazvati smutnju. Na ovakve Kur'an upozorava. Drugi nenamjerno koriste mutešabih i tako naprave grešku, takav ima jednu nagradu za svoj idžtihad ali nema nagradu za promašaj istine po tom pitanju. Tako u ovoj našoj mes'eli postoje dvije vrste: Oni koji na osnovu muhkem značenja kažu da je obaveza pokriti lice i te dokaze je teško pobiti zbog postojanja mutešabih dokaza, iako su ti dokazi po onima koji dozvoljavaju otkrivanje lica muhkem dokazi. Međutim muhkem-jasno značenje po ovom pitanju se nalazi u pomenutim ajetima. Sada ćemo objasniti značenje ovih ajeta.

-Uzvišeni kaže: «*A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca.*» (Ahzab, 53) Ovaj ajet jasno ukazuje na značenje o pokrivanju lica. Oko ovoga nema razilaženja među cjelokupnom ulemom. Svi se slažu da ajet ima pomenu to značenje ali se razilaze oko toga na koga se odnosi njegov propis.

Oni koji pokrivanje lica smatraju obaveznim kažu da je ajet opšti i da se odnosi i na ostale žene mimo Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena. -Oni koji smatraju da je pokrivanje lica mustehab kažu da se ovaj ajet posebno odnosi na žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Ovdje treba istaći da je značenje ovoga ajeta muhkem-jasno i da ukazuje na dvije stvari. Prvo ukazuje na pokrivanje lica i uopšteno ukazuje da se propis odnosi na sve žene i da nije poseban samo za žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. To se može zaključiti iz više aspekata:

Prvo: Naredba o hidžabu u ajetu ima ‘illet-razlog, taj razlog je **postizanje čistoće srca**. Taj razlog se odnosi i na ostale žene i nije reduciran samo na žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. **Svaka žena ima potrebu za čistoćom svog srca**. Niko ne tvrdi suprotno tome a čistoća srca se postiže zastiranjem (pokrivanjem) od ljudi.

Drugo: Ako je Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama naređeno da se zastiru od ljudi kako bi postigli čistoću srca i kako bi se sprječila požuda muškaraca za njima, onda su druge žene preče za time i one imaju veću potrebu za čistoćom jer one nisu na stepenu Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena i veća je mogućnost da ih muškarci požele i uznemiravaju.

Treće: Poznato je u usuli fikhu da se jedna (Kur’anska ili hadiska) obavijest odnosi na sve uopšteno osim ako postoji izuzimanje. Ovdje nije navedeno nikakvo izuzimanje koje ne podliježe pod tu naredbu. Iako je obavijest ovdje došla u kontekstu Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena treba reći da je osnova kod propisa da je on am-opšti propis jer se ‘illet-razlog i značenje odnosi i na ostale žene. A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: «Ja se ne rukujem sa ženama, moj govor stotini žena je kao govor jednoj ženi.»

Četvrto: Oni koji govore da je ajet poseban samo za Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene kažu da se ta posebnost ogleda u hurmetu-zabrani koja postoji u pogledu njegovih žena. Ovaj ‘illet-razlog postoji i u pogledu njegovih kćeri. Tako da možemo reći njegove kćeri ili ulaze pod propis ajeta, a to onda negira njegovu posebnost, ili moraju reći da se na njih ne odnosi ovaj ajet tako da bi ovaj razlog bio netačan. Shodno tome nema osnove da se ajet razumije kao poseban tekst koji se posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene. U svakom slučaju shvaćanje ajeta u posebnom kontekstu je neispravno.

Peto: Shvaćanje ajeta u posebnom kontekstu i tumačenje da se taj propis posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene za sobom povlači dozvolu ulaska u kuće žena, a to je netačno i tako nešto niko ne zastupa.

Pomenuti aspekti su jasnog i muhkem značenja i iz njih se vidi neispravnost stava onih koji ajet tumače u posebnom kontekstu na žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Veliki broj mufessira je mišljenja da ajet ima opšte značenje a među njima su i: ibn Džerir, ibn Hajjan, ebu Bakr ibn Elarabi El-Maliki, Kurtubi, ibn Kesir, Džassas, Ševkani, Husnin Mahluf i drugi.

-Uzvišeni kaže: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*» (Ahzab, 59)

Ovaj ajet sa muhkem-jasnim značenjem ukazuje na pokrivanje lica, a to se može pojasniti sa više aspekata:

Prvo: Svim ženama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, njegovim kćerima i ženama vjernika je naređeno da niza se spuste svoje džilbabe. Iz toga se vidi da je način spuštanja haljina-džilbaba niza se isti za sve. S obzirom da postoji saglasnost oko načina pokrivanja i nošenja džilbaba Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena a to je potpuni džilbab sa pokrivanjem lica, iz toga proizilazi da je način pokrivanja ostalih žena (njegovih kćeri i žena vjernika) isti kao i kod Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena.

Drugo: Onaj ko tefsiri u ajetu riječ «idna'» spuštanje džilbaba, kao otkrivanje lica iz toga proizilazi da i Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene trebaju otkriti lice, a to je neispravno i to niko ne kaže.

Treće: U ajetu stoji «judnine alejhinne». Glagol je prelazni preko riječice «ala» tj. «na». **Ovakva upotreba ovog glagola se koristi kod stvari gdje pokrivanje ide od vrha prema naniže.** To dalje ukazuje da «idna'» spuštanje haljina tj. džilbaba biva sa vrha glave u jednom dijelu spuštajući se preko lica. Ovo značenje zastupa skupina jezičara, a među njima je i Zamahšeri koji u komentaru ovog ajeta kaže: «To znači da ga spusti niza se i neka njime prekriju lice i obline ili bokove svog tijela. U jeziku, ako ženi sklizne odjeća sa lica se kaže: «edni sev-beki ila vedžhiki» tj. spusti odjeću na lice.»

Ebu Hajjan El-Endelusi u tefsiru ovog ajeta kaže: «'Alejhinne', znači da obuhvata cijelo tijelo žene, ili 'alejhinne' znači na njihova lica jer su u džahilijetu otkrivale lica.»

Svi oni riječ «idna'» -spuštanje haljina niza se- tumače kao pokrivanje lica. Od njih su: ibn Abbas, Ubejde Selmani, Muhammed ibn Sirin, ibn Alije, ibn Avn. Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže: «Allah je naredio ženama vjernika kada iziđu iz svoje kuće zbog neke potrebe da pokriju svoja lica, da sa vrha glava spuste svoje džilbabe, te da otkriju jedno oko.» Sened ove predaje je vjerodostojan kod imama Buharije, Ahmeda, ibn Hadžera i drugih, Allah im se smilovao. Ovu predaju navodi ibn Džerir u tefsiru ovog ajeta.

Mufesiri se, slijedeći ibn Abbasa, slažu da se riječ «idna'» tefsiri kao prekrivanje lica. Oni koji zastupaju takvo mišljenje su: ibn Džerir, Džassas, Ilkeja Haras, Zamahšeri, Begavi, Kurtubi, Bejdavi, Nesefi, ibn Džezij Kelbi, ibn Tejmijje, ibn Hajjan, Ebu Su'ud, Sujuti, Ševkani, Alusi Kasimi, Dželaluddin, Mehalli. Svi ovi i drugi kažu da riječ «idna'» u ajetu znači pokrivanje lica. Svi oni se u tome oslanjaju na tefsir koji je po tom pitanju prenesen od ibn Abbasa, ^d.

Na ovu temu u suri Nur je objavljen sljedeći ajet: «...*i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje...*» (Nur, 24) Ovaj ajet muhkem-jasnim značenjem ukazuje na pokrivanje lica i to se može dokazati sa više aspekata:

Prvo: U ajetu je spomenut glagol «zahere» koji ukazuje na nepostojanje namjere i izbora. Nije rečeno «azhere» što je oblik koji ukazuje na namjeru i postojanje htijenja i izbora. Izuzimanje (riječ «illa» tj. osim) u ajetu se odnosi na ono što se ukazuje i otkriva od ukrasa žene bez njenog htijenja i namjere. Tako da se to ne može odnositi na lice jer se lice otkriva namjerno a ne slučajno i spontano.

Drugo: Riječ «ez-zine» u Kur'anu i jeziku arapa označava ono čime se ukrašava žena a što je izvan osnove tj. njenog tijela, kao što su nakit i odjeća. Tako da tumačenje lica i šaka kao ukras je suprotno Kur'anu i jeziku arapa.

Skupina selefa je na stavu da ovaj ajet ukazuje na pokrivanje lica žene. Od njih su ibn Mes'ud, Nehai, Hasan, Ebu Ishak Sebi'i, ibn Sirin i Ebu Dževza'.

Zatim treba reći da je ovaj ajet osnova onima koji zastupaju mišljenje o otkrivanju lica žene, jer je u tefsiru tog ajeta prenešeno mišljenje ibn Abbasa da se to odnosi na lice i šake. Mnogi ljudi prenose ovaj govor i spominju ga u značenju dozvole otkrivanja lica pred tuđim muškarcima. Ovo je diskutabilno, tj. da li je to ibn Abbas tako razumjevaio jer je prethodilo ibn Abbasovo mišljenje u ajetu o džilbabu koje je jasno i nedvosmisleno a to je obaveza pokrivanja lica uz dozvolu otkrivanja jednog oka kako bi vidjela. Ako bi iz ovog ajeta shvatili da se njegovo mišljenje odnosi na dozvolu otkrivanja lica pred tuđim muškarcima onda bi to bilo kontradiktorno s njegovim prethodnim mišljenjem. Ovakav dokaz se ne može izvesti dok se ne razmotre drugi dokazi i ne donese sud o tome koji dokaz preovladava.

Ako bi smo znali da je ibn Abbas ovaj ajet tumačio da je ženi dozvoljeno da otkrije lice pred onima (od mahrema) koji ulaze kod žene u kuću onda bi nestalo nejasnoće. Na ovaj način se njegov govor ne bi dovodio u kontradiktornost. Tj., po ovom njegovom drugom mišljenju, dozvoljeno joj je otkrivanje lica i šaka pred mahremima. Tako da njegovo mišljenje koje prenosi ibn Džerir o tumačenju izraza «vanjski ukras» da se to odnosi na lice, surmu na oku, kanu na rukama i prsten, podrazumjeva ukrase koje pokaziva u svojoj kući pred onima koji ulaze kod nje. Ne možemo misliti da je ibn Abbas dozvoljavao da tuđi muškarci ulaze kod žene u kuću (kako bi to pokazala pred njima, već se to može odnositi na mahreme). Ovo je komentar o ibn Abbasovom tumačenju tih ajeta, a što se tiče ostalih koji su ajet protumačili kao on, oni su slijedili njega i time namjeravali reći ono što je on kazao kao što smo malo prije pojasnili ili su time mislili na zabranu a ne izuzimanje. Pojašnjenje toga bi bilo da mišljenje onoga ko ajet tumači da se odnosi na lice i šake može značiti dvije stvari:

-Može značiti da je namjeravao zabranu njihova otkrivanja (lica i šaka). Tako da se njegovo tumačenje odnosi na Kur'ansku zabranu (*neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta*).

-I može značiti izuzimanje kao što je to poznato od njega (osim onoga što je ionako spoljašnje).

Prva mogućnost nema osnove kao što je to spomenuo ibn Kesir u svom tefsiru tako da značenje ajeta biva: «Neka ne otkrivaju lice i šake osim ako se nešto od toga ukaže ili otkrije nenamjerno.» Ovo

tumačenje je nasuprot drugog tumačenja: «Neka ne otkrivaju tijelo svoje i ukrase na njemu osim lica i šaka.» Ako se navode dvije tačne mogućnosti onda jedna od njih nije preča od one druge osim uz postojanje preovladavajućeg šeriatskog teksta koji bi prevagnuo na jednu stranu. Preovladavajući tekst ovdje ide u prilog prve mogućnosti tj. zabrane otkrivanja lica kao što se to vidi iz dva ajeta - ajet o hidžabu i džilbabu. Oni predstavljaju muhkem-jasne dokaze o pokrivanju lica žene. Ovo značenje ne podupire razumjevanje ibn Abbasova mišljenja kako smo malo prije naveli i ono što je potvrđeno od njega o obavezi pokrivanja lica. I pored navedenih dokaza ipak postoji grupa onih koji smatraju da se ajet odnosi na izuzimanje i da ukazuje na dozvolu otkrivanja lica pred tuđim muškarcima. To je stav onih koji smatraju dozvoljenim otkrivanje lica žene.

Nakon analiziranja pomenutih dokaza i spomena pomenutih aspekata biva potvrđeno mišljenje o obavezi pokrivanja lica žene, te da je to propis koji je potvrđen muhkem-jasnim dokazima i čvrstim osnovama, a što se tiče potvrđenih i vjerodostojnih dokaza koji se suprostavljaju tom mišljenju to se može uzeti i shvatiti kao mutešabih-nejasan dokaz. Prednost se daje muhkem-jasnim nad mutešabih-manje jasnim dokazima. Tako da se ti dokazi mogu razumjeti u svjetlu da su možda objavljeni prije propisivanja hidžaba ili se odnose na neke posebne okolnosti.

Istraživanje ove mes'ele-pitanja je proteklo u svjetlu ajeta koji se posebno odnose na hidžab a zatim hadisa uz spomen značenja i propisa koji se iz njih mogu izvući. Spomenut je i stav četvorice imama i njihovih sljedbenika kako bi smo utvrdili najtačnija mišljenja u ovom poglavlju.

Istraživanje ove mes'ele sam podijelio na sljedeće studije:

1. Muhkem-jasno značenje «ajeta o hidžabu» o obavezi pokrivanja lica žene.
2. Muhkem-jasno značenje «ajeta o džilbabu» o obavezi pokrivanja lica žene.
3. Muhkem-jasno značenje iz «ajeta o zinetu-ukrasu» o obavezi pokrivanja lica žene.
4. Muhkem-jasna značenja hadisa o obavezi pokrivanja lica žene.

5. Verifikacija mišljenja po tom pitanju unutar četiri mezheba i verifikacija stava da je to mišljenje većine učenjaka.

Moj cilj u ovoj studiji nije bio da raspravljam sa nekim pojedincem posebno koji zastupa mišljenje o dozvoljenosti otkrivanja lica kako bi tako postigao neki cilj i poništio dokaze onih koji dozvoljavaju otkrivanje lica žene. Nakon iščitavanja ove studije moći ćeš uvidjeti da sam spontano navodio dokaze bez posebnog plana i cilja da time odgovorim na knjigu «Er-reddu el-mufhim» od šejha Albanija, Allah mu se smilovao i uzvisio mu stepen. Ova knjiga je postala osnova svima koji zastupaju mišljenje o dozvoljenosti otkrivanja lica žene bez obzira na njihovu provinenciju. Nije bilo skladno spomenuti ovu mes'elu i raspravljati o njoj a da se ne raspravlja i o toj knjizi nakon što je ta knjiga postala izvor za ovu tematiku. Bez obzira koliko iznijeli dokaza o pokrivanju lica uvijek neko može reći: «A gdje je tvoj odgovor na knjigu «Er-reddu el-mufhim»? Zbog toga je moralo doći do rasprave i odgovora na tu knjigu. Istraživač u ovoj knjizi je u osnovi namjeravao detaljno izložiti dokaze i mišljenja o obavezi pokrivanja lica žene a rasprava sa suprotnom stranom je došla kao sastavni dio kako bi govor o toj mes'eli bio upotpunjen i zaokružen. Bilo bi dobro ovu studiju predstaviti u jednom skraćenom izdanju koje bi sadržavalo najbitnije dokaze i način izvođenja istih kako bi se na taj način olakšalo onima za koje postoji strah da neće razumjeti ovu mes'elu zbog detaljnog iznošenja dokaza i oduljivanja. Na taj način ona bi bila lahka za one koji bi iz nje htjeli držati vazove ili je koristiti u pripremi predavanja. Važnost mes'ele-pitanja i šubha-sumnja koja se u njoj pojavljuje su naučne prirode što obavezuje da se ova mes'ela precizno prouči, da se potanko iznesu dokazi i precizno odredi mjesto razilaženja kako bi na taj način bila od pomoći onima koji žele naučno raspravljati o ovoj temi. Kako bi se ova tema približila i kako bi je ljudi bolje razumjeli postoji potreba da se ukratko ova tema predstavi u uvodu kako bi objedinili između lahkoće, skraćivosti, pouke, preciznosti, dokaza i odgovora na šubhe.

Lutfullah ibn Abdulazim Hudžeh

Mekka Mukerrema, ikindija, srijeda, 5. 9. 1425. h.g.

JASNO ZNAČENJE «AJETA O HIDŽABU» O
OBAVEZI POKRIVANJA LICA ŽENE

Uzvišeni kaže: «*A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca.*» (Ahzab, 53)

U pogledu sebeba-uzroka objave ovog ajeta prenosi se nekoliko predaja koje tumače ajet. Od toga je i ono što bilježi imam Buharija u svome sahihu sa svojim senedom. Prenosi se od Enesa da je Omer, radijallahu anhu, rekao Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem: «**O Allahov Poslaniče kod tebe ulaze čestiti i pokvareni ljudi, kada bi naredio majkama vjernika da se zastru**», pa je Allah objavio ajet o hidžabu (gore pomenuti ajet).» (Tefsir, poglavlje: «La tedhulu bujutennebijj»)

Prenosi se da je Omer, radijallahu anhu, rekao: «Ja od svih ljudi najviše znam o ovom ajetu-ajetu hidžaba. Kada je Zejneb sebe poklonila Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, bila je sa njim u kući. On je spremio hranu i pozvao ljude. Ljudi su posjedali i razgovarali. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je počeo izlaziti a zatim bi se vraćao a oni su i dalje sjedili i razgovarali pa je Allah objavio: «*O vjernici, ne ulazite u sobe Vjerovjesnikove, osim ako vam se dopusti radi jela, ali ne da čekate da se ono zgotivi; tek kad budete pozvani, onda uđite, i pošto jedete, razidite se ne upuštajući se jedni sa drugima u razgovor...*», do riječi: «*ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora*» (Ahzab 53), pa je postavio zastor a ljudi su ustali.» (Buhari sahih; Tefsir, poglavlje: «La tedhulu bujutennebijj»)

Ovaj ajet sadrži četiri stvari a to su:

1. Mes'ela o hidžabu-zastiranju.
2. Govor koji je usmjeren ženama Poslanika, ﷺ.
3. Propis, a to je obaveza potpunog hidžaba-zastiranja cjelokupnog tijela, sa rukama i licem.
4. 'Illet-razlog propisa, a to je postizanje čistoće srca.

Što se tiče prve tri stvari učenjaci se ne razilazi u pogledu njih a oko četvrte postoji razilaženje. Neki od njih to smatraju 'illetom-razlogom propisa i na tome grade opšti propis za sve žene zajedno sa ženama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer sve imaju potrebu za čistoćom srca. S toga oni smatraju obaveznim pokrivanje lica za sve.

Drugi zanemaruju ovaj 'illet-razlog i smatraju da se on posebno odnosi na onoga kome je ovaj govor upućen tj. ženama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Shodno tome oni smatraju dozvoljenim da ostale žene mogu otkriti lice mimo žena Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Njihov dokaz se svodi na dvije stvari: Prvo: Govor u pomenutom ajetu je usmjeren na njih tj. žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Drugo: Postojanje šeriatskih tekstova koji su mutešabih-nejasni, a iz kojih se može zaključiti dozvoljenost otkrivanja lica žene.

Oni koji smatraju obaveznim pokrivanje lica za sve žene njihov stav se može poduprijeti sa pet aspekata:

Prvo: Uopštenost 'illeta-razloga propisivanja propisa za sobom povlači uopštenost propisa koji se odnosi na sve. Potvrda 'illeta-razloga za sobom povlači potvrdu propisa. Ako je potvrđeno da propis u ajetu ima 'illet-razlog zbog kojeg je objavljen otuda uvijek i svugdje gdje se pojavi taj 'illet-razlog tu biva i propis. **Ovo je osnova kijasa-analogije koji se koristi u fikhu.**

Kijas je prenošenje propisa sa osnove na ogranak zbog zajedničke stvari ili sličnosti koja postoji među njima. Otuda svaki kijas mora imati: asl-osnovu; fer'-ogranak ili izvedenicu; 'illet-razlog propisivanja; i hukm-propis. Ovo su ruknovi kijasa. (Po ovom pitanju vidi knjigu «Muzekkera» iz usuli fikha od šejha Šenkitija, str. 245)

Ruknovi kijasa postoje u ovom ajetu:

- Asl-osnova: su žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer je govor usmjeren njima;
- Propis: potpuni hidžab-zastiranje od muškaraca;
- Illet-razlog: postizanje čistoće srca koji se traži za njih i za ljude
- Fer'-izvedeni propis: ostale žene vjernika.

Da li se pomenuti 'illet-razlog nalazi među ostalim ženama? Odgovor je da. I za njih se traži da postignu čistoću srca kao i za muškarce. Dakle 'illet-razlog je jedinstven i odnosi se na sve tako da se i propis odnosi na sve. Propis kruži ili postoji tamo gdje postoji 'illet-razlog zbog kojeg je taj propis propisan. Niko ne može tvrditi da on nema potrebu za čistoćom srca. Niti neko može tvrditi da ostale žene vjernika nemaju potrebe za čistoćom srca. Ovaj očigledan 'illet-razlog na koji ukazuje ajet je nemoguće pobiti iz dva razloga:

Prvo: Zbog njegove jasnoće da je to ‘illet-razlog ovog propisa.

Drugo: To bi značilo da ovaj govor ima mahanu, neka je Allah, Azze ve Dželle, uzvišen od toga da Njegov govor ima mahanu.

Šejh Muhammed Emin Eš-Šenkiti u svom tefsiru, 6/584, kaže: «U ovom plemenitom ajetu je jasan dokaz da je obaveznost hidžaba-zastiranja, uopšten propis za sve žene, a nije poseban samo za žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, iako je osnova govora posebna za njih. Uopštenost ‘illeta-razloga je dokaz o uopštenosti propisa. Način na koji je izveden ‘illet-razlog a na koji ukazuju riječi Uzvišenog: «*To je čistije i za vaša i za njihova srca.*», je ‘illet-razlog koji se veže za riječi Uzvišenog: «*tražite to od njih iza zastora.*». Ovo je poznati način u usuli fikhu na koji se izvodi ‘illet-razlog taj način se zove “el-ima-u ve tenbih”. Osnova ovog načina izvođenja ‘illeta-razloga se definiše ovako: Spajanje određenog opisa šeriatskim propisom na takav način da kada taj opis ne bi bio ‘illet-razlog za taj propis pomenuti govor bi imao mahanu kod pametnih ili učenih.»

‘Illet-razlog u ajetu je postizanje čistoće srca. Ako ovo nije ‘illet-razlog za propis onda bi ovaj govor imao mahanu shodno ovom usulskom načinu «el-ima-u ve tenbih», kao što je to spomenuo šejh Šenkiti, Allah mu se smilovao. Allah je uzvišen od toga da Njegov govor ima mahanu. Posve je očito da je ovo ‘illet-razlog šeriatskog propisa i to nije neprimjetno i skriveno.

Ako smo potvrdili da je ovo ‘illet-razlog pomenutog propisa onda time pada tvrdnja o posebnosti propisa na koji ukazuje ajet. Jer gdje god postoji pomenuti ‘illet-razlog postoji i pomenuti propis, u tom slučaju propis je uopšten. Ovim kijasom potvrđuje se uopštenost ovog propisa. Ovakav kijas koji upotrebljavaju fekihi zove se kijas temsil tj. kijas poistovjećivanja. U ovakvom kijasu izjednačavaju se asl i fer’ u propisu tj. osnovni propis i izvedeni propis su jednaki.

Postoji i druga vrsta kijasa koji je na većem stepenu a koji se koristi u situaciji kada je nešto preče nad nečim. Taj se kijas naziva kijas evla tj. preči. U ovoj našoj mes’eli može se izvesti kijas koji je preči. Suština ovog kijasa se sastoji u sljedećem: Ako je govor upućen nekoj skupini na koju se odnosi određen propis uz određen ‘illet-razlog, pa ako se taj isti ‘illet-razlog nađe pri nekoj drugoj skupini onda se i na nju odnosi taj govor i taj propis. Ako je pri toj drugoj skupini ‘illet-

razlog jači i izraženiji onda je ta druga skupina preča da se na nju odnosi taj propis. Uvijek kada je ‘illet-razlog pri nekome prisutniji i potvrđeniji to sve više potvrđuje i postojanje propisa na tom mjestu.

Ajet se obraća određenoj skupini a to su majke vjernika-žene Poslanika, ﷺ, sa određenim propisom a to je hidžab-zastiranje, zbog određenog ‘illeta-razloga a to je postizanje čistoće srca.

Ako bi smo postavili pitanje: Ko je preči ovoj čistoći, majke vjernika, žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koje su odabrane i čiste od svega što je ružno, a dokaz tome je Allahovo svjedočanstvo kada kaže: «Allah želi da od vas, o porodico Poslanikova, grijeh odstrani, i da vas potpuno očisti.» (Ahzab, 33), ili su druge žene preče ovoj čistoći među kojima ima dobrih, onih koje ponekad učine neki grijeh i onih koje učine sebi nepravdu? Nema sumnje da odgovor glasi da druge žene imaju veću potrebu za ovom čistoćom, tako da je postojanje pomenutog ‘illeta-razloga kod njih jače i prisutnije te da su one preče da podliježu pod taj propis. Slično ovom je i sljedeći ajet: «Tebi je objavljeno i onima prije tebe, ‘Ako bi Allahu pripisao sudruga tvoja bi djela bila poništena.’ Zato Allaha obožavaj i budi zahvalan.» Ako Allah svoga poslanika upozorava na širk i pored njegovog velikog stepena kod Allaha onaj ko ne zna svoj stepen niti svoj svršetak je preči od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da bude upozoren od širka. Isti je slučaj i sa sljedećim ajetom u kojem se naređuje dobročinstvo roditeljima: «Kad jedno od njih dvoje, ili oboje, kod tebe starost dožive, ne reci im ni: “Uh!” - i ne podvikni na njih, i obraćaj im se riječima poštovanja punim.» (Isra, 23) Ako Allah, Subhanehu ve Te’ala, zabranjuje uznemiravanje roditelja s riječima “uh” onda je preče da bude zabranjeno npr. psovanje ili udaranje roditelja jer je to još gore i lošije.

Drugi aspekt: Jedno (Kur’ansko hadisko) obraćanje se uopšteno odnosi na sve. Poznata je stvar u usuli fikhu, i to se često ponavlja, da jedno obraćanje i propis koji iz njega proizilazi obuhvata sve uopšteno. Učenjaci usula se slažu oko ovoga a razilaženje koje se javlja među njima po ovom pitanju je u nekim posebnim prilikama i stanjima.

Neki od njih smatraju da sam hitab-obraćanje spada u uopšten oblik. Drugi smatraju da samo obraćanje po izgledu ne predstavlja uopštenost već smatraju da je propis koji iz njega proizilazi uopšten

shodno drugom dokazu koji može biti npr. nas-tekst ili kijas. Na ovo pravilo ukazuju i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: «Ja se ne rukujem sa ženama moj govor stotini žena je kao govor jednoj ženi.» Hadis bilježi Nesai, poglavlje «Bej'atun-nisa», u hadisu Umejje ibn Re-kike. Sahih Nesai, 3/875.

Šejh Muhammed Emin Šenkiti u Edva'ul-bejanu, 6/589-591, kaže: «Od dokaza koji ukazuju da je propis ajeta o hidžabu opšti, je usulsko pravilo da jedan hitab-obraćanje obuhvata cijeli ummet te da propis nije poseban za pojedinca kome je obraćanje upućeno. Ovu me'elu smo objasnili u suri Hadždž u studiji o zabrani oblačenja žutog. To smo rekli jer se obraćanjem jednom pojedincu od njegova ummeta propis uopšteno odnosi na cijeli ummet. Jer svi su jednaki u pogledu propisa obaveznosti osim ako nije prenesen poseban dokaz o izuzimanju (za nekoga). Obaveza je vratiti se tom propisu. Ono oko čega se razilaze učenjaci usula u pogledu hitaba-obraćanja pojedincu je: Da li neki oblik tj. neki izraz gdje je hitab upućen pojedincu ukazuje na uopštenost propisa ili ne? To razilaženje je formalno i nema posljedice u praksi. Obraćanje pojedincu je po hanbelijama oblik umuma-uopštenosti, a po drugima: malikijama, šafijama i drugim, obraćanje pojedincu nije uopošteno jer hitab-pojedincu u stvarnosti ne obuhvata drugog s toga se ne može smatrati oblikom ili konstrukcijom uopštenosti. Međutim sljedbenici ovog mišljenja se slažu da je propis iz rečenice gdje je obraćanje upućeno pojedincu opšti ali shodno nekom drugom dokazu mimo ovog obraćanja pojedincu. Taj dokaz može biti neki drugi šeriatski nas-tekst ili kijas. Što se tiče kijasa to je očevidno jer se kijas odnosi na nekog drugog kome nije upućen govor ili obraćanje a zajedničko među njima je što su svi jednaki u pogledu šeriatskih obaveza i propisa. U nekim slučajevima je kijas veoma jasan i jak ili se radi o nasu-šeriatskom tekstu kao što su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, oko prisege ženama: «Ja se ne rukujem sa ženama, moj govor jednoj ženi je kao govor stotini žena.»»

Iz ovog usulskog pravila, koje smo spomenuli, vidimo da je propis ajeta o hidžabu uopšten iako konstrukcija i oblik teksta jezički gledano ukazuje da je on posebno upućen ženama Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Jer njegov govor jednoj ženi od njegovih supruga ili nekoj drugoj ženi znači kao da se tim govorom obraća stotini drugih žena.

Šejh Albani kaže: «Kada se Uzvišeni Zakonodavac obraća nekom pojedincu od ummeta ili u pogledu njega donese neki propis ili sud, postavlja se pitanje: Da li ovo biva opštim propisom osim ako je naveden dokaz da je to poseban propis (samo za tu osobu)? Ili se to posebno odnosi samo na tu osobu? Ulema usula se po tom pitanju razilazi a ispravno je prvo mišljenje. To kao preovladavajuće mišljenje zastupa Ševkani i drugi muhakkici-verifikatori. Imam ibn Hazm u Usuli Ahkam, 3/88-89, kaže: «Ubjeđenja smo da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslan svim ljudima i džinima za svoga života, a zatim i svim onima koji će se roditi do Sudnjeg dana. Njegovi propisi se odnose na svakog pojedinca kojeg će Allah, Azze ve Dželle, stvoriti do Sudnjeg dana. Pošto se ummet oko toga slaže i to je kategorička stvar koju potvrđuju vjerodostojni šeriatski tekstovi. Njegova vjera ostaje do Sudnjeg dana i važi za ljude i džine. S obzirom da je nužno znano a to potvrđuju i čula da oni koji dođu poslije njega nemaju mogućnosti da Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, vide onda njegove naredbe pojedincu od neke vrste predstavljaju naredbu svim pripadnicima te vrste. A što se tiče određenih propisa koji se odnose na posebne narode i pojedince to je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, jasno ukazao u svojim hadisima. Kao što je njegov postupak oko džeze'e (deva) Ebi Burdetu ibn Nejjaru. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ga je obavjestio da to nikome poslije njega više nije dozvoljeno. Njegova, sallallahu alejhi ve sellem, naredba jednoj ženi koja ima istihazu odnose se na sve žene koje dobiju istihazu. To što je u namazu ibn Abbasa i Džabira postavio sa svoje desne strane označava propis za svakog muslimana i muslimanku koji klanja sam za imamom. Nema razilaženja oko toga da je njegova naredba ashabima koji su prisustvovali u halki kod njega istovremeno naredba svim ljudima do Sudnjeg dana. Zatim je nastavio odgovarati onima koji se po tom pitanju razilaze u osnovama ili ograncima.» (Temamul-minne, 41-42)

Iz ovoga se vidi da Albani, Allah mu se smilovao, priznaje ovo šeriatsko pravilo ali je u pogledu ove mes'ele (pokrivanje lica žene) ipak mišljenja da ovdje postoji izuzetak jer po njemu postoji dokaz koji ukazuje na posebnost propisa o pokrivanju lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena. Međutim ako dokažemo neispravnost posebnosti propisa (na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene)

zbog uopštenosti razloga-illeta propisivanja ovog propisa kao i kada objasnimo aspekte koji će tek doći, onda biva obavezan prihvatiti mišljenje o uopštenosti propisa o pokrivanju lica žene muslimanke.

Treći aspekt: Navođenje svetosti i posebnosti stepena Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena kao 'illet-razlog propisivanja ajeta ustvari poništava posebnost objave ajeta. Objašnjenje ovog aspekta: Pošto tvrdnja o posebnosti objave ajeta nema jaku potporu oni koji zagovaraju posebnost ovog propisa izveli su čudan 'illet-razlog propisivanja propisa. Oni kažu: «Ovaj propis je posebno objavljen za Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene zbog svetosti njihove časti i posebnog stepena i položaja. Svetost njihove časti je veća od časti ostalih žena, zbog toga im je naređeno da se zastiru.»

Pogledaj kako su promijenili 'illet-razlog? Nakon što je u ajetu bilo spomenuto postizanje čistoće srca kao 'illet-razlog oni su došli sa novim 'illetom-razlogom, a to je svetost časti i posebnost stepena Poslanikovih, صلى الله عليه وسلم, žena. A njihova svetost i visina stepena već su potvrđeni drugim šeriatski tekstovima. Mi u ovom slučaju možemo okrenuti stvar i reći: «Njihova svetost i posebnost može biti razlog neobaveznosti hidžaba-pokrivanja lica jer je hidžab propisan kako bi zaštitio čast žena, s obzirom da su Poslanikove, صلى الله عليه وسلم, žene majke vjernika muškarci nemaju požude u pogledu njih i to iz dva razloga:

Prvo jer je Allah zabranio ženidbu sa njima. U tom kontekstu Uzvišeni kaže: «*Vama nije dopušteno da Allahova Poslanika uznemirujete niti da se ženama njegovim poslije smrti njegove ikada oženite. To bi, uistinu, kod Allaha, bio velik grijeh!*» (Ahzab, 53) Ako je ženidba sa njima zabranjena onda niko neće imati požude za njima, prema toj logici ne bi bilo potrebe ni da pokrivaju lice pred muškarcima.

Drugo: Vrijeme u kojem su živjele Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene je najbolje vrijeme, u tom vremenu su živjeli najbolji, najplemenitiji i ljudi najvećeg imana, a to su ashabi, radijallahu anhum. Od njih su bile pravedne halife. Tako da je očuvanje njihove časti bilo zagarantovano i bez pokrivanja lica.

Zatim unatoč svemu tome kažemo i sljedeće: «Ako je potpuno hidžab-potpuno zastiranje uključujući i lice, propisan zbog njihove posebne svetosti i stepena, zašto onda i njegovim, sallallahu alejhi ve

sellem, kćerima zbog toga nije naređeno potpuno zastiranje? Zar njihova svetost i čast nije na većem stepenu od časti ostalih muslimanki? Ako bi rekli: «Njihova svetost nije na stepenu svetosti Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena.» Kažemo da griješe, naprotiv svetost pojedinih njegovih kćeri je na većem stepenu od časti njegovih pojedinih žena? Kao što je npr. Fatima, radijallahu anha, jer je ona gospođa i prvak žena u Džennetu. Ako bi rekli: «One imaju svetost kao i njegove, sallallahu alejhi ve sellem, žene.» Onda im je obaveza da priznaju da je i njima obaveza da pokriju lica kao što je obaveza Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama. A ako to priznaju onda biva jasno da pomenuti propis nije has-poseban za Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene. Ako uvrste i Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, kćeri pod ovaj propis time negiraju svoj stav o posebnosti ovog propisa na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene. Pred njima je da prihvate mišljenje o uopštenosti propisa pa makar samo obraćanje bilo posebno upućeno Poslanikovim, ﷺ, ženama i to je istina po ovom pitanju.

Četvrti aspekt: Iz mišljenja o posebnosti ajeta proizilazi dozvola onoga što je već zabranjeno. U ovoj studiji ćemo govoriti o činjenici da ajet jasno ukazuje kada ljudi nešto potražuju od žena da to mora biti iza hidžaba-zastora. Hidžab-zastor može biti dvojak:

Prvo: Ako se nalaze u kućama onda taj zastor predstavlja: paravan, zid ili vrata. Ajet je objavljen u ovom kontekstu.

Drugo: Ako su izvan kuće onda pomenuti zastor biva džilbab koji pokriva cijelo tijelo bez izuzimanja ičega. Oni koji zastpaju mišljenje o uopštenosti ovog ajeta tj. da se on odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene i ostale vjernice, kod njih po ovom pitanju nema nikakve dileme. Jer po njima znači da im je naređeno zastiranje od muškaraca u svakom slučaju: ako su u kući taj zastor može biti paravan, zid ili vrata, a ako su van kuće onda je to zastiranje putem džilbaba koji prekriva cijelo tijelo. Međutim ako bi rekli ovaj ajet se posebno odnosi samo na majke vjernika-Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene onda bi smo ovu stvar mogli podijeliti na tri situacije:

1. Da se posebnost ajeta odnosi na kuće ali ne i vani.
2. Da se posebnost odnosi van kuća mimo unutar kuća.
3. Da se posebnost odnosi na unutrašnjost kuća i izvan kuće.

Što se tiče prve dvije mogućnosti one su neispravne jer su u njima u isto vrijeme objedinjeni tahsis-posebnost i ta'mim-uopštenost. Postojanje uopštenosti i posebnosti poništava tvrdnju u osnovi o posebnosti ajeta. Jer je osnova na kojoj grade posebnost ovdje tvrdnja da je obraćanje upućeno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama.

Nakon ovoga, ispada da je dio (Kur'anskog) obraćanja uopšten što za sobom povlači sljedeće priznanje: «Činjenica što je hitab-obraćanje posebno upućeno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama nije dovoljna kao dokaz da se ajet posebno odnosi na njih.» Ova prva mogućnost predstavlja poništavanje tvrdnje o posebnosti ajeta jer protivna strana jednostavno može reći: «Ako je dio obraćanja uopšten zašto ne bi mogao biti i drugi dio uopšten?» Sljedbenici mišljenja o posebnosti ajeta na ovaj prigovor ne bi imali adekvatan odgovor.

Ako bi rekli: «Osnova dokaza je tahsis-posebnost i to se ne može zanijekati osim uz dokaz koji bi ukazao na uopštenost. U situaciji kada su u kući dokaz ukazuje da je propis uopšten a kada su vani ne postoji dokaz da je propis opšti tako da propis ostaje na svojoj osnovi.»

Kažemo: «Ovo je priznanje od vas da puko upućivanje Kur'anskog obraćanja Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama ne mora biti dokaz o posebnosti propisa, a mi smo to htjeli i dokazati.»

Što se tiče vaše tvrdnje o postojanju dokaza koji poništava posebnost propisa van kuća to se odbija zbog tri prethodna aspekta:

Prvo: Uopštenost 'illeta-razloga za sobom povlači uopštenost propisa, a potvrda 'illeta-razloga za sobom povlači potvrdu propisa.

Drugo: Jedan hitab-obraćanje se uopšteno odnosi na sve.

Treće: Izvođenje 'illeta-razloga o svetosti i posebne počasti Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena za sobom povlači poništavanje posebnosti ajeta (na način kao što smo to prethodno objasnili).

Na ovaj način biva potvrđena uopštenost ajeta. Značenje ajeta je kategorički potvrđeno i njegovo značenje o pokrivanju lica ima kat'ikategoričku vrijednost kao što smo to potvrdili. Uopštenost i kategoričnost potvrđuju obavezu pokrivanja lica ostalih vjernica bez izuzetka.

Prva mogućnost (da se posebnost ajeta odnosi na kuće ali ne i vani) može se razumjeti sa stanovišta koje ukazuje na njegovu neispravnost. Naime iz ovoga se može razumjeti dozvola ulaska tuđih muškaraca kod ostalih žena mimo Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem,

žena, što je neispravno i takvo mišljenje niko ne zastupa čak ni oni koji zagovaraju uopštenost ajeta. Jer je u tom kontekstu prenešena zabrana od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je rekao: «Čuvajte se ulaska kod žena.» Bilježi Buharija u svom Sahihu, u knjizi o Nikahu, poglavlje, «La jahluvenne redžulun bi'imreetin illa zu mahrem»

Zatim njegovo značenje se svodi da je pokrivanje lica obaveza svima, Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama i drugim ženama, iako je to ispravno ipak sljedbenici mišljenja o posebnosti ajeta to ne prihvataju. Tako da ova prva mogućnost ne predstavlja mišljenje ove grupe učenjaka.

Što se tiče druge mogućnosti ona je neispravna iako sljedbenici mišljenja o posebnosti ajeta ovu opciju zastupaju jer se njeno značenje svodi na sljedeće: «Propis je opšti unutar kuća, strancu nije dozvoljeno da ulazi u kuće kod Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena niti kod ostalih žena. A što se tiče van kuća taj propis je poseban za majke vjernika tj. Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene mimo ostalih žena.» To je, kao što je prethodilo netačno. Jer priznavanje i djelimične uopštenosti ajeta poništava tvrdnju o njegovoj posebnosti.

Što se tiče treće mogućnosti i ona je također netačna jer sadrži dvije stvari: Prvo: Po tome, ostalim ženama biva dozvoljeno da van kuće otkriju lice i šake.

Drugo: Drugim ženama biva dozvoljeno da tuđim muškarcima dozvole ulazak kod njih u kuće radi pitanja ili potraživanja nekih stvari. Ovo u oba slučaja predstavlja 'tahsisi mutlak'-neograničenu posebnost, a to sljedbenici mišljenja o posebnosti ovog ajeta ne zastupaju, ali takvo shvatanje nužno proizilazi iz njihovog mišljenja o posebnosti ajeta.

Na kraju ovog poglavlja kao rezultat ove studije možemo navesti sljedeće zaključke:

1. Prva-gore pomenuta mogućnost je neispravna po svima.
2. Druga mogućnost predstavlja mišljenje onih koji zastupaju stav o posebnosti ajeta. Ta mogućnost je neispravna jer sama po sebi sadrži poništenje pomenute posebnosti i jer dio hitaba ova mogućnost smatra uopštenim.
3. Treća mogućnost je po svima neispravna, a odnosi se na pripadnike mišljenja o posebnosti ajeta.

4. Četvrta mogućnost predstavlja uopštenost ajeta u oba slučaja (unutar i van kuća), to je tačno i ispravno mišljenje, i jedino to mišljenje za sobom ne povlači nikakve kontradiktornosti.

Peti aspekt: Mišljenja uleme u tefsiru pomenutog ajeta ukazuju na njegovu uopštenost. Ulema po ovom pitanju ima više mišljenja.

Prvo: Neki od njih jasno kažu da je ajet posebne prirode. Takvih je malo. Nisam se zaustavljao kod ove vrste osim dvojice učenjaka, a to su ibn Džezij Kelbi u njegovom tefsiru i Tahir ibn Ašur u njegovom tefsiru. Ovo je sa stanovišta tefsira, a što se tiče ostalih svi koji zastupaju stav o dozvoli otkrivanja lica oni su i mišljenja da se ovaj ajet posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene.

Drugi ne govore jasno da se ajet posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene. Njihov govor se može različito shvatiti. U tom slučaju preovladava da se radi o stavu uopštenosti jer se ne može tvrditi da neko zastupa stav o posebnosti osim ako se jasno izrazi po tom pitanju. U ovu vrstu učenjaka spada Razi i Ebu Su'ud.

Treća vrsta učenjaka su oni koji jasno kažu da ajet ima opšti propis. Među njih spadaju: ibn Džerir, ebu Bakr ibn Elarabi El-Maliki, Kurtuḃi, ibn Kesir, Džassas, Ševkani, Šenkiti, Husnin Mahluf, egiptaski muftija, Muhammed Edib Kelkel, Seid Džabij, Vehbi Sulejman Gavdži, Ebu Hišam Abdullah Ensari, Abdulaziz ibn Halef i drugi. (Pogledaj njihova mišljenja u knjizi Avdetul-hidžab, 3/240-247)

Uopšteno rečeno svako ko smatra obaveznim pokrivanje lica žene on zastupa mišljenje da je ovaj ajet uopštene prirode. Čak i mišljenje onih koji kažu da se ajet o hidžabu odnosi na kuće, a ajet o džilbabu van kuća, kao što je stav ibn Tejmijje, ne sprječava da se ovaj ajet shvati u pomenutom značenju. Kasnije ćemo spomenuti njegovo mišljenje, inšaAllah. Ovo je mišljenje grupe mufessira koji su se jasno odredili da ajet ima opšti propis koji se odnosi na sve žene.

Ibn Džerir u svom tefsiru «Džami'ul bejan an te'vili ajil-Kur'an», 19/166, kaže: «Tj. ako budete nešto tražili od Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena i žena ostalih vjernika koje nisu vaše žene onda to tražite kako Allah naređuje: *«ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora.»* **Ibn Džerir** kaže: «Iza zastora između vas i njih i ne ulazite kod njih u njihove kuće.»»

Ebu Bakr Ibn Elarabi El-Maliki u svom tefsiru «Ahkamul-Kur'an» u tumačenju ajeta kaže: «Ovo ukazuje da je Allah, Azze ve Dželle, dozvolio da se žene pitaju iza zastora kada im se za to ukaže potreba ili kada se pitaju za neku fetvu. Žena je sva avret-stidno mjesto, tijelo i glas. To nije dozvoljeno otkriti osim u nuždi ili potrebi kao što je svjedočenje ili bolest tijela ili pitanje o nečemu što je se tiče.»

El-Kurtubi u svom tefsiru «Džami'ul-ahkamil-Kur'an», 14/227, kaže: «U ovom ajetu je dokaz da je Allah dozvolio postavljanje pitanja ženama iza zastora kada se za to ukaže potreba ili kod traženja fetve po nekom pitanju. U to značenje ulaze sve žene. Osnovi šeriata ukazuju da je žena sva avret-stidno mjesto, tijelo i glas kao što je prethodilo. Nije dozvoljeno otkrivanje tih stvari osim s potrebom kao što je svjedočenje ili bolest tijela ili postavljanje pitanja koja je se tiču.»

Ibn Kesir u «Tefsiru», 4/446, tumačeći ovaj ajet navodi riječi Uzvišenog: «*Njima nije grijeh da budu otkrivene pred očevima svojim*» Pošto je Allah, Azze ve Dželle, naredio hidžab-zastiranje od tuđih muškaraca, pojasnio je da nije obaveza da se zastiru pred ovim rođacima. Ove rođake je učinio izuzetkom, otuda u suri Nur kaže: «*...i neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj ili sinovima braće svoje,...*»»

Džassas u «Ahkamul-Kur'anu», u tumačenju ajeta, 5/298, kaže: «Iako je ovaj ajet posebno objavljen u pogledu Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena, njegovo značenje je opšte i kako se odnosi na njega tako se odnosi i na ostale. Jer nama je naređeno da ga slijedimo i uzmemo kao uzor, osim u stvarima koje se posebno odnose na njega mimo njegova ummeta.»

Ševkani u svom tefsiru, 4/298, kaže: «*'To je čistije i za vaša i za njihova srca.'* Tj. to je čišće za njih od sumnji i opasnosti zla kojem su izloženi ljudi u pogledu žena i žene u pogledu muškaraca. Ovo je pravilo ponašanja za sve vjernike i upozorenje na ovu stvar. Tj. da niko ne bude siguran u sebe kada je u pitanju osamljivanje sa ženom koja mu nije halal i neka ne misli da mu je dozvoljeno razgovarati sa tuđim ženama bez zastora.» Dalje Ševkani kaže: «Allah, Azze ve Dželle, je objasnio od koga se ne trebaju zastirati pa kaže: «*...to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili*

sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena...» Od ovih kategorija nije obaveza Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama niti ostalim vjernicama da se zastiru pred njima.»

Šejh Šenkiti u svom tefsiru «Edva'ul-bejan fi tefsiril-Kur'an bil-Kur'an», 6/584, kaže: «U ovom plemenitom ajetu je jasan dokaz da se obaveza hidžaba-zastiranja uopšteno odnosi na sve žene, a ne posebno na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene iako se lafz-sam oblik ajeta direktno odnosi na njih. Jer uopštenost njegova 'illeta-razloga je dokaz o uopštenosti njegova propisa. Razlog ili 'illet zbog kojeg se propisuje *«ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora....»* je sadržan u Njegovim riječima: *«To je čistije i za vaša i za njihova srca.»* Ovakav način određivanja 'illeta-razloga je poznat u usuli fikhu i zove se “meslek imai' vet-tenbih”. Osnova ovog načina izvođenja razloga-'illeta se definiše ovako: «Spajanje određenog opisa sa šeriatskim propisom na takav način da kada taj opis ne bi bio 'illet-razlog za taj propis pomenuti govor bi imao mahanu kod pametnih ili učenih.»

Šejh El-Husnin Mahluf egipatski muftija, u knjizi «Avdetul-hidžabu», 3/240, prenosi iz «Safvetul-bejan lime'anil-Kur'an», 2/190, pa kaže: «Propis za žene vjernika u tome je kao i propis Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena.»

Što se tiče uleme, mimo mufessira, koji smatraju da se ajet posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene od njih su: Kadi Ijjad. Navodi se u Fethu, 8/530, da je rekao: «Ovo je obaveza zastiranja kojom se one odlikuju (tj. Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene). Nema razilaženja da je ovaj propis njima farz kada se radi o licu i šakama. Njima nije dozvoljeno da to otkrivaju pri svjedočenju niti u nekoj drugoj situaciji. Nije im dozvoljeno da ispoljavaju lik svog tijela (šuhus) iako su prekrivene ili zastrte osim u slučaju nužde i potrebe.» Ebu Džafer Tahavi, «Šerh me'anil-asar», 2/392-393, (pogledaj Er-red el-mufhim, 34): «Ljudima je dozvoljeno da gledaju u lica i šake žena koje im nisu zabranjene, a to im je zabranjeno u pogledu Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena. To je mišljenje Ebu Hanife, Ebu Jusufa i Muhammeda, Allah im se smilovao.»

Ibn Bettal u Fethu, 1/10, kaže: «U ajetu je dokaz da nije obaveza ženama vjernika zastiranje koje je obavezno Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama. Da je to obaveza svim ženama, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, bi to naredio Has'umiji da se zastre. U tome je dokaz da ženama nije farz da prekriju lice. Oni se slažu da žena treba otkriti lice u namazu pa makar je vidjeli tuđi muškarci, i slažu se da se riječima Uzvišenog: «Reci vjernicima neka obore poglede svoje...» ukazuje na obaveznost izuzev lica.»

Prigovor na ove dokaze te odgovaranje na iste:

Neki od njih kažu: «Pošto je na majkama vjernika (Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama) obaveza pokrivanja lika tijela (šuhus) što nije slučaj sa ostalim ženama onda biva ispravno mišljenje da postoji poseban hidžab koji se odnosi na majke vjernika a koji se razlikuje od ostalih vjernica. Pošto među njima biva potvrđena razlika to znači da je na njima da pokriju lice mimo ostalih žena. Sa ovog staništa ovo je osnova mes'ele.»

Kažemo: «Ovo je neispravno mišljenje koje se suprostavlja predajama. Ovo je inače mišljenje Kadi Ijjada i prenosi ga ibn Hadžer. Komentarišući hadis o hidžabu u Fethu, 8/530, on kaže: «Iz hadisa se izvlači pouka o propisivanju hidžaba za majke vjernika. Kadi Ijjad kaže da je to farz kojim se samo one odlikuju. Nema sumnje da je to njima farz zajedno sa pokrivanjem lica i šaka. Nije im dozvoljeno to otkrivati kod svjedočenja niti u drugoj situaciji, niti im je dozvoljeno ispoljavati lik tijela makar bile i pokrivene osim kada nužda zahtjeva da se nešto otkrije. Zatim je naveo kao dokaz ono što se prenosi u Muvetti da su Hafsu poslije Omerove smrti žene zastrle kako se ne bi vidio lik njena tijela, a Zejneb bint Džahš je napravila paravan iznad njene nosiljke kako bi prekrila njen lik.» Završen citat.

U ovome što spominju nije dokaz o obaveznosti onoga što tvrde da im je obaveza. Njegove žene su poslije njegove, sallallahu alejhi ve sellem, smrti obavljale hadž i činile tavaf. Ashabi koji su išli iza njih čuli su njihov govor, a pokrivale su tijela, a ne i likove. Prethodno smo naveli govor ibn Džurejdža Ata'u o hadžu kada mu je spomenuo tavaf Aiše, radijallahu anha: «Da li je to bilo prije hidžaba ili poslije? To sam zapamtio ili zatekao poslije hidžaba, reče on.» U svakom slučaju ova

meš'ela je izvan tačke oko koje se se mi razilazimo. Razilaženje nije vezano za zastiranje lika žene već za pokrivanje ili zastiranje lica. Sve da je potvrđeno zastiranje lika tijela Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena i da se one time posebno odlikuju to nije dokaz o posebnoj obavezi njegovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena da pokriju lice, već se naprotiv može reći da je to dokaz o uopštenosti propisa o pokrivanju lica. Ono što se ovdje spominje je posebnost u pogledu zastiranja lika tijela majki vjernika, radijallahu anhunne.

Drugi prigovor i odgovor na njega:

Albani u svojoj knjizi Er-reddu el-mufhim, 10, kaže: «Mnogi koji su žestoki protivnici našeg mišljenja pogrešno misle da džilbab koji se naređuje u suri Ahzab ima značenje hidžaba-zastiranja koji se spominje u ajetu: *«ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora.»* Ovo je čudno brkanje i miješanje. Na to ih je ponukalo njihovo znanje da prvi ajet nije dokaz tvrdnji kako su lice i šake avret, za razliku od drugog ajeta koji se odnosi na ženu i njenu kuću, tj. nije običaj da u kući bude pod hidžabom ili himarom tako da se neće ukazivati onome koji je nešto pita. Za razliku od nekih žena današnjice koje nemaju ahlaka a koje to čine. Na ovu razliku je ukazao šejhul-islam ibn Tejmijje u Fetvama, 15/448, pa kaže: «Ajet o džilbabu se odnosi kada se žena ukaže onome ko je za nešto pita, a ajet o hidžabu se odnosi kada govori iz kuće.» Ja kažem: «Ni ujednom od ova dva ajeta nema dokaza koji ukazuje na obavezu pokrivanja lica i šaka.» Završen citat Albanija.

Iz ovoga se može vidjeti da šejh Albani ima posebno mišljenje o ajetu. On smatra da se njegov propis odnosi na sve žene ali posebno u kućama. Može se primjetiti kao da je šejh postupio po pravilu «Jedan hitab-obraćanje obuhvata sve.» Ali on je gledao u kontekst ajeta pa je zauzeo stav da se to odnosi na kuće a ne i van kuća.

Ali ovdje se javlja problem koji se temelji na njegovom stavu o dozvoli otkrivanja lica. Jer ako smatra da se ajet o hidžabu-zastiranju odnosi na kuće a smatra da ajet o džilbabu ne ukazuje na obavezu pokrivanja lica onda na osnovu čega smatra da je Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama obaveza da pokriju lice van kuće???

Oni koji dozvoljavaju otkrivanje lica nemaju dokaza koji ukazuje na obavezu pokrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena osim ajeta o hidžabu. U eserima-predajama nema na-

redbe o pokrivanju lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena. Najviše što ima u tim predajama je njihovo praktikovanje ovog propisa. Otuda ako sljedbenici mišljenja o otkrivanju lica žene ograniče ajet o hidžabu na kuće onda im ne ostaje drugi dokaz koji bi ukazao na obavezu pokrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena izvan kuće. Na osnovu toga proizilazi da je Poslanikovima, sallallahu alejhi ve sellem, ženama dozvoljeno da otkriju svoja lica, a takvo mišljenje niko ne zastupa čak ni sam šejh Albani.

Dolazimo do zaključka da ne postoji dokaz koji ukazuje na obavezu pokrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena osim da se prihvati i shvati da ajet o hidžabu ukazuje na tu obavezu unutar i izvan kuća. Ako tako postupimo time dolazi do priznanja da ajet o hidžabu ukazuje na obavezu pokrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena unutar i izvan kuća. To dalje za sobom povlači propis o uopštenosti ovog propisa na sve žene zbog neispravnosti, o kojoj smo govorili, da se ovaj propis posebno ograniči na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene. A i Albani sam ne tvrdi da je propis poseban.

Obrati pažnju ovdje da oni koji smatraju obaveznim pokrivanje lica svim ženama nemaju dileme oko poimanja posebnosti da se ajet o hidžabu posebno odnosi na kuće, a ajet o džilbabu pri izlasku izvan kuća, jer oni ajetom o džilbabu dokazuju stav o pokrivanju lica žene. S toga je to dokaz o obaveznosti pokrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena, a to se odnosi i na ostale žene. Ovakav stav zastupa ibn Tejmijje. Kako ne bi bilo pogrešnog razumjevanja da on zastupa mišljenje o otkrivanju lica, naprotiv on zastupa mišljenje o pokrivanju lica uopšteno za sve žene a to dokazuje ajetom o džilbabu (ovaj ajet će doći nešto kasnije). Na osnovu pomenutog obaveza je ovako shvatiti prenešeni govor od ibn Tejmijje i ovako protumačiti njegov stav.

Ibn Tejmijje u Fetvama kaže: «Suština ove stvari je u tome da je Allah ukrase podijelio u dvije vrste: Spoljašnje-očigledne i one koji to nisu. Te spoljašnje ukrase je dozvolio da se vide i pokažu drugima mimo čovjeka i ženinih mahrema. Prije nego je spuštan ajet o hidžabu žene su izlazile vani bez džilbaba tako da su ljudi mogli vidjeti njihova lica i šake, jer im je tada bilo dozvoljeno otkrivanje lica i šaka tako da je tada bilo dozvoljeno gledati u njih jer joj je to bilo dozvoljeno pokazati.

Zatim je Allah, Azze ve Dželle, spustio-objavio ajet o hidžabu riječima: «O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.» (Ahzab, 59), pa su se zastrle od ljudi.» (ibn Tejmijje, Fetava, 22/110)

Zatim može se reći da se reduciranje ajeta o hidžabu samo na kuće suprostavlja 'illetu-razlogu ajeta koji je sadržan u riječima: «To je čistije i za vaša i za njihova srca.» Čistoća srca se traži u oba slučaja, u kući i vani. S tog aspekta nije ispravno ajet ograničiti samo na kuće. To što je ajet spomenut u kontekstu kuća ne sprječava da se propis primjeni uopšteno i van kuće zbog postojanja pomenutog 'illeta-razloga, a poznato je šeriatsko pravilo: «Ibret i pouka je shodno uopštenosti lafza-izjave, a ne u posebnosti sebeba-uzroka.»

Također nisam našao da iko od mufessira ajet ograničava samo na kuće. Vanjština njihova govora ukazuje da se pomenuti propis primjenjuje u kućama i van njih. A Albani, Allah mu se smilovao, smatra da ne postoji jasan šeriatski tekst koji nedvosmisleno ukazuje na obaveznost pokrivanja lica i šaka. Po njemu nije ispravno nasove-hadise koji dozvoljavaju otkrivanje lica smatrati da se odnose na vrijeme prije propisivanja hidžaba.

Albani u Er-reddu el-mufhim, 122, kaže: «Peta šubha: Jedan naš uvaženi alim je rekao: «Ako bi smo i prihvatili da je hadis vjerodostojan (neki od hadisa koje Albani navodi kao dokaz o dozvoli otkrivanja lica. Možda misli na hadis Esmee. op.pr.) onda se on odnosi na period prije propisivanja hidžaba jer su nasovi-tekstovi o hidžabu prenešeni od osnove.» Kažem (tj. Albani odgovara na ovo): «Nije ispravno ove hadise posmatrati da se odnose na vrijeme prije propisa hidžaba, i to iz dva razloga: Prvo: u tim nasovima-hadiskim tekstovima ne postoji jasno značenje koje ukazuje na obavezu pokrivanja lica i šaka kako bi priča o prenošenju od osnove bila vjerodostojna. Drugo: tekstovi o hidžabu, na koje je ukazano, se sa stanovišta značenja mogu podijeliti u dvije skupine: Prvo: tekstovi koji se vežu za hidžab u kućama gdje je žena komotna i sloboda, tako da to nema veze sa onim o čemu mi ovdje govorimo. U tom kontekstu pogledaj ajet o hidžabu: «*ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora....*» Već smo naveli mišljenje ibn Tejmijje da se to odnosi na kuće. Drugo: tekstovi koji se vežu za ženu kada iziđe iz kuće, a to je džilbab.» Završen citat Albanija.

Iz njegova govora se može zaključiti da on smatra da kada bi postojao nas-Kur'ansko hadiski tekst jasnog značenja o obaveznosti pokrivanja lica taj bi se nas-Kur'ansko hadiski tekst mogao smatrati kao derogirajući za sve druge nasove-Kur'ansko hadiske tekstove koji dozvoljavaju otkrivanje lica žena.

Iz prethodnih objašnjenja koje smo navodili i pomenutih aspekata o kojima smo govorili vidi se da je ovaj nas-ajet o hidžabu jasnog značenja u pogledu obaveznosti pokrivanja lica žena i uopšten za sve žene. Nije dozvoljeno smatrati da se ovaj propis odnosi samo na kuće jer je to jedini dokaz koji obavezuje Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene da pokriju lice po onim učenjacima koji kažu da se taj propis posebno odnosi na njih. Ako bi smo značenje sveli samo na kuće onda njegovo značenje ne bi moglo ukazivati na ovaj propis jer iz toga proizilazi da Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene ne trebaju napolju zastirati lice a takvo mišljenje niko ne zastupa pa čak ni sam Albani.

Kada je potvrđena uopštenost propisa ajeta o hidžabu: *«ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca.»*, i ako vidimo da ne postoji nešto tačno što bi se tome moglo suprotstaviti u smislu da se ajet odnosi samo na žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, onda iz ove studije izlazimo sa veoma važnim zaključkom i rezultatom, a to je: Zakonodavac je propisao potpuni hidžab-zastiranje koji obuhvata prekrivanje lica i ostatka tijela što se jasno vidi iz ovog ajeta za koji niko ne može naći način da njegovo značenje i propis ne primjeni na ostale vjernice osim da se pozove kako se ajet posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene.

Uvidjeli smo neispravnost ove tvrdnje o pomenutoj posebnosti iz onoga što smo naveli od šeriatskih i razumskih dokaza kao i mišljenja uleme.

Važan zaključak glasi:

-Ako je ajet kat'i-kategorički potvrđen, a oko toga postoji idžma'-saglasnost svih muslimana jer je on iz Kur'ana, a Kur'an je Allah, Azze ve Dželle, sačuvao.

-Zatim ako je potvrđena kategoričnost njegova značenja u pogledu obaveznosti potpunog hidžaba tj. potpunog pokrivanja za što smo prethodno naveli dokaze i aspekte. Kao zaključak možemo reći da

ajet ima muhkem-jasno i pravosnažno značenje te se na taj ajet vraća kod razilaženja. A dokazi koji imaju vjerodostojan sened i koji ukazuju na otkrivanje lica, i koji mu se kao takvom suprotstavljaju se mogu svrstati pod mutešabih-manje jasne dokaze koji se možda odnose na vrijeme prije propisivanja hidžaba ili se odnose na neke posebne situacije. Tako da se ovaj mutešabih-manje jasan dokaz vraća-podčinjava ovome koji je muhkem-jasan i nedvosmislen, te da se taj mutešabih-manje jasan dokaz shvati i pojmi u svjetlu muhkem-jasnog dokaza. Na taj način će se izbjeći međusobno suprotavljanje šeriatskih dokaza. Ovo je ispravan način oko postupanja sa muhkem-jasnim dokazima.

Nije dozvoljeno ostaviti muhkem-jasne dokaze i rad po njima radi mutešabih-manje jasnih dokaza. Ovo se odnosi na slučaj ako mutešabih posjeduje pomenuti opis u pogledu potvrde značenja (tj. da je tačnog seneda), a šta reći ako taj mutešabih dokaz ima netačan sened kao što je hadis Esmé, ili da ima dvosmisleno značenje koje nije kati'-kategoričko u pogledu otkrivanja lica kao što je hadis Hasu'umi-je? Ovo je stanje predaja koje navode oni koji dozvoljavaju otkrivanje lica žene. Imajući to na umu onda nema sumnje da je obaveza ostaviti te dokaze i nije im dozvoljeno dati prvenstvo nad nasovima-Kur'ansko hadiskim tekstovima, koji su na stepenu muhkema-jasnog dokaza.

MUHKEM-JASNO ZNAČENJE «AJETA O DŽILBABU» O OBAVEZI POKRIVANJA LICA ŽENA

Uzvišeni kaže: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*» (*Ahzab, 59*)

U ovom ajetu je muhkem-jasno značenje o obaveznosti potpunog hidžaba-zastiranja za ostale vjernice. To se može pojasniti na sljedeće načine:

Prvo: Jedna naredba se odnosi na sve, jer je i svojstvo jedno.

Ajet sadrži uvod i rezultat:

Uvod: Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama, njegovim kćerima i ostalim vjericama je naređena jedna te ista stvar bez razlike, a to je spužtanje svojih haljina tj. džilbaba niza se.

Rezultat: Svojstvo ili način spužtanja džilbaba je isti za sve njih.

Ako je nekoj skupini upućen hitab-obraćanje u pogledu nečega, onda se taj hitab odnosi na sve osim u slučaju ako je prenesen neki izuzetak. **Ovdje u ajetu nije spomenuto nikakvo izuzimanje.**

Zatim u pogledu značenja, **ajet je jasnog i nedvosmislenog značenja** u izjednačavanju Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena i kćeri i ostalih žena vjernica u pogledu načina spuštanja džilbaba bez razlike među njima.

Međutim pitanje koje se ovdje postavlja je: «Kako ili na koji način se spušta tj. oblači džilbab?»

Odgovor na ovo pitanje je sljedeći: «Za jednu od tri pomenute skupine u ajetu (Poslanikove žene, kćeri i ostale vjernice) već je naveden opis i način pokrivanja. Taj opis je naveden za Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene u ajetu iz prethodnog poglavlja: «...*ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora...*» Po idžma'u-saglasnosti svih, ovaj ajet ukazuje na potpuno zastiranje (s tim da jedni smatraju da se samo odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene a drugi da se odnosi na sve žene). Shodno ovome možemo izvući sljedeće zaključke: Ova mes'ela se može podijeliti na dva dijela:

Prvi dio: Svi u ajetu, Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene, kćeri i ostale vjernice su obuhvaćene ovim Kur'anским obraćanjem tj. da spuste niza se svoje džilbabe

Drugio dio: Za jednu skupina od ovih tj. Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene već je naveden opis kako treba obući džilbab ili svoje haljine, a to je potpuno zastiranje i oko toga postoji idžma'.

Zaključak: Način i opis spuštanja ili oblačenja džilbaba u pogledu svih je isti a to je potpuno zastiranje.

U samom ajetu je jasna indicija koja ukazuje na pokrivanje lica. Šejh Šenkiti u tefsiru Edva'ul-bejan, 6/586 kaže: «Ako bi neko rekao da oblik i konstrukcija plemenitog ajeta, a to su riječi Uzvišenog: «...*neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*», ne povlači značenje koje se u jeziku može shvatiti kao zastiranje lica, niti je prenesen nas-Kur'an-sko hadiski tekst koji ukazuje da to proizilazi iz tih riječi, niti postoji idžma' po tom pitanju, a to što neki mufessiri tvrde da taj izraz (idna') za sobom povlači obavezu pokrivanja lica je suprotan riječima drugih mufessira koji kažu da to ne povlači takvo razumjevanje. Shodno tome, po njima, pada tvrdnja da ajet ukazuje na obavezu pokrivanja lica.»

Odgovor: U plemenitom ajetu je jasna indicija da u značenje riječi Uzvišenog: «...neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se», ulazi i pokrivanje lica sa spuštanjem džilbaba. Ta indicija su riječi Uzvišenog: «O Vjerovjesniče, reci ženama svojim...». Nema razilaženja među muslimanima da je Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama bila obaveza da se zastiru i da pokriju lice. Činjenica da je spomenuo Poslanikove kćeri i žene vjernika zajedno sa Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama ukazuje na obavezu pokrivanja lica spuštanjem ili oblačenjem džilbaba, kao što vidiš.

Ako bi se neko suprostavio ovakvom poimanju stvari pa rekne: «Ne prihvatam mišljenje da se sadržaj hitaba-obraćanja ovdje na isti način odnosi na sve, naredba je jedna ali se svojstvo oblačenja džilbaba razlikuje, tako je na Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama da se potpuno zastru a na ostalim vjericama je da otkriju lice. Ovo je poput riječi Uzvišenog: «O vjernici, vino i kocka i strelice za gatanje su odvratne stvari, šejtanovo djelo; zato se toga klonite da biste postigli što želite.» (Maida, 90) Sve ovo je nečist i sve je zabranjeno ali se svojstvo razlikuje. Zabranjenost alkohola se ogleda u njegovom pijenju, zabranjenost kocke je u igranju sa njom, kumirima je zabranjeno se približavati činjenjem ibadeta, a strelice je zabranjeno koristiti kod traživanja kiše. Dakle jedna je zabrana ali se oblik zabrane razlikuje.»

Odgovor na ovo bi bio na više načina:

Prvo: Ovaj govor sadrži priznanje da riječ «idna'» znači pokrivanje lica iako smatra da se to posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene. Samo to poništava njihov prethodni govor jer oni tvrde da «idna'» ne znači pokrivanje lica. Zatim sljedbenici ovog mišljenja za riječ «idna'» nisu sigurni da li ova riječ znači otkrivanje ili pokrivanje lica tako da ajet po njima nema kategoričko značenje u pogledu pokrivanja lica. Tako da na osnovu pomenutog ne mogu sigurno tvrditi da ajet ne ukazuje na pokrivanje lica. Treće: Već smo uvidjeli neispravnost stava da se potpuno pokrivanje posebno odnosi na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene kao što je prethodilo pojašnjenje u prethodnom ajetu. Ako smo dokazali neispravnost pomenute posebnosti onda sadržaj hitaba-obraćanja Kur'anskog ajeta jednom odnosi na sve bez izuzetka ili razilaženja. Četvrto: Šta kažu za

Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, kćeri, da li se «idna'» u pogledu njih odnosi na pokrivanje ili otkrivanje lica? Ako kažu da se pod tim misli na pokrivanje onda to važi i za ostale žene. A oni ne kažu da se na njih odnosi otkrivanje lica jer ih izjednačavaju sa Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama, radijallahu anhunne. A ako priznaju da se jedan hitab odnosi na sve onda moraju priznati da je i svojstvo ili način pokrivanja jednak za sve također.

Drugi način: Iz tumačenja riječi «idna'» kao otkrivanja lica proizilazi da dozvoljavaju otkrivanje lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena. Uopšteno idna'-spuštanje džilbaba biva ili s pokrivanjem ili uz otkrivanje lica. Ako se ta riječ protumači kao otkrivanje lica iz toga proizilazi dozvola otkrivanja lica Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, žena a ovo je neispravno jer se zna da je njima obaveza da pokriju svoja lica. A ako bi se protumačilo da spuštanje džilbaba niza se podrazumjeva i pokrivanje lica onda to ne bi moglo ništa neispravno podrazumjevati. Ovakvo tumačenje se slaže sa Allahovom, Azze ve Dželle, naredbom Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama o pokrivanju lica koja je spomenuta u drugom ajetu. Pokrivanje Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, kćeri i žena vjernika se ne suprotstavlja toj naredbi. Ako bi prigovorio: «Opis ili svojstvo se razlikuje, na Poslanikovim, sallallahu alejhi ve sellem, ženama je da pokriju lice a na ostalim ženama nije, a izraz «idna'» sadrži dva značenja.» Odgovor na ovo je prethodio u prethodnom objašnjenju.

Treći način: Svojstvo ili opis izraza «idna'» u jeziku znači pokrivanje. Uzvišeni kaže: «...neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.» Glagol «idna'» je prelazan pomoću riječice «ala» tj. «na», a on se upotrebljava kod stvari koje idu sa više prema naniže. Tako da ajet znači da oblačenje džilbaba biva s vrha glave a u tom slučaju dio džilbaba se spušta na lice. Ovaj dio ukazuje da «idna'» obuhvata pokrivanje lica dijelom džilbaba. Zamahšeri u svom tefsiru Kešaf, 3/274, kaže: «Značenje riječi: «neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.», znači neka ih spuste niza se i neka njima prekriju lice i obline ili bokove svog tijela. U jeziku ako ženi sklizne odjeća sa lica kaže se: «edni sevbeki ila vedžhiki» tj. spusti odjeću na lice.»

Imam jezičar i mufessir **Ebu Hajjan Endelusi** u svom tefsiru *El-Bahrul-Muhit*, 7/240 kaže: «Riječica «min» u ajetu označava djelimičnost (teb'id), a riječ «alejhinne» tj. na njih (u ajetu je prevedeno «niza se») obuhvata njihova tijela u potpunosti ili riječ «alejhinne» znači na njihova lica jer su u džahilijetu otkrivale lica (što znači kada im je naređen hidžab da se time podrazumjeva pokrivanje lica).» **Ova dva imama u jeziku (Zamahšeri i Ebu Hajjan) su riječ u ajetu «idna'» protefsirili kao spuštanje džilbaba preko lica.»**

Nesefi (Tefsir, 3/315) kaže: «Riječica «min» u ajetu označava djelimičnost. Tj. neka dio džilbaba ili njegov ostatak stave na svoje lice.»

Četvrti način: Sebeb-uzrok objave ajeta ukazuje na obaveznost pokrivanja lica. **Ibn Džerir** kaže: «Pričao mi je Muhammed ibn Sad, kaže pričao mi je moj otac, kaže pričao mi jemoj amidža, kaže pričao mi je moj otac od njegova oca od ibn Abbasa, radijallahu anhu, u pogledu riječi Uzvišenog: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*» Do riječi: «... *a Allah prašta i samilostan je.*», kaže: «Slobodne žene su oblačile odjeću kao što je odjeća robinja pa je Allah, Azze ve Dželle, naredio ženama vjernika da niza se spuste svoje džilbabe. Idna'-spuštanje džilbaba znači da ga prebaci preko lica i pritegne na čelu.» Naveo je sened koji seže do Katade i Mudžahida i Ebu Saliha u ovom značenju i sebebu-uzroku objave ajeta. (Et-tefsir, 19/182-183)

Jedan od znakova kojim su se isticale slobodne žene još od džahilijeta je pokrivanje lica za razliku od robinja koje su otkrivale lice. To ne znači da su sve žene u džahilijetu pokrivale lice već je to bila poznata stvar kod njih. Nabiga Zebjani, jedan od džahilijetskih pjesnika, opisuje ženu nekog Nu'mana kada je iznenada ušao kod nje pa joj je sa lica spao himar-zastor ili feredža, bila je krupna žena pa je lice prekrila podlakticom kako je ne bi vidio Nabiga. On u stihu kaže: *Prekrivač joj spade sa lica a nije namjeravala, prihvati ga a lice pokri rukom drugom.* (Pogledaj Egani od Ebu Feredža Asbehanija, 11/14.)

Pošto su neki grješnici i munafici uznemiravali žene kada bi izlazile noću, Allah, Azze ve Dželle, im je naredio da se poistovjete sa slobodnim ženama tako što će pokriti lica kako bi se poznavale po tome i kako ne bi bile izložene ezijetu i uznemiravanju.

Imam jezičar i mufessir **Ebu Hajjan El-Endelusi** u svom tefsiru «El-bahrul-muhit» kaže: «Riječica «min» u ajetu označava djelimičnost, a riječ «alejhinne» znači preko cijelog tijela ili preko svojih lica jer su u džahilijetu otkrivale lica.»

Bilježi **ibn Sad** u Tabekatima, 8/176-177, od Muhammeda ibn Kaba Kurezija da je rekao: «Neki ljudi od munafika su ezijetili žene muslimana pa kada bi neki od njih bio upozoren na to, on bi se pravdao riječima: «Mislio sam da se radi o robinji.» Pa im je Allah, naredio da se pri odjevanju razlikuju od robinja i da niza se spuste svoje džilbabe, da pokriju svoje lice osim jednog oka. Kaže: «*Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastovane biti...* »» Zatim ovaj eser-predaja nije jedina koja govori u tom kontekstu, takvih predaja postoji više.

Ovo značenje stalno spominju mufessiri u tumačenju ovog ajeta. I svi smatraju da se riječi: «*Tako će se najlakše prepoznati pa neće napastovane biti.*» tj. tako će se prepoznati da su slobodne žene time što će prekriti tijela i lica džilbabima kako bi se razlikovale od robinja. Iz ovoga proizilazi da robinjama nije obavezno pokrivanje lica. Ovaj ajet potvrđuje razliku između njih tj. slobodnih žena i robinja. Mufessiri od ashaba i tabiina se slažu oko postojanja ove razlike. Ovo potvrđuje priča o Poslanikovojoj, sallallahu alejhi ve sellem, ženidbi sa Safijom bint Hajj ibn Ahtab, radijallahu anha. Dahak kaže: «**Ako je zastre, obuče joj hidžab, onda to znači da će mu biti žena, u protivnom je majka djeteta (tj. robinja)**» Bilježi ga Buharija i Muslim.

Peti način: Prenosi se od skupine ashaba i selefa da su riječ džilbab tumačili kao pokrivanje lica. U ovom značenju su prenešene riječi selefa. **Ibn Džerir Et-Taberi** u svom tefsiru, 19/181, kaže: «Pričao mi je Alija, kaže pričao mi je Ebu Salih, od Muavije od Alije da je ibn Abbas rekao za riječi: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se*», da je to Allahova naredba ženama vjernika kada iziđu iz svoje kuće zbog neke potrebe da pokriju svoja lica iznad svojih glava s džilbabom i da pri tome otkriju jedno oko.»

Također **ibn Džerir** bilježi pa kaže: «Pričao mi je Jakub, od Alije od ibn Avna od Muhammeda od Ubejde u pogledu riječi Uzvišenog: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjer-*

nika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se», Ibn Avn je kod nas obukao džilbab, kaže: Obukao ga je kod nas Muhammed, Muhammed, kaže: Obukao ga je kod mene Ubejde. Ibn Avn kaže: «Izveo je to svojim ogrtačem, pokrio je lice, prekrio je svoj nos i lijevo oko a otkrio je desno oko, zatim je svoj ogrtač spustio iznad tako da je otprilike dospio do njegove obrve ili na obrvu.» Istu predaju navodi putem preko Jakuba, kaže: «Pričao nam je Hušejm, kaže: Obavjestio nas je Hišam od ibn Sirina, kaže: Pitao sam Ubejdu o riječima Uzvišenog u pomenutom ajetu pa je rekao: «To će uraditi svojom odjećom, pa je pokrio svoju glavu i lice, a zatim jedno oko otkrio.»» (Et-Tefsir, 19/181-182)

U knjizi Ed-dur el-mensur, 5/415 stoji: «Bilježi ga Ferjabi i Abd ibn Humejd i ibn Džerir i ibn Munzir i ibn Ebi Hatim od Muhammeda ibn Sirina, radijallahu anhu, da je rekao: «Pitao sam Ubejdu, radijallahu anhu, o ovom ajetu pa je rekao: Pa je skinuo svoj turban koji je bio na njemu pa je njime pokrio lice i pokrio cijelu glavu do obrva i pokrio je svoje lice, i sa lijeve strane lica je otkrio lijevo oko.»

Ovo je mišljenje velike grupe selefa-prethodnika u pogledu opisa izraza *idna'* - spuštanja haljina odnosno džilbaba *niza se*. Na pomenuti način su to opisali sljedeći: Ibn Abbas, Ubejde Selmani, Muhammed ibn Sirin, ibn Avn, ibn Alije i drugi.

Šesti način: Mufessiri izraz «*idna'*» u ajetu tumače kao pokrivanje lica.

Mufessiri jasno jedan za drugim izraz «*idna'*» u ajetu tefsire kao pokrivanje lica i tijela. Nisam vidio da ijedan mufessir kaže da to znači otkrivanje lica. Najviše što se u tom smislu može reći da neki tumače kako taj izraz označava pokrivanje većeg dijela lica.

Sad ćemo navesti mišljenja ovih imama:

Ibn Džerir, 19/181, kaže: «Uzvišeni spominje svoga vjerovjesnika Muhammeda, *sallallahu alejhi ve sellem*, i naređuje mu: «O vjerovjesniče reci svojim ženama, kćerima i ženama vjernika neka se ne poistovjećuju sa robinjama u svojoj odjeći kada izlaze iz svojih kuća radi neke potrebe pa da otkriju svoje kose i lica, već neka na sebe obuku svoje džilbabe kako ne bi bile izložene uznemiravanju od grješnika, jer će se tako znati da su slobodne žene.» Ovo je jasan tekst o načinu i opisu pokrivanja žena i da u to ulazi pokrivanje lica.

Ebu Bekr Džassas u tumačenju ovog ajeta u Ahkamul-Kur'an, 5/245, kaže: «Ovaj ajet ukazuje da je mladoj ženi naređeno pokrivanje lica pred tuđim muškarcima, da čuva čednost i da se zastire prilikom izlaska iz kuće kako smutljivci ne bi žudili za njom.»

Ilkeja Haras u svom tefsiru (pogledaj Avdetul-hidžab, 3/184), kaže: «Džilbab je ogrtač, naredio im je da pokriju svoje glave i svoja lica a time nije obavezao robinje.»

Zamahšeri u svom tefsiru Kešaf, 3/274, kaže: «Riječi u ajetu: *“judnine alejhinne min dželabibihinne”*, ukazuju da trebaju spustiti niza se svoj džilbab i da njime pokriju svoja lica i svoje obline.» U jeziku ako ženi sklizne odjeća sa lica kaže se: “edni sevbeki ila vedžhiki” tj. spusti odjeću na lice. Na početku islama žene su kao i u džahilijetu izlazile u ogrtaču i himaru, nije bilo razlike između slobodnih žena i robinja u pogledu odjevanja. Dešavalo se ponekad da momci i iskvarenjaci uznemiravaju žene kada bi po noći izlazile na polje ili do palmovika kako bi obavile fiziološke potrebe. Obično su takvi postupci bili usmjereni na robinje a ponekad bi se možda desilo da napastvuju i slobodnu ženu misleći kako je robinja. Zbog toga je slobodnim ženama naređeno da se pri odjevanju razlikuju od robinja tako što će obući ogrtače, na glavu staviti marame te da pokriju glave i lica kako bi se na taj način zaštitile od požude muškaraca. Na to ukazuju riječi Uzvišenog: «*Tako će se najlakše prepoznati...*» Tj. na taj način će se prepoznati da su to slobodne žene i izbjeći će napastvovanja, uznemiravanje i ono što mrze (da im muškarci dobacuju). Ako bi pitao šta znači riječica «min» u ajetu (min dželabibihinne), kažemo da je ona ovdje u značenju djelimičnosti. Ova djelimičnost može značiti dvije stvari: Prvo: Da se zastre nekim od svojih džilbaba tj. da slobodna žena u svome ogrtaču ne izgleda razgolišeno i da ne bude otkrivena kao što je slučaj sa robinjom ili služavkom. Drugo: Ovo može značiti da uzme dio svog džilbaba tj. jedan njegov kraj i stavi ga na lice kako bi se razlikovala od robinje. Prenosi se od ibn Sirina da je rekao: Pitao sam Ubejdu Selmanija o tome pa je rekao: «To znači da svoj ogrtač stavi iznad obrve a zatim da ga ukруг zamotaje dok ga ne stavi na nos.» Od Sedija se prenosi da je rekao: «To znači da pokrije jedno oko, čelo i jedan obraz osim jednog oka.» Od Kesaija se prenosi da je rekao: «Da svojim maramama prekriju svoja lica kada ih spuste niza se.»»

Begavi u svom tefsiru, 3/469, kaže: «Ibn Abbas i Ebu Ubejde kažu: «Naredio je ženama vjernika da pokriju svoje glave i svoja lica sa svojim džilbabima osim jednog oka kako bi se znalo da se radi o slobodnim ženama.» Ovo je spomenuo i nije rekao ništa drugo.

Kurtubi u svom tefsiru, 14/243, kaže: «Pošto je običaj kod arapkinja bio da hodaju otkrivene i da otkrivaju lica kao što to rade i robinje to je bio povod da muškarci gledaju u njih i razmišljaju o njima. Zatim je Allah, Azze ve Dželle, naredio svom Poslaniku da im naredi da svoje džilbabe spuste niza se kada htjednu izići radi svojih potreba.»

Bejdavi u svom tefsiru Envaru tenzil, 4/386, kaže: «Riječi: «*neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se*», znače neka pokriju svoja lica i svoja tijela svojim prekrivačima za glavu kada iziđu radi obavljanja svojih potreba.»

Imam Nesefi u svom tefsiru Medariku nuzul, 3/315, kaže: «Riječi ajeta: «*neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se*», znače neka ih spuste niza se i neka prekriju svoja lica i svoje obline. Kada se odjeća svuču sa lica žene u arapskom jeziku se kaže se: “edni sevbeki ala vedžhiki.” Rječica “min” u ajetu označava djelimičnost, tj. dijelom ili rubom svog džilbaba prekrije svoje lice kako bi se razlikovala od robinje.»

Ibn Džezij Kelbi u svom tefsiru Teshil li’ulumu tenzil, 534, kaže: «Žene arapa su otkrivale svoja lica kao što su to činile i robinje što je ljude navraćalo da gledaju u njih pa im je Allah naredio da obuku džilbabe kako bi time prekrile lica i kako bi se uočila razlika između njih i robinja. Dželabib je množina od riječi džilbab, to je odjeća koja je veća od himara. Neki kažu da je to ogrtač. Način spuštanja ili oblačenja po ibn Abbasu je da ga omota oko lica tako da se ništa ne vidi osim jednog oka kako bi vidjela hoditi. Neki kažu da ga omota tako da joj se ne vidi osim njeno oko, a neki kažu da pokrije pola lica.»

Šejhul-islam ibn Tejmijje u Fetvama, 22/110, kaže: «Prije nego je objavljen ajet o hidžabu žene su izlazile bez džilbaba tako da su ljudi vidjeli njihova lica i šake. Njima je tad bilo dozvoljeno da otkriju lice i šake i tada je bilo dozvoljeno gledati u njih jer im je bilo dozvoljeno da to otkriju. Zatim kada je Allah, Azze ve Dželle, objavio ajet o hidžabu: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se...*», žene su se zastrle (pokrile) od muškaraca.»

Spominje **ibn Kesir** u tumačenju ovog ajeta u Tefsiru, 6/471, predaju od Alije ibn Ebi Talhe od ibn Abbasa, radijallahu anhu, zatim predaju Ubejde Selmanija, a prenosi i govor Ikrime da je rekao: «Neka pokrije prednji dio vrata svojim džilbabom zastirući ga njime.»

Ebu Hajjan El-Endelusi u svom tefsiru, 7/240, navodi da kada je Ubejde Selamni upitan o tome da je rekao: «To znači da svoj ogrtač stavi iznad obrva a zatim da ga omota dok ga ne stavi na nos.» Sedij kaže: «Pokriva jedno oko i čelo i dio lica osim jednog oka.» **Ovo je običaj u Endelusu (islamskoj Španiji), od žene se ne može vidjeti ništa osim jednog oka.** Kesai kaže: «Umotaju se svojom maramom koju spuste niza se.» Ibn Abbas i Katade kažu: «To biva tako da ga stavi iznad čela a zatim ga pričvrsti a zatim ga prebaci preko nosa, pri tome joj ostane jedno oko otkriveno, pokrije gornji dio prsa sa grlom (nahr)

i veći dio lica. Riječica «min» u ajetu označava djelimičnost, a riječ «alejhinne» znači da džilbab obuhvati cijelo tijelo ili znači da pokrije lice jer su žene u džahilijetu otkrivale lice.»»

Ebu Su'ud u svom tefsiru Iršadul-akli selim, 7/115, kaže: «Džilbab je odjeća koja je šira od himara a manja od ogrtača. Žena ga oblači sa glave a jedan njegov dio koji ostane prebaci na prsa. Kaže se da je to melhafa-mahrama posebnog oblika (prekrivač). Neki kažu da je to sve čime žena pokrije lice i tijelo kada zbog neke potrebe mora izići napo- lje. A riječica “min” u ajetu označava djelimičnost jer smo vidjeli da dio džilbaba spusti niza se a dijelom se zamota i prebaci ga preko lica.»

Sujuti kaže: «Ovo je ajet o hidžabu-zastiranju koji se odnosi na ostale žene. Iz njega se vidi obaveznost pokrivanja glave i lica.» (Pogle- daj Avnul-ma'bud, šerh Sunen Ebu Davuda, 12/158, Libas, poglavlje: “Kavlullahi teala: “judnine alejhinne.”)

Elusi u Šerhul-me'ani, 11/264, kaže: «Riječ «idna'» znači pri- bližavanje. Tako se kaže ednani tj. približio me je, a sadrži i značenje spuštanje i prekrivanje. Zbog toga ovaj glagol biva prelazni preko rije- čice «ala» (u ajetu) što vjerovatno ukazuje na prekrivanje. Ebu Hajjan prenosi od Kesaija da je rekao: «To znači da lice prekriju svojim ma- hramama-prekrivačima koje će spustiti niza se.» A u Kešafu se prenosi da je značenje riječi «judnine alejhinne» da spuste i prekriju. Ako ženi sklizne odjeća sa lica u jeziku se kaže: «edni sevbeki ila vedžhiki» tj. spusti odjeću na lice. Seid ibn Džubejr je to protumačio kao pokriva-

nje. Po meni to sve kruži oko jednog značenja. Vanjština ukazuje da riječ «alejhinne» znači cjelokupno tijelo, neki kažu da se pod tim misli na njihove glave ili na lica jer su u džahilijetu otkrivale lice. Zatim je naveo predanje Ubejde Selmanija i ibn Ebi Talhe od ibn Abbasa, radijallahu anhu, o tome kako može otkriti jedno oko. Zatim je naveo i drugu predaju od njega i predanje Katade o stavljanju hidžaba iznad čela i njegovo vezivanje, a zatim prekrivanje nosa njime, zatim ako se vide oči uz prekrivanje prsa i većeg dijela lica. Zatim je spomenuo predaju Ummi Seleme koja je zabilježena kod Abdurrezaka, i predaju Aiše koja je zabilježena kod ibn Merdevije o tome kako su postupile žene ensarija kada je objavljen taj ajet. Zatim je rekao: «Riječica «min» označava djelimičnost. To, kako stoji u Kešafu, može da znači dvije stvari: Prvo: Ova djelimičnost može da znači jedan od džilbaba

te da njime prekriju cijelo tijelo. Drugo: Pomenuta djelimičnost može da označava jedan dio džilbaba i da tim dijelom prekriju glavu i lice a ostatkom džilbaba prekriju tijelo.»

Ševkani u svom tefsiru Fethul-kadiru, 4/304, kaže: «Riječica “min” označava djelimičnost, a ‘dželabib’ je množina od ‘džilbab’. To je odjeća koja je veća od himara.» Dževheri kaže: «Džilbab je melhafa-mahrama ili prekrivač koji ide preko glave. Neki kažu da je to zastor koji se spušta na lice. Drugi kažu da je to haljinče koje prekriva cijelo tijelo žene kao što je to potvrđeno u sahihu od Ummi Atijje da je rekla: «O Allahov Poslaniče neka od nas nema džilbab. -Neka je njena sestra obuče svojim džilbabom, reče Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.»» Vahidi kaže: «Mufessiri kažu da to znači da pokriju svoja lica i svoje glave osim jednog oka. Na taj način će se znati da su slobodne žene i neće biti izložene uznemiravanju i napastvovanju.» Hasan kaže: «Neka pokrije pola lica.» Katade kaže: «Neka ga zamota iznad čela zatim neka ga pričvrsti a zatim ga prekrije preko lica. Ako otkrije jedno oko ipak prekriva prsa i većinu lica.»

Kasimi u svom tefsiru Mehasinu te’vil (pogledaj Avdetul-hidžab šejha Muhammeda Ahmeda Ismaila, 3/201) kaže: «Naređeno im je da se njihova odjeća razlikuje od odjeće robinja tako što će odjenuti ogrtače i mahrame kojima će prekriti glave i lica kako bi zaštitile svoju čednost i na taj način izbjegle požudu muškaraca.»

Šenkiti u svom tefsiru Edvaul-bejan, 6/586, kaže: «Od Kur'an-skih dokaza o pokrivanju i zastiranju cijelog tijela žene sa licem su riječi Uzvišenog: «*Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*»»

U tefsiru Dželalejn, 560 str. stoji: «Da jedan njegov dio prebace preko lica kada iziđu da obave svoje potrebe osim jednog oka. A riječi: «*Tako će se najlakše prepoznati...*» tj. tako će se najprije prepoznati da su slobodne žene pa neće biti napastvovane i uznemiravane.»

U komentaru sunena Ebi Davuda, Avnul-ma'bud, 12/158, knjiga o odjeći, poglavlje «Neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se» tj. neka jednim dijelom svojih džilbaba prekriju svoja lica kada iziđu zbog svojih potreba osim jednog oka. Ovako je prenešeno u tefsiru Dželalejn. U Džamiul-bejanu kaže: «Džilbab je ogrtač koji ide preko himara, prekriva odozgo prema dole. Tj. neka ga spusti niza se i neka prekriju svoja lica i svoja tijela.» Ovo mišljenje zastupa Ebul-Eala El-Mevdudi Džezairi, Muhammed Mahmud Džehazi, šejh Abdulaziz Halef, Abdullah Ensari i drugi. Pogledaj Avdetul-hidžab, 3/200-211.

Ovo su poznati imami tefsira. Među njima **nismo vidjeli da je iko riječ «idna'» protefsirio kao otkrivanje lica**, naprotiv svi su uglavnom jasno rekli da se to odnosi na pokrivanje lica kao što smo vidjeli. Neki su spomenuli druge načine i oblike gdje neki na njih jasno ukazuju na pokrivanje većine lica a iz drugih se ne može vidjeti da jasno ukazuju na otkrivanje lica već su bliže razumjevanju da se odnose na pokrivanje lica.

Od takvih tefsira je ono što se prenosi kod **ibn Džerira**, 19/182,: «Drugi kažu: Naprotiv naređeno im je da svoje džilbabe zavežu na svojim čelima, zatim je naveo sened do ibn Abbasa, radijallahu anhu, kaže: «Slobodne žene su oblačile odjeću koja je bila ista kao kod robinja pa je Allah, Azze ve Dželle, naredio ženama vjernika da niza se spuste svoje džilbabe.» Džilbab znači prekriti velo (tekanne'a) i svezati ga na čelu. Ovo ne predstavlja nas-Kur'ansko hadiski tekst o otkrivanju. Ovo je pokazatelj koji ukazuje na pokrivanje, a to je 'et-tekannu'u'. Kasnije ćemo dodatno objasniti značenje riječi "el-kina'u".

Ševkani u Fethul-kadir kaže: **Vahidi** kaže: «Mufessiri kažu da to znači da prekriju svoja lica i svoje glave osim jednog oka. Na taj način će se znati da su slobodne žene i neće biti izložene uznemiravanju i

napastvovanju.» Hasan kaže: «Neka pokrije pola lica.» Katade kaže: «Neka ga zamota iznad čela zatim neka ga pričvrsti a zatim ga prekrije preko lica. Ako otkrije jedno oko ipak prekriva prsa i većinu lica.»

Ispred nas su sljedeća tumačenja:

1. Pokrivanje lica osim jednog oka. -2. Pokrivanje pola lica. -3. Otkrivanje dva oka i dijela lica a veći dio da bude pokriven.

Prvo tumačenje je poznato i to je mišljenje ibn Abbasa, radijallahu anhu, i skupine tabiina. Na tom stavu je većina mufessira i svi ga spominju. Među tim mišljenjima nema nijedno mišljenje koje jasno ukazuje na otkrivanje lica. Čak ni ovo mišljenje na koje se oslanjaju u pogledu dozvole otkrivanja lica. U njemu je navedeno ono što ukazuje na pokrivanje lica, a to je «et-tekannu'u»-stavljanje vela.

Ovdje treba obratiti pažnju da oni koji su se u «ajetu o ukrasu» jasno izjasnili o otkrivanju lica, kao što su Kurtubi, Begavi i ibn Atije, kada su došli do ovog ajeta njega su protumačili da se odnosi na pokrivanje lica. Niko od učenjaka i mufessira ne kaže da se ovaj ajet posebno odnosi na Poslanikove, ﷺ, žene. Niko ne može tako nešto tvrditi zbog uopštenosti ajeta jer se u njemu spominju: Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene, njegove kćeri, i žene vjernika, sve skupa pod jednom naredbom.

Nakon svih ovih dokaza i saglasnosti među mufessirima kako je moguće ovaj ajet navesti kao dokaz za otkrivanje lica???

Prigovor i odgovor na njega:

Šejh Albani smatra da ovaj ajet ne ukazuje na pokrivanje lica i smatra da je u njemu dokaz o dozvoli otkrivanja lica. On pri tome navodi sljedeće dokaze: 1. Riječ idna' u jeziku znači približavanje a ne pokrivanje lica. 2. Sam ajet ne predstavlja jasan nas-Kur'ansko hadiski tekst o pokrivanju lica već se mora doći sa nekim preovladavajućim dokazom. 3. Kao dokaz navodi predaju od ibn Abbasa u kojoj stoji: «Neka spusti džilbab prema licu i neka ne udara njime (la tadrib bihi).» (Kao što ćemo poslije vidjeti izraz «la tadrib bihi» znači: «neka ga ne priveziva.» op.pr.) 4. Dokazivanje nekim predajama koje se prenosi od Katade, Mudžahida i Seida ibn Džubejra. Vidi Er-reddu el-mufhim, str. 7, 8, 51. 5. Odbijanje i smatranje slabim predaje ibn Ebi Talhe od ibn Abbasa i predaje Ubejde Selmanija. -Džilbab el-mer'eti muslima, str 88.

Odgovor na ove šejhove dokaze, Allah mu se smilovao i uzvisio mu stepen, se ogleda u sljedećem:

Prvo: Tumačeći riječ idna' u jezičkom značenju Albani kaže: «Oni koji se sa nama razilaze i koji otežavaju ženi, na čelu sa šejhom Hamudom Tuvejdžerijem, Allah ga sačuvao, tumače Kur'anske riječi: «judnine» da to znači pokrivanje njihovih lica što je suprotno značenju te riječi u osnovi (tj. u jeziku). Ova riječ u jeziku znači približavanje. El-idna' u jeziku znači približavanje između dvije stvari. Riječ ed-dunuv znači blizinu. Ibn Faris u Mu'džemu mekajis el-lugati, 2/303, kaže: «...to znači međusobno približavanje. Tako izraz 'danejtu bejne šej'ejni' znači: 'približio sam između dvije stvari.'»»

Da li u ovom značenju koje je spomenuo ima nešto što sprječava da njeno značenje može biti i pokrivanje lica? Da li idna'-spuštanje i oblačenje džilbaba mora značiti otkrivanje lica i nepokrivanje istog???

Odgovor: Ne, to ne mora značiti, naprotiv istina je suprotno od toga. **Svi dokazi šeriatski, jezički, kao i govor mufessira ukazuju da izraz idna' označava pokrivanje lica, a dokazi su sljedeći:**

1. Ovo mišljenje zastupaju mufessiri jezičari kao što to kaže Zamahšeri. On kaže: ««Judnine alejhinne» znači da njima pokriju svoja lica i svoje obline.» U jeziku, ako ženi sklizne odjeća sa lica se kaže: «Edni sevbeki ila vedžhiki» tj. spusti odjeću na lice. Isto se prenosi od Ebu Hajjana kao što je prethodilo.»

2. Glagol u ajetu biva prelazan preko riječice «ala» (judnine alejhinne). Ovo je dokaz da pokrivanje ili spuštanje džilbaba biva iznad glave, tako da se dio džilbaba spušta na lice i pokriva ga.

3. Ibn Abbas, radijallahu anhu, riječ «idna'» u ajetu tumači kao pokrivanje lica kao što je to prethodilo u rivajetu Alije ibn Ebi Talhe.

4. Praktični postupak tabiina po ovom značenju kao što je to prenešeno od Ubejde Selmanija, ibn Sirina, ibn Avna, i ibn Alije.

5. Stalno ponavljanje mufessira i spomen rivajeta Alije ibn Ebi Talhe u tefsiru ajeta, a ta tumačenja jasno ukazuju na pokrivanje lica kao i jasne i nedvosmislene izjave da «idna'» znači pokrivanje lica i tijela žena, čak nećeš naći mufessira da je ajet protumačio u značenju otkrivanja lica. Sve ove stvari predstavljaju preovladavajući dokaz da se u ajetu misli na pokrivanje lica. To znači da značenje pomenute riječi u jeziku označava pokrivanje lica a ne otkrivanje.

Drugo: Da li nas-Kur'anski tekst nije jasan u pogledu pokrivanja pa da postoji potreba za preovladavajućim dokazom (muredždžih).

Šejh Albani kaže: «Pojasnio sam da to nije jasan nas-tekst o pokrivanju lica te da je na onima koji se sa nama razilaze da dođu sa preovladavajućim dokazom koji će potvrditi njihovo mišljenje.»

Ovdje kažemo: «Ako bi smo prihvatili raspravu u ovom pravcu da ajet može imati dva moguća značenja tako da je potreban **muredždžih-dokaz koji bi prevagnuo na jednu stranu**. Kažemo da se ti preovladavajući dokazi nalaze u onome što smo spomenuli:

Prvo: Sam spomen Poslanikovich, sallallahu alejhi ve sellem, žena je 'muredždžih' koji ukazuje na pokrivanje lica.

Drugo: Tumačenje riječi idna' kao otkrivanje za sobom povlači otkrivanje lica Poslanikovich, sallallahu alejhi ve sellem, žena, a takvo mišljenjeniko ne zastupa. Ovo je drugi muredždžih.

Treće: U ajetu je rečeno alejhinne, a idna' biva odozgo prema dole što ukazuje na pokrivanje. Ovo je treći muredždžih.

Četvrto: Sebeb objave ajeta. Žene su otkrivale glave i lica pa im je naređeno pokrivanje.

Peto: Tumačenje od ibn Abbasa i Ubejde Selmanija kao i grupe tabiina da ajet znači pokrivanje lica je peti muredždžih.

Šesto: Uzastopno tumačenje mufessira da ajet označava pokrivanje lica tako da niko od njih ne tefsiri ajet kao otkrivanje lica.

Sedmo: Mišljenje mufessira jezičara kao što su Zamahšeri i Ebu Hajjan predstavlja sedmi muredždžih-preovladavajući dokaz.

Treće: Predaja ibn Abbasa u kojoj stoji: «Neka spusti džilbab prema licu i neka ne udara njime-neka ga ne priveziva.»

Šejh navodi da je ovu predaju spomenuo Ebu Davud, u meš'elama, str. 110, sa vrlo dobrim senedom, Er-reddu el-mufhim, str. 51. Ova predaja je prenešena na sljedeći način: «U svojim pitanjima imamu Ahmedu, u poglavlju «Šta žena oblači u ihramima». Pričao nam je Ahmed, kaže: Pričao nam je Jahja i Ruh od ibn Džurejdža, kaže: Obavjestio nas je Ata', kaže: Obavjestio me je Ebu Ša'sa' da je ibn Abbas, radijallahu anhu, rekao: «Neka spusti džilbab prema licu i neka ne udara njime.» Ruh u svom hadisu kaže: «Rekao sam: «Šta znači: «neka ne udara njime»? Pa mi je naišaretio kako žena oblači džilbab, zatim mi je naišaretio šta na obraze pada od njena džilbaba. Kaže: «Zamota ga i njime udari (prebaci ga) preko lica kao što se velo spušta preko lica.»

Šejh Albani je ovdje Ruhov dodatak ocjenio kao šaz dodatak. (Šaz predaja je slaba predaja a njena definicija je spomenuta u daljnjem tekstu.) Pa kaže: «Ovaj dodatak je šaz i nije vjerodostojan jer je Jahja «planina u hifzu-pamćenju» tj. velikan. Ahmed kaže: «On je vrhunac u hifzu što se tiče učenjaka Basre.» I kaže: «On je tačniji i precizniji od ovih.» tj. ibn Mehdija i drugih. Kada usporediš ove riječi u odnosu na Ruha onda ćeš uvidjeti razliku između njih. Tako da se njegov dodatak ne može prihvatiti u odnosu na Jahju. Tuvejdžeri nije znao za ovu razliku tako da je dao prednost predaji Ruha i nju naveo kao dokaz. To je vrhunac njegova znanja u ovoj oblasti.» Er-reddu el-mufhim, str. 51.

Ukratko rečeno rasprava šejha Albanija po ovom pitanju može se ukratko svesti na dvije stvari:

Prvo: Izraz: «i neka ne udara njime», po njemu, ukazuje da se radi o zabrani pokrivanja lica, ili da je to dokaz o otkrivanju lica.

Drugo: Na osnovu ovoga on tvrdi da je dio predaje koju prenosi Ruh šaz, jer taj dodatak jasno ukazuje da se radi o pokrivanju lica.

Kao dodatak na ovo kažemo: «Šaz ili šuzuz je izraz koji može podrazumjevati vjerodostojnog raviju koji se osamostalio sa nekim dodatkom u predaji i pri tome se razišao sa drugima. A ne misli se na ono što on prenese a što drugi nisu prenijeli. Ovako je to definisao Šafija kada je rekao: «To je (tj. šaz predaja je) da vjerodostojan ravija prenosi hadis s kojim se suprostavlja onome što prenose ostali ljudi, a u to ne spada ono što prenosi on sam a što drugi nisu prenijeli.»

Ibn Kesir kaže: «Ono što je Šafija rekao prvo to je ispravno. Dakle ono što prenosi vjerodostojan ravija a time se suprostavlja ljudima (onome što su po tom pitanju prenijeli drugi učenjaci) to je šaz i to se odbija. Pod tim se ne podrazumjeva ono što prenosi sika-vjerodostojan ravija a što drugi nisu prenijeli. Takva predaja se prihvata ako je prenosioc pravedan, precizan i ako dobro pamti. Kada bi se ovakve predaje odbacile time bi se odbacili mnogi hadisi od ove vrste a time bi mnoge mes'ele ostale bez dokaza.» Pogledaj El-Bais el-hasis, str 56.

Ako ovo pravilo primjenimo na dodatak koji prenosi Ruh, pitamo se da li je to dodatak koji prenosi vjerodostojan ravija s kojim se suprostavlja onome što drugi učenjaci prenose, ili je to predaja koju je prenio samo jedan ravija a drugi nisu?

Odgovor: Već smo vidjeli da šejh Albani tvrdi da je pomenuti dodatak šaz-slaba predaja, tako što je riječi: «i neka ne udara njime», protumačio kao otkrivanje lica. To se ne može prihvatiti. Suprotna strana može reći: «Ovo je suprotno onome što se želi reći. Onaj ko tako kaže za to mora navesti dokaz. Ovaj izraz je nejasnog značenja, ne može se razumjeti na prvi pogled stoga zahtjeva nešto što će ga pojasniti i protumačiti.» Na taj način bi se ukazalo određeno značenje na koje ukazuje izraz i ne bi bilo potrebe za muredžih-preovladavajućim dokazom. To se ne može prihvatiti a to je upravo šejh Albani uradio.

Mi možemo reći suprotno tome: «Značenje izraza: «i neka ne udara njime», znači da treba pokriti lice ali na poseban način. Jer postoje mnoge izvedbe i načini pokrivanja lica. Tako žena može pokriti lice džilbabom, himarom i el-kina'» (U riječniku kod Muftića na 1240 str. stoji da riječ «el-kina'u» može značiti: veo, koprena i maska. Što ukazuje da je to odjevni predmet koji se stavlja preko lica. Op.pr.) A da izraz upućuje na to navodimo sljedeće dokaze:

1. Ovo je izrekao ibn Abbas a on sam je ovo protumačio kao pokrivanje lica. Posebno je istakao jednu njegovu vrstu a to **spuštanje vela** (es-sedl), a on najbolje zna šta je mislio pod onim što je rekao. Ne možemo mi ocjenjivati njegov govor i tumačiti ga drugačije nego ga je on protumačio. Ovo se posebno odnosi na situaciju ako ne posjedujemo dokaz koji bi pobio ovo tumačenje.

2. **Ovaj sened je naveo Ebu Davud**, u poglavlju «Šta oblači žena dok je u ihramima». **Ovo je presudan dokaz** koji može riješiti ovo razilaženje, jer je ženi u ihramima zabranjeno oblačiti nikab ali joj nije zabranjeno prebaciti velo preko lica. (Razlika između nikaba i vela je u tome što nikab ima proreze za oči i priveže se na glavi kao poseban odjevni predmet, a velo može da bude dio marame koji se prebaci preko lica ili poseban komad tkanine koji se našije na džilbab i kojim se prekrije lice. Dok je žena u ihramima na hadžu ili umri njoj je u osnovi zabranjeno pokrivati lice osim u slučaju kada kraj nje naiđu muškarci. Tada joj je dozvoljeno prebaciti velo preko lica ali ne i stavljati nikab dok ne prođu muškarci. Kada muškarci prođu ona opet otkriva lice. Na ovom stavu je i fetva u Saudijskoj Arabiji. Op.pr.) Oblačenjem nika-ba žena oblači novi odjevni predmet koji se priveže na licu. Ovo je zabranjeno ženi u ihramu, kao što joj je zabranjeno da obuče i rukavice.

A što se tiče vela ono se ne veže i zbog toga ga je dozvoljeno koristiti ženi u ihramima. Otuda se prenosi od Aiše i majki vjernika, radijallahu anhunne, i ostalih vjernica da su prebacivale velo preko lica dok su bile u ihramima (kada bi kraj njih prolazili muškarci i opet bi ga skidale. Op.pr.). Otuda se može zaključiti da je ibn Abbas pod izrazom «neka ne udara njime» mislio na zabranu vezivanja preko lica tako što će obući nikab ili nešto slično. Otuda kada je upitan o značenju tog izraza on ga je protumačio onim što je dozvoljeno muhrimi-ženi pod ihramom tj. da se to odnosi na “es-sedl”-korištenje vela, a suprotno velu je “ed-darbu bih” tj. korištenje nikaba koji se priveže.

3. **Imam Ahmed** je razumio ovu meselu od ibn Abbasa, otuda je izdavao fetvu ženama u ihramu da u slučaju potrebe mogu upotrijebiti velo, a zabranjeno je koristiti ono što je ibn Abbas nazvao “ed-darbu bih”-privezivanje nikaba na lice jer se time u potpunosti prekriva lice. (**Imam Ahmed** kaže: «Dozvoljeno joj je da velom pokrije lice odozgo a nije joj dozvoljeno da diže odozdo odjeću kako bi prekrila lice.» **Ibn Kudame** kaže: «Kao da je želio reći da je nikab odozdo na licu.» **Haraki** kaže: «Ihram žene je na njenom licu, ako joj se ukaže potreba prebaciti ga kao velo preko lica.» **Ibn Kudame** kaže: «Ako se ženi (na hadžu) ukaže potreba da zastre lice zbog prolaska muškaraca u njihovoj blizini prebacit će odjeću odozgo i prekriti lice.» -Mugni, 3/305, 1/638. **Ibn Tejmijje** kaže: «Ono na šta ukazuje govor Ahmeda i njegovih prijatelja je da su dozvoljavali ženi u ihramu da prekrije lice prilikom prolaska tuđih muškaraca kraj njih.» Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: «*Neka muhrima (žena na hadžu) ne oblači nikab i rukavice.*»

Nije joj uopšteno zabranio pokrivanje lica na hadžu. Onaj ko uopšteno zabranjuje pokrivanje lica ženi dok je na hadžu na njemu je da dođe sa dokazom koji bi to potvrdio. **Ovdje je specijalno naglašen nikab i rukavice sa njim zajedno.** To je dokaz da joj je zabranjeno da obuče posebno haljinče koje je napravljeno za pokrivanje lica kao što je nikab i kao što su rukavice u pogledu šaka. A haljina je napravljena za pokrivanje cijelog tijela i na osnovu toga dozvoljeno joj je da djelom odjeće, odozgo ili odozdo, pokrije lice kada se za to ukaže potreba ali ne i onim što je posebno napravljeno da se pričvrsti na licu (kao nikab), ili kao što su rukavice koje su posebno napravljene za pokrivanje šaka, i dozvoljeno joj je da pokrije lice maramom dok spava. Pogledaj *El-Uddetu šerhul-umde*, 2/270-271.

Dakle ženi je zabranjeno na hadžu da pokriva lice odjećom koja je posebno napravljena za tu svrhu koja se pričvrsti na lice kao što je čovjeku zabranjeno da oblači šarvare koje su napravljene za pokrivanje nogu i košulju koja je napravljena za pokrivanje tijela. Ovdje ću navesti nekoliko predaja koje se vežu za ovu meš'elu. Prenosi se od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: «*Dok smo bile u ihramima pored Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, pored nas bi prolazili putnici. Kada bi naišli pored nas mi bi smo svojim džilbabom sa glave zastirale lice, a kada bi prošli mi bi smo ga otkrivale.*» Bilježi **Ebu Davud**, u knjizi o hadžu, poglavlje «Kada muhrima (žena na hadžu) pokriva lice». Prenosi se od Fatime bint Munzir da je rekla: «*Mi smo pokrivalice lice dok smo bile u ihramima a bile smo u društvu Esmee bint Ebu Bekr i ona nam to nije negirala.*» Bilježi ga **Malik** u Muvetti, knjiga o hadžu, poglavlje «Pokrivanje lica žene na hadžu». Ovo su jasni dokazi da žena dok je u ihramima može pokriti lice (pri prolasku muškaraca).

4. Ako bi smo rekli da ovaj izraz znači otkrivanje lica takvo tumačenje bi bilo problematično jer bi to značilo da je izrekao neograničenu zabranu pokrivanja lica. A poznato je da je u najmanjem slučaju pokrivanje lica mustehab. Tako da je vrlo teško pojmiti da je ibn Abbas izrekao nešto što bi značilo uopštenu zabranu pokrivanja lica, ovo važi u slučaju da se radi o opštem propisu, a ako se ovaj propis posebno odnosi na muhrimu i u tom slučaju vrlo je teško da bi se zabrana odnosila na pokrivanje lica bez ikakvog ograničenja, i to iz dva razloga:

Prvo: On (ibn Abbas) je bez sumnje vidio Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene i žene starih ashaba kako pokrivaju lica pred Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, pa kako da im on zabranjuje nešto što je lično vidio da im je Zakonodavac dozvolio?

Drugo: Iz razumjevanja njegova (ibn Abbasovog) govora tako da se odnosi na zabranu pokrivanja lica proizilazi da se to odnosi i na Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, žene jer se i na njih, u stanju ihrama, odnosi isti propis kao i na ostale žene.

Iz navedenog vidimo da nema opravdanja da se navedeni dodatak u predaji proglašuje kao šaz jer nema elemenata niti dokaza za takvu tvrdnju. Pomenuti dodatak se može okarakterisati kao dodatak sike-tj. vjerodostojnog ravije koji je prenio ono što drugi nisu. Sve ovo što smo rekli važi u slučaju ako bi smo prepostavili da je to govor ibn Abbasa!

Međutim shodno tome kako je predaja navedena postoji mogućnost da je pomenuto pitanje Ruh postavio svom šejhu jer je u predaji (Pogledaj još jednom sened i predaju, i pažljivo analiziraj ove dokaze. Op.pr.) prenešeno: «Ruh u svom hadisu kaže: «Rekao sam:....» Konstrukcija ove rečenice je dvosmislena i može značiti dvije stvari: Može biti da je ovo pitanje postavljeno ibn Abbasu od strane njegovog učenika Ebu Ša'sa, a može biti da je pitanje postavljeno Ruhovom šejhu od strane Ruha. Ako bi smo prepostavili da je ispravna ova druga mogućnost onda bi ocjena pomenutog dodatka kao šaza bila pogrešna, jer to nije ibn Abbasov govor. U tom slučaju pomenuti govor bi se mogao okarakterisati kao ravijino tumačenje svog govora. Ravijino tumačenje ne podpada pod pravilo «kubul»-prihvatanje i šuzuz, već podpada pod pravila «hata' ve savab»-tj. greška i pogodak. (Ovo je stručna terminologija mustalah hadisa. Op. pr.) Može se zaključiti da je šejh Albani, Allah mu se smilovao, smatrao kako je pomenuti dodatak govor ibn Abbasa zbog toga je na njemu primjenio pravilo o «kubulu»-prihvatanju i šuzuzu. Ono što smo mi mogli zaključiti jeste da se radi o predaji koju prenosi jedan ravija a koju nisu prenijeli drugi.

Dakle greška se desila u dvije stvari:

Prvo: Ovdje je upotrebljen termin šuzuz, a ovo nije bilo mjesto na koje se odnosi šuzuz. Drugo: Tvrdnja da značenje pomenutog izraza u hadisu ne znači pokrivanje lica bez donošenja dokaza koji bi tako nešto potvrdio.

Četvrto: Predaje od Katade, Seida ibn Džubejra i Mudžahida

Albani je naveo još nekoliko predaja kao dokaz za otkrivanje lica. Vidi El-Džilbab, str. 85; Er-reddu el-mufhim, str. 51; Ed-dur, 5/222.

Bilježi **Ibn Ebi Hatim** od Seida ibn Džubejra u pogledu riječi: «*neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se*» tj. neka spuste niza se svoje džilbabe. To je «el-kina'a» iznad himara. Nije dozvoljeno muslimanki da je vidi tuđi muškarac osim ako se na njoj nalazi «el-kina'a» iznad himara koji je pričvrstila za glavu i donji dio vrata (nahr). (U riječniku kod Muftića na 1240 str. stoji da riječ «el-kina'u» može značiti: veo, koprena i maska. Što ukazuje da je to odjevni predmet koji se stavlja preko lica. Op. pr.)

Bilježi **Džassas** u Ahkamul-Kur'anu, 3/372, od Mudžahida i ibn Abbasa: «Kada slobodna žena iziđe pokriva glavu i čelo.»

Bilježi **ibn Džerir** od Katade da je rekao: «Allah je uzeo obavezu od njih (žena) da se zastru preko obrva (jekna'ne).»

Ovdje kažemo: «Ovi tekstovi su prethodili u spomenu mišljenja mufessira i oni ne ukazuju na otkrivanje lica. Albani je to rekao jer on smatra da «el-kina'a» znači pokrivanje glave mimo lica. Er-reddu el-mufhim, str. 20. Međutim takav zaključak pobija kontinuirano ponavljanje govora mufessira koji termin «el-kina'» navode u kontekstu pokrivanja lica, a dokazi za to su sljedeći:

Prvo: **Buharija** bilježi predaju u kojoj stoji: «Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, je došao neki čovjek koji je bio prekriven (mukne'a) željezom...» **Hafiz ibn Hadžer** u Fethu, 6/25, kaže: «Riječ «mukne'a» je u prenesenom značenju, a misli se na čovjeka koji je prekrivio lice željeznim ratnim oklopom.» **Ovo ibn Hadžerovo tumačenje je jasno ali šejh Albani, Allah mu se smilovao, odbija to, već kaže da je to neko oruđe u blizini lica u protivnom, po njemu, ne bi mogao hodati a kamoli se boriti, kao što se to vidi u Er-reddu el-mufhim, str. 21.**

Svi koji su vidjeli «akni'e» (množina kina') znaju da one prekrivaju lice. Kina'a prekriva lice tako da ostane samo otvor za oko radi gledanja kao što je izgled nikaba. Na osnovu toga pomenuti čovjek je u svom oklopu mogao hodati i boriti se. Govor ibn Hadžera je jasan, on pod «kina'om» u pomenutom hadisu podrazumjeva pokrivanje lica. Nema smisla ovo izvrtati i tumačiti kao neko oruđe ili dio oklopa koji je u blizini lica, a ne da pokriva lice (kao što kaže Albani).

Drugo: Prethodno smo navodili mišljenje Zamahšerija kada je rekao: «To znači da žena dio džilbaba ili njegov kraj spusti na svoje lice i prekrije lice (tetekanne'a)^x kako bi se razlikovala od robinje.» On je od imama arapskog jezika i riječ «el-kina'» je protumačio kao pokrivanje lica. ^x(U riječniku kod Muftića se također ovaj glagol «tetekanne'a» prevodi kao pokrivanje lica. Op. pr.)

Treće: Predaja Ubejde koja je prethodila, bilježi je **ibn Džerir**, a u kojoj stoji: «Ibn Avn kaže: Izveo je to svojim ogrtačem, pokrio je lice, pokrio je svoj nos i lijevo oko, a otkrio je desno oko, zatim je svoj ogrtač spustio iznad tako da je otprilike dospio do njegove obrve ili na obrvu.» Ovdje je također glagol «tekanne'a» protumačio kao pokrivanje lica.

«El-kina'u» je kod arapa poznata kao vrsta marame ili odjevnog predmeta koji se stavlja preko lica i za to ima puno dokaza. Neki od njih su:

1. Čovjek po imenu El-Mukne'a Kindi je imao ovaj nadimak jer je lice prekrivao berka'om-maramom od svile kao što to spominje Bagdadi u svojoj knjizi El-ferku bejnel-ferki, str. 243. Za sebe je smatrao da je bog te ako bi otkrio lice niko ne bi mogao da gleda u njega. Pogledaj El-mevsu'a el-felsefijje, 2/323.

2. Jakubi u svojoj Istoriji, 2/315, spominje sljedeće: «Arapci su dolazili na pijacu Ukaz a na licima su nosili berka'e. Kaže se da je prvi arap koji je otkrio svoj kina' sa lica bio Zarif ibn Ganem Anberi.

3. Arapska poslovice: «Zbacio je sa lica kina'-ogrtač stida.» Lisnul-arab, 11/323.

Vjerovatno Albani svoju tvrdnju gradi na tome što je u pomenu tim predajama spomenuta glava i čelo ali ne i lice. Ko dobro razmisli vidjet će da se kina' veže ili pričvrsti na čelu i glavi tako da bez toga ne može stajati. Zbog toga je nemoguće da prenosioc predaje spomene njegovo vezivanje na glavi i čelu, a ne spomene da on pokriva lice jer se to podrazumjeva (i jer je to opšte poznato kod arapa. op. pr.). Tako da se iz govora ovih imama ne može razumjeti zabrana i nemogućnost značenja da taj izraz označava pokrivanje lica. To što spominju el-kina' ukazuje da pod tim misle na pokrivanje lica.

Ako bi neko prigovorio: «Iz govora ovih imama se ne može vidjeti da oni jasno zastupaju mišljenje o pokrivanju lica.»

Kažemo: «U njihovom govoru također nije jasno rečeno da zastupaju otkrivanje lica, tako da ostaje otvorena mogućnost. Mi imamo ono što preovladava u korist našeg mišljenja a to je spomen el-kina'a u njihovom govoru tako da ga shvatamo u tom značenju.»

Peto: Predaja ibn Abbasa, radijallahu anhu.

Prethodile su dvije predaje koje jasno ukazuju na pokrivanje lica, s tim da ih je Albani ocjenio slabim. U tom kontekstu on kaže: «Ovo nije vjerodostojno prenešeno od ibn Abbasa jer Taberi to bilježi putem preko Alije od njega. Ovaj Alija je ibn Ebi Talha kao što to navodi ibn Kesir. Iako su o njemu komentarisali neki imami on ipak nije slušao predaje od ibn Abbasa, čak ga nije ni vidio. Kaže se da se između njih nalazi Mudžahid. Ako je to tačno u ovoj predaji onda je ova predaja spojena (do ibn Abbasa). Međutim u tom senedu je Ebu Salih. Njegovo ime je Abdullah ibn Salih i on ima slabost.» Pogledaj Džilbab el-mer'eti, str. 88.

Albani je ovu predaju odbio iz dva pravca: iz pravca Alije ibn ebi Talhe i iz pravca Abdullaha ibn Saliha. Što se tiče Alije ibn Ebi Talhe šejh je spomenuo ako je tačno da je njegov tefsir od Mudžahida onda je taj put spojen do ibn Abbasa. O njemu **Zehebi** u Mizanul-itidalu, 3/134, kaže: «On je uzeo tefsir ibn Abbasa od Mudžahida. Nije spomenuo Mudžahida već ga direktno spominje od ibn Abbasa.»

Ovo je njegovo svjedočenje o spojenosti njegova tefsira do ibn Abbasa. Zatim ovaj Alijin rivajet spada u prihvatljive rivajete kod muhaddisa. **Sujuti** u Itkanu fi ulumil-Kur'an, 2/241, kaže: «U pogledu tefsira ibn Abbasa je prenešeno mnogo predaja koje se ne mogu ni nabrojati. To je mnoštvo raznih predaja a od najboljih lanaca kod tih predaja je lanac Alije ibn Ebi Talhe Hašimija. O njemu **Ahmed ibn Hanbel** kaže: «U Egiptu se nalazi knjižica o tefsiru koju prenosi Alija ibn Ebi Talha. Kada bi čovjek zbog nje otputovao u Egipat ne bi bilo puno.»

Hafiz Ibn Hadžer kaže: «Primjerak ove knjige je bio kod Ebu Saliha, Lejsovog pisara. Prenosi je Muavija ibn Salih od Alije ibn Ebi Talhe od ibn Abbasa, radijallahu anhu. Kod **Buharije** se spominje da je od Ebu Saliha i na nju se puno oslanja u svom Sahihu u onome što kao muallek navodi od ibn Abbasa. Iz nje bilježi ibn Džerir i ibn Ebi Hatim i ibn Munzir preko posrednika koji su između njih i Ebi Saliha.»

Neki kažu: «Ibn Ebi Talha nije slušao od ibn Abbasa, radijallahu anhu, tefsir već je taj tefsir uzeo od Mudžahida ili Seida ibn Džubejra» **Ibn Hadžer** kaže: «Nakon što si saznao ko je posrednik (između njega i ibn Abbasa) onda to više ne predstavlja problem.» (Pogledaj više o ovom rivajetu u knjizi Et-tefsir vel-mufessirune od dr. Muhammeda Husejna Zehebija, 1/78.)

Ibn Hadžer spominje u svojoj knjizi El-idžab fi bejanil-esbab, str. 57-58, i kaže: «Putem preko Muavije ibn Saliha od Alije ibn Ebi Talhe od ibn Abbasa. Alija je saduk-iskren, nije sreo ibn Abbasa ali je prenosio od njegovih pouzdanih prijatelja. Otuda su se Buharija i ibn Ebi Hatim i drugi oslanjali na ovu knjigu. **Sam ibn Hadžer ovaj rivajet koristi kao dokaz i smatra ga vjerodostojnim.**»

Ibn Hadžer u Fethu, 13/271, kaže: «Bilježi Taberi sa vjerodostojnim senedom od Asima ibn Kulijja od njegova oca od ibn Abbasa, radijallahu anhu. Zatim je bilježio od Alije ibn Ebi Talhe od ibn Abbasa sa sahih senedom. **Otuda nema načina da se ovaj rivajet napada,**

ovaj rivajet je potvrđen - vjerodostojan po kojem su imami radili i navodili ga kao dokaz. Nakon što su ga tako ocjenili imam Ahmed, Buhari i ibn Hadžer onda poslije toga više ništa ne bi trebalo reći.

Što se tiče Abdullaha ibn Saliha, Zehebi prenosi govor imama o njemu između parametara njegovih pogreški i vjerodostojnosti. Pogledaj Mizan el-itidal, 2/440-442. Sam Albani kaže da je pri njemu slabost. To što ga je ovako okarakteriso ukazuje da njegova slabost nije velika i jaka. Slično kaže i Ebu Zur'a: «Po meni nije od onih koji namjerno laže, njegovi hadisi su hasen.» Ibn Adij kaže: «On po meni navodi mustekim-ispravne hadise s tim da u njegovim senedima i metnovima ima grešaka ali to nije namjerno činio.»

Zehebi kaže: «Od njega bilježi Buharija u svom sahihu ono što smatra vjerodostojnim uz upotrebu tedlisa. Tako npr. kaže: "Pričao nam je Abdullah", ne spominje ga punim imenom i porjeklom ali misli na njega. Istina Buhari bilježi kao muallek predaju u kojoj stoji: «Lejs ibn Sad kaže: Pričao mi je Džafer ibn Rabi'a, zatim kaže na kraju hadisa: Pričao mi je Abdullah ibn Salih, pričao nam je Lejs, pa ga je spomenuo. Međutim ovo je kod ibn Hamevije Sarahsija mimo njegova dva prijatelja. U globalu on nije ispod stepena Nuajma ibn Hamada i Ismaila ibn Ebi Uvejsa niti Suvejda ibn Seida, a njihovi hadisi su zabilježeni u dva sahiha. Svaki od njih ima nekih slabosti koje se opraštaju zbog mnoštva onoga što prenose.»

Ako je ovo mišljenje Zehebija o njemu, ibn Adija, Ebi Zur'e i Buharije, kako je onda moguće u potpunosti odbaciti njegove hadise. Zatim Ahmedova pohvala njemu i njegovo prihvatanje, kao i imama Buharije i ibn Ebi Hatima i ibn Hadžera kada je rekao: «Ono što je u knjizi Alije ibn Ebi Talhe je vjerodostojno i prihvata se zbog rivajeta Ebi Saliha Abdullaha ibn Saliha, a on je jedan od ravija ove knjige.» I zadnja stvar koju ovdje želim spomenuti je da ovaj rivajet pojačava predaju Ubejde Selmanija koja je istog značenja ali je i njega Albani ocjenio slabim iz više razloga. Pogledaj Er-reddu el-mufhim, str.55-57.

Šesto: Predaja Ubejde Selmanija

1. Albani kaže: «Ova predaja je maktu'-prekinutog seneda i mevkuf-njegova izreka, tako da ne može poslužiti kao dokaz jer je Ubejde Selmani tabiin i oko toga postoji slaganje. Da je slučajno digao hadis do Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, opet bi taj hadis bio mursel

i nebi mogao poslužiti kao dokaz, a šta reći ako je mevkuf kao što je ova predaja? Šta reći još ako se zna da se suprostavlja tefsiru ‘Tumača Kur’ana’ (ibn Abbasu) i ashabima koji su uz njega?»

Ovdje kažemo: «Što se tiče ovog seneda on je kao sunce i nema osnove da se na njega napada ni s kojeg aspekta.

Sušтина dokaza ove predaje nije u tome što se želi prikazati kao spojena, to niko ne tvrdi već se pripovjeda u kontekstu govora grupe selefa o značenju ajeta. I ovo je potvrđeno potvrdom njegova seneda.

Ako bi smo i prihvatili tvrdnju da se njegovo mišljenje suprostavlja ibn Abbasovom to nije dokaz o njegovoj slabosti kao ravije. To je posebno izdvojena predaja i ne predstavlja rivajet od ibn Abbasa, a šta reći ako se zna da se njegovo mišljenje u potpunosti poklapa sa ibn Abbasovim mišljenjem?»

2. Albani kaže: «Postoji nepreciznost oko spomena otkrivenog oka u tim predajama. U jednom se rivajetu spominje da je to desno oko a u drugom da je lijevo. To je rivajet Taberija a spominje se i treći rivajet u kojem stoji: ‘jedno od dva oka.’ To je njegov drugi rivajet.»

Kažemo: «Idtirab-nepreciznost u metnu se definiše kao razlika između riječi u rivajetima na takav način da nije moguće ustanoviti koji tačno preovladava. Razlika između riječi u ovim rivajetima nije te prirode. Sasvim je moguće pojmiti da je jedan od njih rekao da se radi o desnom, a drugi o lijevom oku. Moguće je da se desi ovakva greška ali to nije greška koja obezvrjeđuje rivajet. Čak je i Albani isto ovakvo razilaženje prihvatio kod poznatog hadisa Esme koji govori o otkrivanju lica. Nije ga odbacio pod izgovorom da se radi o idtirabu-nepreciznosti. Naprotiv napada one koji ga odbacuj, otuda u Er-reddu el-mufhim, str. 109, Albani kaže: «Da istina je da Anberi napada na metn ovog hadisa jer se u jednoj predaji tog hadisa spominju lice i šake, a u drugoj predaji se spominju prsti.»»

Kažem: «Da, a zašto prekrivaš treću predaju ovog hadisa koja je vjerodostojna do Katade a koja se slaže sa prvom predajom. Zar to nije preovladavajući dokaz u korist lica i šaka???»

Albani ovdje nije presudio da u hadisu postoji idtirab-nepreciznost, iako je u jednom rivajetu prenešeno da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao lice i šake, a u drugom je rekao prste. A s druge strane predaju Ubejde Selmanija je ocjenio kao mudtarib jer se u je-

dnoj predaji tog hadis kaže desno oko, a u drugoj lijevo oko, a u trećoj se kaže jedno od dva oka. Ono što znamo da je moguće da se desi pogreška oko preciziranja oka koje se otkriva tako da nema osnove zbog toga predaju ocjeniti kao muhtarib-nepreciznu.

Nakon ovoga pogledaj šta je Albani dodatno rekao na hadis Ubejde Selmanija, u Er-reddu el-mufhim, na str. 56: «Kada si ovo saznao znaj da je idtirab mahana u rivajetu po ulemi hadisa koja rivajet spušta na stepen slabosti tako da ne može poslužiti kao dokaz makar idtirab bio samo po izgledu kao što je ovaj jer on ukazuje da ga ravija nije precizno prenio i da ga nije zapamtio.»

Ovdje kažemo: «Shodno ovom mjerilu koje spominje Albani obaveza je odbiti i hadis Esmee jer je ista mahana i u njemu spomenuta!!! A moramo primjetiti da je Albani uložio veliki trud da dokaže kako je taj hadis vjerodostojan tako da je otprilike napisao pedeset stranica u Er-reddu el-mufhim, str. 79-127.»

3. Albani kaže: «Spominje ga ibn Tejmijje u Fetvama, 15/371, u drugom kontekstu koji se u potpunosti razlikuje od pomenutog. Tako on kaže: «Spominje Ubejde Selmani i drugi da su žene vjernika spuštale niza se džilbabe iznad svojih glava tako da se od njih nije ništa vidjelo osim očiju kako bi vidjele put.»

Kažemo: «Potpuno je jasno da šejhul-islam ibn Tejmijje prenosi istu predaju samo po značenju a nije je prenio nekim drugim senedom. On pripovjeda o istorijskim činjenicama tako da ne znam kako ovo može biti dokaz o slabosti i neispravnosti ovog rivajeta?!» I sam Albani je ovo spomenuo u Er-reddu el-mufhim, str. 56, pa kaže: «Kontekst predaje koju spominje ibn Tejmijje nije po obliku kao što to vanjšina ukazuje jer nije u tefsiru ajeta, već je to obavijest o onome kako su postupale žene u prvoj generaciji muslimana. U tom kontekstu to je tačno i potvrđeno putem mnogih predaja kao što ćemo to spomenuti u knjizi pod naslovom Mešruijetu sitril-vedžhi, str. 104, ali to ne znači obavezu pokrivanja lica jer je to samo puka njihova praksa.»???

Ako je to tako kako se to onda može navoditi u kontekstu slabosti predaje Ubejde Selmanija?

4. Albani dalje kaže: «Njegovo suprostavljanje tefsiru ibn Abbasa kao što je prethodilo pojašnjenje, a ono što se suprostavlja njemu bez sumnje se odbacuje.»

Kažemo: «Prethodila je potvrda predaje ibn Abbasa u rivajetu ibn Ebi Talhe kroz svjedočanstvo imama: Ahmeda, Buharije, ibn ebi Hatima i ibn Hadžera koja se u potpunosti slaže sa onim što je prenešeno u predaji Ubejde Selmanija. Tako da po tom osnovu ne može iznositi dokaz.»

Rezime i zaključak ove studije:

Nakon što smo objasnili ove prigovore od Albanija, Allah mu se smilovao, i naveli odgovore na njih biva jasno da u ovome ajetu ne postoji dokaz o otkrivanju lica žene. U ovoj studiji treba obratiti pažnju na sljedeće:

-Govor mufessira koji ajet tumače kao pokrivanje lica. Nećeš naći mufessira da je jasno rekao kako se to odnosi na otkrivanje lica, za razliku od njihovih mišljenja u tumačenju «ajeta o ukrasu.» Tj. riječi Uzvišenog: «...i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje...» (Nur, 24) Ovo ćemo kasnije pojasniti na njegovom mjestu.

-Može se primjetiti da Albani nije obraćao pažnju na ova tumačenja mufessira i činjenicu da je velika većina mufessira ajet protumačila u kontekstu pokrivanja lica. On to nije spomenuo niti se na to osvrnuo niti se vratio na mišljenje mufessira jezičara kao što su Zamahšeri i ibn Hajjan u njihovom tumačenju riječi «idna'» da označava pokrivanje lica.

Iz ove studije možemo izvući veoma važan zaključak a to je:

Ako je ajet kat'i-kategorički potvrđen, a oko toga postoji idžma'-saglasnost svih muslimana jer je on iz Kur'ana, a Kur'an je Allah, Azze ve Dželle, sačuvao. Zatim ako je potvrđena kategoričnost njegova značenja u pogledu obaveznosti potpunog hidžaba tj. potpunog pokrivanja za što smo predhodno naveli dokaze i aspekte.

Kao zaključak možemo reći da ajet ima muhkem-jasno i pravosnažno značenje te se na taj ajet vraća kod razilaženja. A dokazi koji imaju vjerodostojan sened i koji ukazuju na okrivanje lica, i koji mu se kao takvom suprotstavljaju se mogu svrstati pod mutešabih-manje jasne dokaze koji se možda odnose na vrijeme prije propisivanja hidžaba ili se odnose na neke posebne situacije. Tako da se ovaj mutešabih-manje jasan dokaz vraća ovome koji je muhkem-jasan i nedvosmislen,

te da se taj mutešabih shvati i pojmi u svjetlu muhkem dokaza. Na taj način će se izbjeći međusobno suprotavljanje šeriatskih dokaza. Ovo je ispravan način oko postupanja sa muhkem-jasnim dokazima.

Nije dozvoljeno ostaviti muhkem-jasne dokaze i rad po njima radi mutešabih-manje jasnih dokaza. Ovo se odnosi na slučaj ako mutešabih posjeduje pomenuti opis u pogledu potvrde značenja (tj. da je tačnog seneda), a šta reći ako taj mutešabih-manje jasan dokaz ima netačan sened kao što je hadis Esme, ili da ima dvosmisleno značenje koje nije kati'-kategoričko u pogledu otkrivanja lica kao što je hadis Hasu'umije? Ovo je stanje predaja koje navode oni koji dozvoljavaju otkrivanje lica žene. Imajući to na umu onda nema sumnje da je obaveza ostaviti te dokaze i nije im dozvoljeno dati prvenstvo nad nasovima-Kur'ansko hadiskim tekstovima, koji su na stepenu muhkema-jasnih dokaza.

MUHKEM-JASNO ZNAČENJE IZ «AJETA O UKRASU» O OBAVEZI POKRIVANJA LICA ŽENA

Uzvišeni kaže: «...i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje...» (Nur, 24) (Ovaj ajet će kasnije biti oslovljavan kao ajet o zinetu-ukrasu)

Ovaj ajet jasno ukazuje na obavezu potpunog pokrivanja a to se može pojasniti sa sljedećih aspekata:

Prvo: Ono što se ukaže (od ukrasa) nenamjerno to se prašta

Ako neko uradi neku radnju po svom htijenju i izboru onda se ta radnja pripisuje njegovom izvršiocu u protivnom ne pripisuje mu se. Primjer toga je radnja na koju ukazuje glagol «zahere» ukazati se ili vidjeti se nenamjerno. Ako ovaj glagol biva s htijenjem i namjerno onda se kaže 'azhere' što bi značilo pokazati nešto namjerno. U pomenutom ajetu ovaj glagol je došao u obliku «zahere» otuda se izuzimanje u riječima Uzvišenog: «osim onoga što je ionako spoljašnje», podrazumjeva na ono što se ukaže od ženinog ukrasa bez njene namjere i htijenja. Sada ćemo vidjeti koji je to ukras koji se kod žene otkriva bez njena htijenja i namjere.

Ovdje možemo reći: «Sve što se ukaže od žene tj. svaki ukras vanjski i unutrašnji bez njenog htijenja i namjere, u to spada i lice i

šake i ono što je manje i što je više od toga. Sve što se od nje ukaže nenamjerno to se prašta. Jer Zakonodavac ne zamjera na stvarima koje se dese zbog nemoći i pogreške. Ovdje dalje možemo reći da sve što se ukaže od žene nenamjerno može se podijeliti u dvije vrste:

Prvo: Ono što se ne može u osnovi sakriti zbog nemogućnosti kao što je džilbab, abaija ili ogrtač. (sve ovo ima jedno te isto značenje). Tome se može dodati ono što se ponekad vidi a što je ispod džilbaba, ono što se vidi kada vjetar otkrije neki dio tijela, ili prilikom liječenja i slično. Sve ove stvari se neminovno dešavaju kod žene.

Drugo: Ono što se u osnovi može sakriti ali se ponekad ukaže i vidi nenamjerno kao npr. da joj spadne himar, abaija ili da žena padne pa joj se tom prilikom ukaže dio tijela. Tada se ukaže neki dio njena tijela: lice, šake ili neki drugi dio tijela. Oba ova slučaja bivaju u situaciji kada je žena nemoćna da to sprječi i to joj se prašta. (Vanjština konteksta ajeta ukazuje da se radi o stanju nemogućnosti prikrivanja ukrasa, nema smetnje da se tome pridoda i stanje posebnih situacija kada se ženi prašta. Zajedničko za sve te situacije je ne postojanje namjere da se otkrije ukras.) Može se reći izraz «zahere minha» tj. ukazao joj se dio tijela. Dakle ajet ukazuje da ona nije odgovorna i da joj se to ne zamjera jer je bila nemoćna da to spriječi i nije to učinila namjerno. Na sličan način je ibn Mes'ud protumačio ajet i skupina tabiina pa su tako spomenuli odjeću kao nešto što se ukazuje bez njenog htijenja (tj. odjeća se mora vidjeti, to je ionako spoljašnje).

Ibn Kesir u svom tefsiru, 6/47, kaže: «Tj. neka ne pokaziva ukrase svoje tuđim muškarcima osim onoga što se ionako ne može sakriti.» **Ibn Mesud** kaže: «Kao što je ogrtač i odjeća.» tj. kao određeni obrubi na odjeći koje su pravile žene arapa na odjeći, kao i ono što se ukaže na dnu ispod odjeće. U tom slučaju za nju nema grijeha jer se to ne može sakriti. Primjer toga je ženski izar koji se ukazuje i koji se ne može sakriti. Ovo tumačenje se poklapa sa značenjem ajeta i ni na koji način mu se ne suprostavlja.

A što se tiče mišljenja onih koji su ajet protumačili da se to, tj. ono što je ionako spoljašnje, odnosi na lice i šake kod njih se javlja problem. Jer oni to izjavljuju mutlakan-neograničeno tj. da je uvijek dozvoljeno da otkrije lice i šake bez ikakvog ograničavanja. Da su to ograničili na situacije kada postoji opravdanje i kada im se prašta to bi

se slagalo sa značenjem ajeta, ali oni su pod tim podrazumjevali stanje kada to žena čini svjesno i namjerno. Ovo se suprostavlja značenju i tumačenju ajeta kao što je to malo prije potvrđeno (jer je konstrukcija ajeta došla u kontekstu nenamjernog pokazivanja ukrasa).

Dakle u ajetu je indicija koja ukazuje da riječi «*osim onoga što je ionako spoljašnje*» podrazumjevaju stanje kada joj se to prašta. I kada to uradi nenamjerno i bez svog htijenja. Svako mišljenje mimo ovoga se suprostavlja arapskom jeziku na kojem je objavljen Kur'an, a od šartova tefsira je da se ne suprostavlja arapskom jeziku.

Prigovor šejhu Albaniju sa ovog aspekta:

Ovakvo značenje je navelo Albanija da kod njega prvobitno prevlada mišljenje da ajet nedvosmisleno ukazuje na obavezu pokrivanja svih ukrasa i da ništa od toga ne treba pokazivati pred tuđim muškarcima osim onoga što se nenamjerno ukaže. Kao dokaz navodio je mišljenje ibn Mes'uda, radijallahu anhu, u pogledu tumačenja ovog ajeta gdje je on riječi «*osim što je ionako spoljašnje*» protumačio kao odjeću. Ovo je bilo njegovo prvobitno mišljenje a zatim se povukao sa njega i okrenuo se mišljenju onih koji kažu da se izuzimanje u ajetu odnosi na šake i lice. Ibn Mes'ud kaže: «Prvi ajet (ajet o ukrasu) jasno ukazuje na obavezu pokrivanja svih ukrasa i da ništa od toga žena ne pokazuje pred tuđim muškarcima osim onoga što se ukaže nenamjerno. Za to neće biti kažnjene ako požure da to ponovo prekriju.»

Hafiz ibn Kesir u svom tefsiru kaže: «Zatim je spomenuo njegov govor koji smo malo prije naveli. Ovo značenje koje smo spomenuli u tumačenju ajeta «*osim onoga što je ionako spoljašnje*» se može zaključiti i iz konteksta ajeta. Mišljenja selefa se razlikuju u pogledu tumačenja ovog ajeta. Neki kažu da se pod tim misli na odjeću, drugi da se pod tim misli na surmu i prstenje, narukvice i lice, kao i druga mišljenja koja navodi ibn Džerir u svom tefsiru od nekih ashaba i tabiina. Zatim je on ocjenio da se pod pomenutim izuzimanjem, po njemu, misli na lice i šake.» Po ibn Džeriru ono što je ionako spoljašnje su lice i šake, zbog toga što oni nisu avret-stidno mjesto dok je žena u namazu. On je kijasio «avret pogleda» na «avret u namazu». Međutim Albani je na to prigovorio pa kaže: «Ovakvo vaganje između ovih mišljenja po meni nije jako jer se to ne može naslutiti iz ajeta shodno

Kur'anskom načinu kazivanja. Ova ocjena je shodno fikhskim parametrima što ovdje nije obavezno jer suprotna strana može reći: «To što je ženi u namazu dozvoljeno da otkrije lice je posebna situacija koja se odnosi na namaz, nije dozvoljeno na to kijasiti otkrivanje lica mimo namaza jer između te dvije situacije postoji jasna razlika.»»

Kažem: «Iako se sa njim ne razilazimo oko toga da je ženi dozvoljeno otkriti lice i šake u namazu, a što se tiče van namaza to je shodno drugim dokazima, a ne shodno ovome dokazu kao što ćemo to objasniti. Rasprava se ovdje svodi oko ovog dokaza posebno, a ne oko vjerodostojnosti tvrdnje. Istina po ovom pitanju, u pogledu pomenutog izuzimanja, je ono što smo spomenuli na početku studije i što smo pojačali govorom ibn Kesira. To također potvrđuje ono što se nalazi u tefsiru Kurtubija. **Ibn Atije** kaže: «Shodno Kur'anskim riječima u ajetu ja mislim da je ženi naređeno da ništa ne otkriva i ne pokazuje i da se trudi da prekrije sve što predstavlja ukras. Izuzimanje se odnosi na ono što pokrije ili pokazuje u stanju nužde i što ne može izbjeći kao što su njeni pokreti, liječenje i slično. Dakle «*ono što je ionako spoljašnje*» podrazumjeva ono čemu su žene nužno izložene i što im se prašta.» **Kurtubi** kaže: «Ovo je dobro mišljenje s tim što u većini slučajeva kako u stvarima adeta tako i ibadeta žena izlaže ili otkriva lice i šake kao što je hadž i namaz tako da može biti ispravno da se ovo izuzimanje odnosi na njih.»

Nakon što je spomenuo njegov govor u potpunosti Albani je rekao: «Na ove riječi se može prigovoriti, iako kod adeta većinom dođe do otkrivanja lica i šaka to ipak biva namjerno od strane šeriatskog obveznika a ajet shodno našem razumjevanju ukazuje da se radi o izuzimanju koje je nenamjerno... zato o ovome dobro razmisli.»

Kao što sam malo prije spomenuo ovo je bilo njegovo prvobitno mišljenje o značenju ajeta. Nije smatrao da ajet ukazuje na otkrivanje lica i šaka iako je smatrao dozvoljenim otkrivanje istih ali zbog drugih dokaza. Iako je mogao spojiti dva mišljenja. Prvo da ajet ukazuje na pokrivanje svih ukrasa i nepokazivanje ničega od njih pred tuđim muškarcima osim što se nenamjerno ukaže. I drugo: Dozvola otkrivanja lica i šaka ali shodno drugim dokazima. Albani je poslije promijenio mišljenje i prihvatio mišljenje koje je prvobitno odbacivao. Albani kaže: «Pošto sam dobro razmislio došao sam do spoznaje da je mišlje-

nje ovih učenjaka (koji ajet tumače kao lice i šake) ispravno. I to zbog preciznosti njihovih pogleda i analiziranja. Objašnjenje toga: Selef se slaže da riječi Allaha: «*osim onoga što je ionako spoljašnje*» se vraćaju na radnju koja potječe od žene koja je šeriatski obveznik. Razilaze se oko toga šta namjerno može otkriti. Ibn Mesud kaže da je to njena odjeća tj. džilbab, a ibn Abbas i oni koji su uz njega kažu da je to lice i šake. Shodno tome ajet bi imao značenje: ‘Osim onoga što se od nje obično vidi dozvolom i odredbom Zakonodavca.’»

Zatim je kao dokaz za ovo mišljenje rekao kako je otkrivanje lica i šaka bio običaj u vremenu poslanstva i poslije poslanstva. Kaže Albani: «Kada je potvrđeno da je šeriat dozvolio ženi da otkrije nešto od svojih ukrasa, bez obzira da li je to lice, šake ili nešto drugo onda se tome ne može suprotstaviti time što se pita da li je to namjerno ili nenamjerno, jer je to dozvoljeno kao što je i pokazivanje džilbaba u potpunosti kao što sam objasnio malo prije. Ovo je objašnjenje od ashaba koji kažu da se pod izuzimanjem u ajetu misli na lice i šake. Na tome je bila praksa mnogih žena u vrijeme Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i poslije njega.» Dalje Albani kaže: «Rekao sam: Ibn Abbas i oni koji su uz njega od ashaba i tabiina i mufessira ukazuju svojim tumačenjem ovog ajeta na ovaj adet-običaj koji je bio poznat kod objave ovog ajeta a oni su ga još potvrdili. Tako da nije dozvoljeno suprotstaviti se njihovom tefsiru tefsikom ibn Mes'uda.» Pogledaj Džilbabul-mer'eti muslima, 39-53. Završen citat Albanija.

Ovo je detaljno prenesen njegov govor (Albanijev), a iz njega se može zaključiti sljedeće:

1. Izuzimanje koje se spominje u ajetu ukazuje da ono što se otkriva biva nenamjerno i u to ne ulazi lice i šake jer se oni otkrivaju namjerno. Ovo je potvrdio i Albani u svom prvobitnom stavu i još je rekao da o tome treba dobro razmisliti.

2. Nije ispravno mijenjati ovo jasno značenje (izuzimanje koje se odnosi na nenamjerno pokazivanje ukrasa) u drugo značenje (izuzimanje koje bi se odnosilo na namjerno pokazivanje ukrasa) osim uz postojanje vjerodostojne indicije. A indicija koju je ovdje Albani naveo je običaj žena u vrijeme poslanstva. Ova indicija se ne može prihvatiti. Suprotna strana može reći kako nije bio običaj da žene otkrivaju lice već je bio običaj da žene pokrivaju lice. Na osnovu toga se mogu

navesti jasne predaje koje protivna strana ne može pobiti već se može potvrditi da je otkrivanje bio običaj na početku stvari dok im nije naredeno zastiranje kako se ne bi poistovjećivale sa robinjama kao što je spomenuto u ajetu o džilbabu. Na osnovu toga tvrdnja da je njegovo mišljenje preovladavajuće tj. ispravnije je na manjem stepenu od toga da se ocjeni kao jednako sa mišljenjem o pokrivanju lica. U svakom slučaju indicija se ovdje ne može prihvatiti jer se ovoj indiciji može suprotstaviti.

Zatim kako to da je običaj žena u vremenu poslanstva bio otkrivanje ako se zna da je pokrivanje lica u najmanjem slučaju mustehab shodno mišljenju učenjaka?!! **Jesu li takve bile prve vjernice i jesu li se tako nemarno odnosile prema ovom velikom sevabu-nagradi?** A zna se i prenešeno je da su se nadmetale u činjenju dobra. Njihovo takmičenje u činjenju dobra se može mjeriti sa nadmetanjem ashaba u tom pogledu.

3. Ako je indicija neispravna ajet ostaje u svom prvobitnom položaju i stanju tj. jasno ukazuje da se pod pomenutim izuzimanjem (osim onoga što je ionako spoljašnje) misli na ukrase koji se ukazuju nenamjerno. Na osnovu toga pada tumačenje da se pod tim misli na dozvolu otkrivanja lica i šaka.

4. Poistovjećivanje lica i šaka sa džilbabom je neispravno jer se lice i šake mogu sakriti tj. prekriti a džilbab se ne može sakriti.

5. Ne slažemo se sa Albanijevim poimanjem ibn Abbasovih riječi, tj. šta je namjeravao pod riječima lice i šake. Predaje od njega ukazuju da je pod tim namjeravao dozvolu otkrivanja lica i šaka pred mahremima mimo muža, a ne pred tuđim muškarcima. Objašnjenje ovoga će doći nešto poslije.

6. Na osnovu toga neispravno je mišljenje Albanija da je značenje ajeta: «osim što je ionako spoljašnje po dozvoli i odredbi Zakonodavca» i da se to odnosi na lice i šake, osim u jednom slučaju a to je ako se ukaže nenamjerno.

Drugi aspekt: Zinet-ukras nije dio ukrašenog

Zinet-ukras u arapskom jeziku je ono čime se ukrašava žena a što je u osnovi nešto vanjsko izvan njenog tijela i lika u kojem je stvorena kao što je npr. nakit. Isto tako riječ zinet-ukras se u Kur'anu

upotrebljava za nešto što je van osnove čovjeka kao stvorenja. U tom kontekstu su i riječi Uzvišenog: «*O sinovi Ademovi, uzmite ukrase svoje kad hoćete da molitvu obavite!*» (Earaf, 31) Tj. lijepo se obucite i kaže: «*Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati.*» (Kehf, 7) Ovdje je ukras na zemlji a nije sastavni dio zemlje. I kaže Uzvišeni: «*Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama ukrasili.*» (Saffat, 6) Zvijezde su ukras nebesa a nisu od nebesa. I tako dalje, pod ukrasom se podrazumjeva nešto čime se ukrašava a nije sastavni dio tog stvorenja u osnovi.

Otuda tumačenje riječi zinet-ukras kao dio tijela žene je suprotno vanjštini ajeta. Ne može se shvatiti u prenesenom značenju osim uz postojanje dokaza. Onaj ko kaže da se pod ukrasom ovdje misli na lice i šake to je suprotno vanjskom značenju na koje ukazuje ajet. A ako bi se to protumačilo kao odjeća tako nešto ima osnove u arapskom jeziku i jeziku Kur'ana. Pogledaj Edva'ul-bejan, 6/198. Ovo potvrđuje i ono što bilježi ibn Džerir, Et-Tefsir, 17/257, sa svojim senedom od Ebi Ishaka od Ebi Ahresa od **Abdullaha ibn Mes'uda**, radijallahu anhu, da je rekao: «Osim onoga što je ionako spoljašnje, da je to odjeća.» Ebu Ishak kaže: «Zar ne vidiš da je Allah rekao: «*O sinovi Ademovi, uzmite ukrase svoje kad hoćete da molitvu obavite!*» (Earaf, 31)» Time je Ebu Ishak potvrdio tumačenje riječi ukras u ajetu da je to odjeća. Ovu riječ je protumačio Kur'anom, a tumačenje Kur'ana Kur'anom je najveći stepen tefsirenja Kur'ana jer Allah najbolje zna šta je mislio reći.

Ako bi neko rekao: «Vi znate da među tumačenjima u ovom ajetu postoji i mišljenje onih koji su pomenutu riječ protumačili kao surmu ili kanu. Nema sumnje da su te dvije stvari ukrasi ali nisu u osnovi dio tijela. Zašto se izuzimanje u ajetu ne bi moglo odnositi i na ove dvije stvari. Ženi je dozvoljeno da joj se vidi surma na očima i kana na rukama, a ako se to ukaže to za sobom povlači otkrivanje lica i šaka.»

Odgovor: «Možemo reći: Ne znači da sa viđenjem surme na očima mora biti otkriveno lice. Zatim ne prihvatamo da je ibn Abbas, radijallahu anhu, pod spomenom lica, šaka, surme i kane, i prstena, pod tim podrazumjeva da to pokazuje pred tuđim muškarcima. Ovo je tačka oko koje se razilazimo. Šta je ibn Abbas podrazumjeva pod tim? Ovo ćemo objasniti nešto kasnije.»

Treći aspekt: Mišljenje grupe selefa

Mišljenje da je odjeća ukras koji je dozvoljeno pokazati pred tuđim muškarcima zastupa grupa učenjaka od selefa. Bilježi **ibn Džerir** sa senedom od **ibn Mes'uda** da je rekao: «Riječi Uzvišenog: «*osim onoga što je ionako spoljašnje*» se odnose na odjeću.» Također bilježi da je **Ibrahim Nehai** rekao da se to odnosi na odjeću. Isto tako se prenosi od **Ishaka Sabi'ija**, Et-Tefsir, 17/256. **Ibn Kesir** u tefsiru, 6/47, kaže: «Neka ništa od svojih ukrasa ne pokazuju pred tuđim muškarcima osim onoga što se ne može sakriti.» **Ibn Mesud** kaže: «Kao što je ogrtač i odjeća.» tj. kao određeni obrubi na odjeći koje su pravile žene arapa na odjeći, kao i ono što se ukaže na dnu ispod odjeće. U tom slučaju za nju nema grijeha jer se to ne može sakriti. Primjer toga je ženski izar koji se nekada ukaže a koji se ne može u potpunosti sakriti. Ibn Mes'udovo mišljenje zastupa Hasan, ibn Sirin, ebu Dževza', Nehai i drugi. Ovo je mišljenje skupine selefa i svi jasno ukazuju na obavezu pokrivanja lica unatoč činjenici da je ovaj ajet osnova onima koji dozvoljavaju otkrivanje lica. Sa ovih aspekata biva potvrđeno bez sumnje da je značenje ajeta kategoričko o obavezi cjelokupnog pokrivanja žene.

Prigovori i odgovori na njih

Ako bi neko rekao: «Šta ćete uraditi sa predajama koje su prenešene od ashaba i drugih imama tefsira poslije njih koji riječi «osim onoga što je ionako spoljašnje» tumače kao lice i šake? Među tim predajama od njih ima tačnih a ima i slabih ali dokaz je u onima koje su potvrđene.»

Odgovor: Šake i lice je dozvoljeno otkriti pred mahremima, a ne pred tuđim muškarcima. Zatim predaja u kojoj je prenešeno od **ibn Abbasa** da ajet tumači kao lice i šake pojašnjava druga predaja od nje-ga koju bilježi **ibn Džerir**, a u kojoj stoji da je **ibn Abbas** ajet: «*i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje*», protumačio: «Vanjski ili očigledan ukras je lice, surma na oku, kana na rukama i prsten. Ovo otkriva u kući pred ljudima koji uđu kod nje.» Et-Tefsir, 17/259. (Sened ovog rivajeta je sahih, što je spomenuo Ahmed i **ibn Hadžer** u ajetu o džilbabu.) Ko su ovi ljudi koji se spominju u riječima **ibn Abbasa**, da li su oni stranci-tuđi muškarci?!

Ne, tuđim muškarcima je zabranjeno da ulaze kod žena. Nikome nije nepoznato da je tuđim muškarcima zabranjeno da ulaze kod žena. A Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: «*Čuvajte se ulaska kod žena.*» A u ajetu stoji: «*A ako od njih nešto tražite, tražite to od njih iza zastora.*» Dakle ibn Abbas je pod tim namjeravao mahreme koji ulaze kod nje mimo muža. Pred njima može pokazati ono što joj pričinjava poteškoću da sakrije. U tom kontekstu se može shvatiti govor ibn Abbasa, a ne u kontekstu da tuđi muškarci gledaju u nju. Ovo se slaže sa onim što je od njega preneseno u tumačenju riječi Uzvišenog: «*neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*» Prenosi ibn Džerir sa svojim senedom do ibn Abbasa da je rekao: «**Allah naređuje ženama vjernika da kada iziđu iz svojih kuća zbog neke potrebe da prekriju svoja lica iznad svojih glava džilbabima i da otkriju jedno oko.**» Et-Tefsir, 19/181. Ovo je jasna izjava o pokrivanju lica koja je prethodila. Zdrav razum ukazuje da ako se od jednog ashaba prenosi jasna i nedvosmislena predaja oko nekog značenja s jedne, i druga dvosmislena predaja dvosmislenog značenja s druge strane, biva jasno da je obaveza prihvatiti jasno i nedvosmisleno značenje. A šta reći ako je ova druga bliže značenju prvog rivajeta? Iako smo ubjeđeni da dokazivanje s ovog aspekta završava raspravu u pogledu značenja ibn Abbasova govora, ovakvo tumačenje je u svakom slučaju preče i ovakvo tumačenje i shvatanje njegova govora se upravo slaže sa njegovim tumačenjem ajeta o džilbabu. Međutim kada bi smo prepostavili da nije od njega prenešena ova predaja koja objašnjava njegov govor u pogledu pomenutog ajeta da se to odnosi na lice i šake, pitamo se da li tumačenje ajeta u kontekstu da se to odnosi na lice i šake mora značiti samo jednu mogućnost a to je dozvola njihova otkrivanja pred tuđim muškarcima?! Odgovor je ne, ima i drugih mogućnosti, a to je:

Prva mogućnost: Da li se radi o izuzimanju ili zabrani?

Ajet sadrži dvije stvari: zabranu i izuzimanje. U prvom dijelu ajeta: «*i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta*» je zabrana a u drugom dijelu: «*osim onoga što je ionako spoljašnje*» je izuzimanje. Govor ibn Abbasa u pogledu tumačenja ovog ajeta se može odnositi ili na prvi dio tj. zabranu ili na drugi dio tj. izuzimanje. Većina učenjaka je gledala u dio koji govori o izuzimanju, a nisu gledali u prvi dio

koji govori o zabrani iako postoji mogućnost da se odnosi i na njega. Tako bi značenje dijela koji govori o izuzimanju moglo biti da im je zabranjeno otkrivati ukrase a od tih ukrasa su i lice i šake. Možda je razlika njihovog posebnog izdvajanja to što se oni najviše pokazuju sa stanovišta namaza i ihrama. U tom slučaju tefsir ibn Abbasa o pomenutom ajetu bi se odnosi na riječi: «*i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta*» a ne na riječi: «*osim onoga što je ionako spoljašnje*» Ovo je moguće a tu opciju navodi i **ibn Kesir** pa kaže: «Moguće je da se ovo odnosi na ukras koji im je zabranjeno pokazivati.» Da bi rekao: «Postoji mogućnost da je ibn Abbas i oni koji su ga slijedili mislili s tim tumačenjem na ono što se otkrije od lica i šaka, i ovo je poznato kod većine učenjaka.» Tefsir, 6/47. Ako bi protivna strana rekla da je ovakvo tumačenje nepoznato kod učenjaka, kažemo da je to tačno ali mi ovdje ne želimo ovu mogućnost navesti kao dokaz već samo želimo ukazati da ta mogućnost postoji iako nije poznata ali se slaže sa onim što je propisano i prihvatljivo je kod razumnih. A poznato je da ako padne jedna mogućnost onda i dokazivanje njom pada. Otuda ovi tefsiri od ashaba (u pogledu ovog ajeta) ne predstavljaju kati'-kategorički dokaz u pogledu otkrivanja lica već su otvorene i druge mogućnosti. Ako je ovakvo stanje pomenutih tefsira kako se njima može suprotstaviti muhkem-jasnom značenju ajeta o džilbabu, hidžabu i zinetu-ukrasu?

Druga mogućnost: Praštanje onoga što se ukaže nenamjerno.

Prethodilo je u prvom aspektu pojašnjenja ajeta o ukrasu da ajet ukazuje na praštanje onoga što se od žene ukaže nenamjerno. Poznato je da se kod žene često ukaže lice i šake bez njena izbora odnosno nenamjerno što nije slučaj s ostalim dijelovima tijela. Na osnovu toga može se shvatiti ibn Abbasovo mišljenje i drugih ashaba da se to odnosi na ono što se ukaže od žene nenamjerno od njenih ukrasa i tijela kao što su lice, šake, kana i slično.

Treća mogućnost: Postepenost u propisivanju hidžaba.

Zatim na ovo se može navesti i sljedeći odgovor: Prenosi se od **ibn Tejmije** da je rekao: «Ovako je hidžab bio propisan na početku islama-pokrivalo se cijelo tijelo osim lica i šaka. Kada je objavljen ajet o džilbabu naređeno im je da pokriju lice i šake također.» U "Poglavlju

o odjeći u namazu” kaže: «To je uzimanje ukrasa-propisno odjevanje kod obavljanja namaza koji fekihi nazivaju «Poglavlje o pokrivanju avreta-stidnog mjesta u namazu» grupa fekiha je shvatila da ono što se pokriva u namazu da se to isto pokriva i od očiju tuđih muškaraca, i da je to avret-stidno mjesto. Ono što se prekriva u namazu uzima se iz riječi Uzvišenog: «*i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela (himare) svoja spuste na grudi svoje*» Zatim u nastavku ajeta kaže: «*neka ukrase svoje ne pokazuju drugima*». Tj. unutrašnji ukras «*to mogu samo muževima svojim*», kaže: «Dozvoljeno joj je u namazu da otkrije vanjski ukras ali ne i unutrašnji. Selef u pogledu vanjskog ukrasa ima dva mišljenja: Ibn Mesud i oni koji se sa njim slažu kažu da je to odjeća; Ibn Abbas i oni koji su uz njega kažu to je lice i šake kao što su surma i prsten.»

Na osnovu ova dva mišljenja fekihi se razlikuju u pogledu me-s’ele gledanja u tuđu ženu. Neki kažu da je dozvoljeno gledati u njeno lice i ruke ali bez strasti. To je mezheb Ebi Hanife, Šafije, i jedan stav u hanbelijskom mezhebu. Drugi kažu da nije dozvoljeno i to je vanjština mezheba imama Ahmeda. Po tom mišljenju svaki dio žene je avret--stidno mjesto, čak i nokat. To je ujedno i mišljenje imama Malika.

Suština stvari je u tome da je Allah ukras podijelio u dvije kategorije: vanjski očigledni ukras i drugi koji to nije. Vanjski očigledni ukras joj je dozvolio da pokaže drugima mimo muža i mahrema. Prije nego je spušan ajet o džilbabu žene su izlazile bez džilbaba. Čovjek je mogao vidjeti njeno lice i ruke. Tada je ženi bilo dozvoljeno da pokaže lice i ruke, a tada je bilo dozvoljeno i gledati u nju jer joj je to bilo dozvoljeno otkriti. Zatim je Allah objavio ajet o džilbabu: «*O Vjerovjesniče, reci ženama svojim, i kćerima svojim, i ženama vjernika neka spuste haljine (džilbabe) svoje niza se.*» pa su se žene zastrle od muškaraca. To je bilo u vremenu kada je Poslanik, ﷺ, oženio Zejneb bint Džahš, tada je spustio zastor i zabranio ženama da gledaju u tuđe muškarce. Nakon što je Poslanik, ﷺ, u godini Hajbera iz plijena za sebe uzeo Safiju ashabi rekoše: «Ako je Poslanik, ﷺ, pokrije biće majka vjernika (tj. njegova supruga) u protivnom biće njegova robinja.» Pa ju je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, poslije toga pokrio.» Pošto je Allah naredio da se od žena ne traži osim iza zastora Poslanik, ﷺ, je naredio svojim ženama i kćerima, i ženama vjernika da niza se spuste svoje džilbabe.

Džilbab nazivaju: mula'etun, rida'un, i izar. Sve to predstavlja veliki ogrtač koji pokriva glavu i cijelo tijelo. Pripovjeda Ebu Ubejde i drugi da se oblači sa glave i da pri tome ne otkriva osim jedno oko. (Ovo je poznato kao govor Ubejde Selmanija.) Od te vrste je i nikab, tako da su žene pokrivalice i ostavljale otvor za oči. U **sahihu** se prenosi hadis: «*Muhrima-žena pod ihramom ne oblači nikab niti oblači rukavice.*» Ako im je naređen džilbab kako se ne bi vidjele, a to znači pokrivanje lica ili pokrivanje lica uz korištenje nikaba onda lice i šake podpadaju pod ukras koji im je naređeno da ga ne pokazuju pred tuđim muškarcima, a ono što ostane poslije toga biva dozvoljeno tuđim muškarcima, a to je vanjšina odjeće. Ibn Mesud je spomenuo zadnju od ove dvije stvari, a ibn Abbas je spomenuo prvu. (Fetava, 22/109-111)

Četvrto: "Avret gledanja" se razlikuje od "avreta u namazu".

Ovaj ajet može da označava avret-stidno mjesto koji se odnosi na namaz, a ne na avret koji se odnosi na pogled. Jer se avret-stidno mjesto može podijeliti na dvije vrste: Avret koji se odnosi na pogled i on obuhvata cijelo tijelo. I drugi je avret koji se odnosi na namaz i on se odnosi na cijelo tijelo osim lica i šaka. Grupa učenjaka smatra da je ženi dozvoljeno da otkrije lice i šake, oni pod tim misle na namaz jer joj je to naređeno u namazu. Na ovo ukazuje činjenica što to spominju u poglavlju o pokrivanju avreta u namazu. Skupina učenjaka je ukazala na razliku između avreta pogleda i avreta u namazu.

Tijelo slobodne žene je u potpunosti avret-stidno mjesto. Nije dozvoljeno nikome osim mužu i mahremima da gleda u neki dio ženskog tijela osim u nuždi. Kao što je liječenje i svjedočenje. (Šihab, Inajetul-kadi ve kifajetur-radi, 6/373; Avdetul-hidžab, 3/231) Mezheb Šafije kako stoji u Revdi i drugim mjestima je na stavu da je cijelo tijelo žene avret-stidno mjesto, čak i lice i šake. Po drugom rivajetu se kaže da je dozvoljen pogled u lice i šake ako se ne boji smutnje. Na osnovu prvog lice i šake su avret osim u namazu, a namaz ne kvari njihovo otkrivanje.

Ibn Tejmije kaže: «Verifikacija toga je da to nije avret u namazu već je to avret sa stanovišta pogleda, tako da nije dozvoljeno gledati u njega (avret pogleda).» I kaže: «Avret koji se odnosi na namaz nije vezan za avret koji se odnosi na pogled.» Fetava kubra, 4/409.

Ibn Kajjim kaže: «Avret se može podijeliti u dvije vrste: avret u namazu i avret pogleda. **Slobodna žena treba da klanja otkrivena lica i šaka, a nije joj dozvoljeno da izlazi u trgovinu i na pijace i tamo gdje se ljudi okupljaju otkrivena lica i šaka.**» I'lam el-muvekki'in, 2/80

Emir San'ani u knjizi Subulus-selam, 1/176, kaže: «Dozvoljeno joj je otkriti lice tamo gdje nije došao dokaz o njegovom pokrivanju. Pod tim se misli na otkrivanje prilikom obavljanja namaza kada je ne vide tuđi muškarci. Ovo je njen avret u namazu, **a što se tiče njenog avreta sa stanovišta pogleda tuđih muškaraca ona je sva avret-stidno mjesto.**» (Subulus-selam je poznata knjiga hanefijskog mezheba)

Abdulkadir Šejbani El-Hanbeli u Nejlul-me'aribu bišerhi delil talib, 1/39, kaže: «Lice i šake punoljetne žene su avret-stidno mjesto mimo namaza sa stanovišta pogleda kao što je i ostatak njena tijela.» Vidi Avdetul-hidžab, 3/232, Nejlul-me'aribu bišerhi delil talib, 1/39.

Mevdudi kaže: «Vrlo je velika razlika između hidžaba i pokrivanja avreta. **Avret nije dozvoljeno otkriti čak ni pred mahremima od muškaraca.** A što se tiče hidžaba on je nešto što ide iznad pokrivenog avreta. To je ono što čini pregradu-zastor između žena i njima stranih muškaraca.» Tefsir sure Nur, str. 158, Avdetul-hidžab, 3/232.

Nama nije cilj ovdje samo nabrajati mišljenja učenjaka već nam je cilj pojasniti da iz vanjštine njihova govora: «Slobodna žena je sva avret-stidno mjesto osim lica i šaka», i tefsira riječi Uzvišenog: «*osim onoga što je ionako spoljašnje*», da je to lice i šake. Na osnovu samih ovih riječi neispravno je shvatiti da je njihov stav bio dozvola otkrivanja lica pred tuđim muškarcima (koji nisu mahrem ženi). Tako da svi dokazi ukazuju na obavezu pokrivanja lica, šaka i ostatka tijela, i na tom je stavu velika većina učenjaka.

Kategoričkom dokazu-kati' ne može se suprotstaviti relativan dokaz-zanni.

Ako bi smo prihvatili raspravu da se ove predaje suprostavljaju kategoričkom značenju ajeta dokaz je u onome što potvrđuje ajet. Allahove, Azze ve Dželle, riječi i riječi Njegova Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, imaju prednost i prvenstvo nad svačijim govorom. Koliko je nasova-Kur'ansko hadiskih tekstova protumačeno onim što im se suprostavlja tako da je bila obaveza napustiti ta tumačenja. Kada bi

smo predpostavili da ove predaje tumače ajet u kontekstu otkrivanja lica i da su vjerodostojnog seneda i značenja nema sumnje da je dokaz u onom značenju koje je ajet kategorički potvrdio. Ajet o ukrasu ima jasno značenje o obavezi pokrivanja lica kao što smo to potvrdili. Prije toga smo potvrdili kategoričko značenje ajeta o hidžabu, također ajeta o džilbabu, o obaveznosti potpunog hidžaba-zastiranja. **Pa kako onda da odbacimo ova kategorička značenja zbog nekih mišljenja** ako se zna da neka od tih mišljenja nisu potvrđena, a druga nemaju kategoričko značenje već sadrže te'vil-dvosmislenost ili preneseno značenje, kao što je prethodilo objašnjenje toga???

Ako bi neko rekao: «Da li ste vi znaniji ili ibn Abbas i oni koji ga slijede, a oni su riječi Uzvišenog *«osim onoga što je ionako spoljašnje»* protumačili da se to odnosi na lice i šake?» Kažemo: «Naprotiv oni su znaniji i učeniji, međutim razilaženje je u značenju onoga što je od njih prenešeno. U prethodnim aspektima je pojašnjeno da je razumjevanje njihova govora uopšteno i bez ograničenja u kontekstu dozvole otkrivanja lica i šaka upitno i problematično!! Ne slažemo se sa protivnom stranom, a na to nas navodi sljedeće:

1. Predaje koje su prenešene od njih a koje ukazuju na suprotno. Prethodio je govor ibn Abbasa da se to odnosi na onoga ko ulazi kod žene u njenu kuću, a kategorički je poznato da ibn Abbas nije dozvoljavao ulazak kod žene osim mahremu, a pogotovu nije dozvoljavao otkrivanje lica i šaka pred tuđim muškarcem u njenoj kući. A kako bi i bilo kada je riječ idna' protefsirio kao pokrivanje lica i da ne otkriva osim jedno oko. Zar da joj naređuje pokrivanje lica izvan kuće, a da joj dozvoljava otkrivanje unutar kuće?!

2. Hidžab-zastiranje je u osnovi propisano. Nasovi-Kur'ansko hadiski tekstovi koji na njega ukazuju su mnogobrojni. To je značenje islama i muhkem-jasna i poznata stvar u islamu. Nije lahko preći preko ovog jasnog i poznatog propisa zbog predaja od kojih neke nisu vjerodostojne, druge imaju dvosmisleno značenje tako da bivaju od mutešabih dokaza koje je obaveza vratiti na muhkem dokaze.

3. Neki od ashaba, a od njih je i ibn Mes'ud, radijallahu anhu, su jasno ukazali na značenje koje se razlikuje od ovog. On je rekao da je to odjeća. U tome ga je slijedila grupa tabiina, radijallahu anhum.

Govor o riječima Uzvišenog: «*i neka vela (himare) svoja spuste na grudi svoje*»

Imam **Buharija** kaže: «Poglavlje: «*i neka vela (himare) svoja spuste na grudi svoje*», zatim je spomenuo svoj sened do Aiše, radijallahu anha, da je rekla: «Neka se Allah smiluje prvim muhadžirkama, kada je spušan ajet: «*i neka vela (himare) svoja spuste na grudi svoje*» pocjepale su svoje ogrtače i prekrile se njima.» Fethul-bari, 8/489.

Albani, Allah mu se smilovao, smatra da kod uopštenog spomena riječi himar ta riječ znači samo pokrivanje glave mimo lica, a da se ponekad upotrebljava i za pokrivanje lica. Tako kaže: «Himar je pokrivanje samo glave mimo lica.» Er-reddu el-mufhim, str. 13. I kaže: «Kao što spomen amame (turbana) uopšteno ne znači pokrivanje lica čovjeka. Isto tako himar kod uopštenog spomena na znači pokrivanje lica žene.» Er-reddu el-mufhim, str. 18. I kaže: «Kod uopštenog spomena riječi himar i i'tidžar to znači pokrivanje glave. Onaj ko pod tim smatra još i pokrivanje lica je inadžija i oholnik shodno dokazima koji su prethodili.»??? Er-reddu el-mufhim, str. 25. I kaže: «To što himar znači pokrivanje glave ne smeta da se ponekad upotrjebi u kontekstu pokrivanja lica.» Er-reddu el-mufhim, str. 23.

Albani je svoje mišljenje gradio na tri stvari: Prvo: Tekstovi iz Kur'ana i sunneta koji ukazuju da himar znači pokrivanje glave. Tako on kaže: «A što se tiče suprostavljanja tog značenja sunnetu takvih je slučajeva mnogo. Od toga su riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: «Allah neće primiti namaz punoljetne žene bez himara.» Ovo je sahih hadis koji je zabilježen u Irvau, 196, koji bilježi skupina a od njih je ibn Huzejme i ibn Hiban u sahihima. Da li šejh Tuvejdžeri smatra da je obaveza punoljetnoj ženi da u namazu pokrije svoje lice?!» U tom kontekstu su i riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ženi koja se zavjetovala da će obaviti hadž kao hasire (otkrivena i pješke), pa joj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: «Naredite joj neka jaše, neka obuče himar i neka obavi hadž.» U drugom rivajetu stoji: «I neka pokrije kosu.» Ovo je također sahih predaja koju sam zabilježio u El-ehadis sahiha, 2930. Pa da li je dozvoljeno ženi u ihramima da himar stavi na lice dok je na hadžu a zna se da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: «Neka žena muhrima ne oblači nikab» U tom kontekstu su i hadisi o meshu himara u toku abdesta.» Er-reddu el-mufhim, str.

16. Drugo: Mišljenja mufessira i fekiha oko značenja riječi himar. On, Allah mu se smilovao, kaže: «Od mufessira je ibn Džerir imam mufessira, zatim Begavi, Zamahšeri, ibn Elarabi El-Maliki, ibn Tejmijje, ibn Hajjan Endelusi, i mnogi drugi koje smo spomenuli.» Kaže: «Od fekiha: ebu Hanife i njegov učenik Muhammed ibn Hasan, Šafija, Kureši i Ajni.» Er-reddu el-mufhim, str. 18-21. Treće: Govor jezičara o značenju riječi himar. Kaže: «Od toga je govor uvaženog alima Zubejdija u Šerhul-kamus, 3/189, u pogledu govora Ummi Seleme, radijallahu anha, da je ona činila mesh po himaru. Bilježi ga ibn Ebi Šejbe u Musannefu 1/221. Pod himarom je mislio na amamu jer čovjek njime pokriva svoju glavu kao što se i žena pokriva sa svojim himarom. Isto tako se navodi u Lisanul-arab i Mudžemul-vesitu (riječnici arapskog jezika) čiji je autor grupa učenjaka pod nadzorom kolegija za arapski jezik. U njemu stoji: «El-himar je sve što prekriva, otuda naziv himar žene.» To je odjeća kojom prekriva glavu. U to spada i amama jer čovjek njome pokriva glavu i omotaje je ispod vilice.» Er-reddu el-mufhim, str.17-18.

Ovo je bio njegov odgovor onima koji su protumačili da se riječ himar odnosi na pokrivanje lica u riječima Uzvišenog: «*i neka vela (himare) svoja spuste na grudi svoje*» Albani smatra da se ajet ne odnosi na pokrivanje lica već glave, jer riječ himar u ajetu na to ukazuje. Zanimkao je svaki govor uleme koji je riječ himar protumačio kao pokrivanje lica. Sve što je prenešeno od imama u tom kontekstu nazvao je greškom alima ili greškom u pisanju (štamparska greška) i slično. Pogledaj Er-reddu el-mufhim, str. 13. Albani doslovice kaže: «U tom kontekstu su prenešena neka mišljenja koja se mogu svrstati u poglavlje greški alima, greške u pisanju ili u najboljem slučaju neka vrsta tefsira (tefsir murad) a nije tefsir koji je izgovoren. Na to se ne može osloniti i pouzdati u stvarima oko kojih postoji razilaženje.»???

Ovdje ćemo se nadovezati na ono što je rekao Albani:

Prvo: Ovaj ajet nije dokaz o obaveznosti pokrivanja lica.

Ovdje treba spomenuti vrlo važnu mes'elu, a to je da ajet o himaru nije temeljni dokaz o obavezi pokrivanja lica žene. Dokaz o obavezi pokrivanja lica je prethodio u tri prethodna ajeta: ajetu o hidžabu; ajetu o džilbabu; i ajetu o ukrasu. Njihovo značenje je muhkem-jasno u pogledu obaveznosti pokrivanja lica.

Na osnovu toga ako ovaj ajet kategorički ne ukazuje na obavezu pokrivanja lica sam taj dokaz ne može poništiti ovaj propis. Poznato je da je ovaj ajet došao kao zabrana od poistovjećivanja žena vjernika sa onim što su činile u džahilijetu. U džahilijetu je žena oblačila himar na svoju glavu i spuštala ga iza sebe tako da su joj bili otkriveni prsa i vrat kao što to rade žene Nabatejke. Zatim im je naredeno da spuste himare naprijed kako bi sve to pokrile. Ovo može da znači:

Prvo: Da sa njime pokrije i lice i to je značenje bliže a u skladu je i sa Kur'anskim tekstovima ajeta o džilbabu, i ajeta o ukrasu.

Drugo: Da ga umota u krug oko lica pokrivajući time uši, vrat i prsa. Značenje može ukazivati na ovu soluciju. Na osnovu toga možemo reći da ajet nema kategoričko značenje jer postoje mogućnosti dvojakog razumjevanja. Ako se ne može navesti kao kategorički dokaz o pokrivanju lica isto tako se ne može navesti kao kategorički dokaz za otkrivanje lica, čak šta više ako bi se ovaj ajet protumačio kao pokrivanje lica takvo tumačenje bi bilo realno jer bi to tumačenje bilo u svjetlu drugih nasova-tekstova o hidžabu-zastiranju.

A u tefsiru uleme i učenjaka jezika se spominje tumačenje riječi himar kao pokrivanje lica. Kada bi protumačili himar kao odjevni predmet koji prekriva vrat, prsa i okolicu lica ovo ne sprječava obavezu pokrivanja lica ali posredstvom drugih dokaza. Tako da se ovaj ajet može odnositi na pokrivanje prsa i vrata i to je ovdje posebno naglašeno jer su to žene otkrivale u džahilijetu.

Treće: Učenjaci koji su riječ himar u šeriatskim tekstovima protumačili kao pokrivanje lica. Neki učenjaci su riječ himar u šeriatskoj terminologiji protumačili kao pokrivanje lica. Od njih su ibn Tejmijje, Ajni-autor Umdetul-kari, i ibn Hadžer.

Što se tiče **ibn Tejmijje** on kaže: «El-hamr je ono što pokriva: glavu, lice i vrat. A džilbab se stavlja iznad glave i pokriva cijelo tijelo osim očiju.» Šejhul-islam ibn Tejmijje, Fetava, 22/147.

A što se tiče **Ajnija** on (u tumačenju pomenutog hadisa Aiše, radijallahu anha: «*počjepale su svoje ogrtače i prekrile se njima.*») kaže: «Pod ženama muhadžirkama se misli na ashabijke muhadžirke. Riječ murut u hadisu je množina od mirt, a to je ogrtač ili nešivena haljina, to je izar. Riječi u hadisu «prekrile se njima» tj. prekrile su lice s ogrtačima koje su počjepale.» Umdetul-kari,10/92; Avdetul-hidžab, 3/287

Ibn Hadžer kaže: «Riječ u hadisu «ihtemerne» tj. **pokrile su svoja lica**. Opis toga je da stavi himar na glavu i njegov desni dio prebaci na lijevo rame tako da to biva neka vrsta vela.» **Fera'** kaže: «U džahilijetu su žene svoj himar prebacivale iza sebe, a otkrivale su prednji dio pa im je naređeno da se zastru. Himar za ženu je kao amama za čovjeka.» Pogledaj Fethul-bari, 8/498.

Njegov govor je ovdje jasan da himar predstavlja pokrivanje glave i lica. Od njega se prenosi i drugi tekst koji je također jasan u kojem stoji: «**Ovdje se zove himar jer prekriva njeno lice.**» Pogledaj Fethul-bari, 10/48, knjiga Ešribe, poglavlje «Ma džae ennel hamre ma hamerel-akle.» Himar je po njemu kina'u. A kina' je opisao kao: «Poglavlje «Et-Tekannu'u», to je pokrivanje glave i većine lica pokrivačem ili nečim drugim.» U Fethu se navodi knjiga o odjeći, poglavlje «Et-Tekannu'u», 10/274. Kaže: «Poglavlje «Mukanne'a» u hadisu je došlo u prenesenom značenju a misli se na oruđe-oklop koji se u ratu stavlja na lice.» Pogledaj Fethul-bari, 6/25. Tako da je himar pokrivanje glave i lica, to je kina'. A kina' je ono što prekriva glavu i lice.

Ovako kaže ibn Hadžer. Da li se i nakon ovoga može reći da je to greška alima ili prepisivača, ili da se pod tim misli na neko preneseno značenje...?! Ovo zastupa šejh Albani. Albani u Er-reddu el-mufhim, str. 19-21, kaže: «Ovdje se moram osvrnuti na jednu stvar makar se morao na njoj zadržati više nego što bih želio. Naime šejh Tuvejdžeri je iskoristio grešku koja je prenešena u hafizovom (**hafiz ibn Hadžer**) tumačenju hadisa Aiše u knjizi 78, oko ajeta o himaru koji je prethodio. Te uzimanju isječka iz govora hafiza ibn Hadžera koji se inače suprostavlja njegovoj tvrdnji. Hafiz u tumačenju Aišina govora na kraju hadisa kaže: «Pa su se njima prekrile», 8/490. Tj. prekrile su svoja lica. Opis toga je da žena stavi himar na svoju glavu i da ga sa lijeve strane prebaci na desnu. To je tekannu'un-pokrivanje lica. El-Fera' kaže: «U džahilijetu su žene spuštale himar iza sebe, a otkrivale prednji dio. Pa im je naređeno da se pokriju.... do kraja teksta. Šejh Tuvejdžeri je odbio moje (Albanijevo) mišljenje u svojoj knjizi navodeći govor hafiza ibn Hadžera o značenju riječi himar. Ja ću ovdje navesti njegov govor u potpunosti i dokazati da on ne znači ono što je šejh razumio jer se šejhovo razumjevanje suprostavlja hafizovim riječima: «A opis toga je...» Kada bi šejh ovo značenje o himaru primjenio na svoj

himar-amamu našao bi da je njegovo lice otkriveno a ne pokriveno. Na to ukazuje dio teksta ibn Hadžera koji je šejh amputirao, namjerno ili slijedeći druge, a u kojem hafiz poistovjećuje himar žene sa amamom čovjeka. Da li šejh, Allah mu se smilovao, misli da i amama čovjeka kao i himar žene po njemu pokriva glavu i lice zajedno? Također riječ tekannu'un po jezičarima znači ono čime žena pokriva glavu, kao što se navodi u Mu'džemul-vesitu i drugim knjigama. Sam hafiz u Fethu, 7/235 i 10/274, kaže da et-tekannu'u znači pokrivanje glave. Kažem: mislim da je ovo šejh uradio slijedeći druge jer ne mislim da bi namjerno uzeo samo jedan isječak koji mijenja značenje govora. Vidio sam da su neki od nekih savremenih učenjaka tako činili ali pošto su preselili na ahiret ne želim sada da se ovdje raspravljam sa njima. Neka Allah oprostí meni i njima. Na osnovu ovoga što je prethodilo njegove riječi: «Pa su pokrile svoja lica» **može biti greška prepisivača ili nesmotrena greška samog autora.** Možda je želio reći «svoja prsa» **pa je pogrešno napisao** «svoja lica». A možda je pod tim misli na neko preneseno značenje tj. možda je mislio na ono što okružuje lica kao nešto što je u njegovoj blizini. U Fethu sam našao nešto u tom kontekstu na drugom mjestu u hadisu Bera'a, radijallahu anhu: «Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, je došao čovjek sa željezom.» Ovaj hadis bilježi Buharija i drugi, a zabilježio sam ga u Sahihu, 2932. Hafiz kaže: «Mukanne'a-prekrivač je metafora za pokrivanje njegova lica ratnim oruđem-oklopom.» Albani se na ovo nadovezuje pa kaže: «U protivnom kada bi se to shvatilo u doslovnom značenju to znači da bi pomenuti oklop pokrio njegovo lice i on ne bi mogao ići a kamoli se boriti.» Završen citat Albanija.

Ovdje ima nekoliko opaski na ovaj Albanijev govor:

Prvo: Albani tvrdi da iz ibn Hadžerovog opisa stavljanja himara proizilazi otkrivanje lica. Ovo se ne može prihvatiti. Kada žena postavi himar na glavu zatim zamota desni rub na lice, a ostatak prebaci preko lijevog ramena time prekriva lice. To je ono što je namjeravao reći ibn Hadžer. Zbog toga je stavljanje himara protumačio kao pokrivanje lica.

Drugo: Albani je u korist svog govora naveo govor ibn Hadžera: «To je et-tekannu'u.», i tvrdi da se pod tim misli samo na pokrivanje glave. Zatim je naveo njegovu definiciju tog izraza: «Et-tekannu'u je

pokrivanje glave.» Međutim Albani, Allah mu se smilovao, nije naveo definiciju u potpunosti u kojoj stoji da u to spada i pokrivanje lica kako je to prethodilo. Ibn Hadžer kaže: «Poglavlje «Et-Tekannu'u», to je pokrivanje glave i većine lica sa ogrtačem ili nečim drugim.» Fethul-bari, knjiga o Libasu, poglavlje Et-Tekannu'u, 10/274.

Treće: Albani odbija da hadis o čovjeku sa oklopom shvati drugačije osim da se radi o metafori koja je upotrebljena u kontekstu pokrivanja lica oklopom tvrdeći da su uistinu pod tim misli na oruđe ili oklop koji pokriva okolicu lica u protivnom ne bi mogao (ne bi vidio) ići. Međutim svi koji poznaju ratne oklope znaju da ih ima takvih vrsta koji u potpunosti pokrivaju lice i znaju da on ima otvor za oči kako bi čovjek mogao gledati. Tako da se ova ibn Hadžerova definicija pomenutog izraza ne može poimati kao nemoguća osim u prenesenom značenju kao što to navodi šejh Albani!!!

Dakle **ibn Hadžer** smatra da je himar kina'a, njihovo značenje po njemu je pokrivanje lica i glave. Otuda **ibn Hadžer** kaže: «Poglavlje «Fehtemerne biha-pa su se njima zastrle» tj. prekrile su svoja lica. Otuda ženski himar nosi taj naziv jer se njime zastire lice.» **Ibn Hadžer** himar tumači kao kina' pa o tome kaže: «To je pokrivanje glave i većine lica s ogrtačem ili nečim drugim.» A o čovjeku koji je došao u oklopu (el-mukanni'a) kaže da se pod tim misli na prekrivanje lica ratnim oruđem-oklopom.

Na kraju pitamo da li je sve ovo greška alima prilikom pisanja, je li greška prepisivača, i je li sve to metafora i preneseno značenje?!!

Zatim pitamo je li nemoguće sa stanovišta pameti i razuma shvatiti da je **ibn Hadžer** rekao: «Himar je pokrivanje lica i glave»?

Ovaj postupak Albanija gdje je on pomenuti tekst ocjenio greškom ili mu dao posebno značenje i shvatio ga kao metaforu bi bio opravdan da se radi o šeriatskim tekstovima koji se nekad moraju protumačiti u prenesenom značenju kako bi se spojili šeriatski tekstovi i udaljili od međusobne kontradiktornosti i međusobnog suprostavljanja što je inače stav ehli sunneta i džemata u pogledu mutešabih tekstova. Međutim neopravdano je tako postupati sa tekstom čiji je autor obični čovjek koji nije bezgrješan. Prisiljavanje govora ibn Hadžera da on pod tim nije mislio pokrivanje lica, povlači pitanje: A zašto ibn Hadžer ne bi mislio ono na šta njegov govor ukazuje vanjštinom? Da li je

ono što je izrekao nemoguće da izgovori jedan čovjek ili učenjak? Ne mislim da je nemoguće da neko od ljudi kaže: «Himar znači pokrivanje lica.» Čak kada bismo i pretpostavili da je to greška u govoru, ako nije nemoguće da tako nešto kaže, zašto onda njegov govor ne ostaviti i interpretirati u njegovom vanjskom značenju, a ne tvrditi kako se radi o pogreški i tumačiti ga u prenesenom značenju?

Četvrto: Albani negira da amama pokriva glavu sa licem. I da značenje riječi i'tidžar znači pokrivanje lica. To njegovo suprostavljanje nije osnovano jer amama se ponekad upotrebljava u kontekstu pokrivanja lica, a dokazi su sljedeći:

1. **Muhammed ibn Hasan** kaže: «I'tidžar ne biva osim pokrivanjem lica sa otvorom za oči (et-tennekub). To znači da zamota dio amame na glavu, a dio nje učini kao ženski prekrivač lica (mi'džer) tako što ga zamota oko lica.» Mebsut, 1/31; Avdetul-hidžab, 3/288.

2. **Ibn Esir** kaže: «U hadisu Ubejdullaha ibn Adija ibn Hijara stoji: «Došao je prekriven svojom amamom, ništa se od njega nije vidjelo osim dva oka i dvije noge.» I'tidžar amamom-pokrivanje amamom znači da je čovjek u krug zamota oko glave i jedan njen krak prebaci preko lica, a da nemetne ništa od nje ispod brade-donje vilice. Pogledaj Ennihaje fi garibil-hadis od ibn Esira, 3/185. Dakle amama-vrsta ćulaha, se upotrebljava za pokrivanje same glave, a ponekad se upotrebljava i za pokrivanje lica. Isti je slučaj sa himarom. Dakle nema osnove da se zabrani postojanje tog značenja kad je u pitanju pokrivanje lica. Unatoč tome Albani, Allah mu se smilovao, kaže: «I'tidžar je svojstvo otkrivanja a to ne znači da obavezno mora biti tako» Er-reddu el-mufhim, str. 25. Albani ne smatra da izraz i'tidžar obavezno ukazuje na pokrivanje lica za razliku od ibn Esira.

3. Zatim ono što je rekao ibn Esir podupire arapska poezija. Tako pjesnik Numejri u El-Mesun fi sirri el-heva el-meknun, str. 40, kaže: «*Pokrivaše vrhove jagodica iz bogobožnosti, i iziđoše po noći pokriveno.*» Ako su vrhove svojih prstiju pokrivalo iz bogobožnosti ovo je dokaz da je njihovo pokrivanje obuhvatalo lice i glavu. Nemoguće je da su pokrivalo vrhove prstiju i ruke a da su otkrivalo lice.

4. Postoji poznato pleme u Mauritaniji gdje muškarci svoja lica pokrivaju dijelom amama i to je jedno od njihovih znamenja. To pleme se zove Tavarik. Oni svojim amama pokrivaju glavu i lice tako da se od

njih ne vidi ništa osim jedno oko. Tako da izraz «i'tedžeretil-mer'etu» znači pokrivanje glave i lica, i takvo značenje se ne može pobiti osim uz postojanje vjerodostojne indicije koja na to ukazuje. Nema osnove takav izraz u vjerskoj literaturi smatrati greškom učenjaka ili štamparskom i prepisivačkom greškom. Tumačenje ovih izraza na ovakav način je veoma čudno i nisam našao da iko od učenjaka jezika, tefsira, hadisa i fikha to smatra greškom. Jedino Albani, Allah mu se smilovao, to smatra greškom koja se potkrala alimu prilikom pisanja!!?

Himar predstavlja pokrivanje glave i lica

Onaj ko pogleda u knjige učenjaka jezika vidjet će da većina učenjaka jezika riječ «himar» tumače kao pokrivač, a riječ «himarul-mer'eti» ženino pokrivanje glave. Šejh Albani je uzeo ovo jezičko značenje i primjenio ga na šeriatske tekstove. To je upitno s dva aspekta:

Prvo: Sa aspekta postojanja razlike između šeriatske i jezičke terminologije; Drugo: Sa stanovišta suštine onih koji su himar protumačili kao pokrivanje glave.

Objašnjenje prvog aspekta: Himar između jezičkog i terminološko-šeriatskog značenja. **Poznato je naime da postoji razlika između jezičke i šeriatske terminologije u slučaju jedne riječi.** Kao primjer možemo navesti značenje riječ iman. Iman u jezičkom značenju označava iskrenost dok je u šeriatskoj terminologiji uopšteniji od toga. U stručnoj šeriatskoj terminologiji on označava iskrenost srca, govor jezika i rad tjelesnim organima. Tako kada se u šeriatskoj terminologiji spomene termin iman onda pomenuto predstavlja njegovo značenje. Greška murdžija (oni koji za iman kažu da je to samo iskrena potvrda srcem i govor) se upravo ogleda u tome što su oni značenje riječi iman sveli na njeno jezičko značenje, a nisu gledali u terminološko značenje te riječi. Zatim treba reći da se riječ iman nekada u šeriatskim tekstovima spominje tako da se pod njom misli na jezičko značenje ili blizu toga. To je u slučaju kada ova riječ dolazi spojeno sa riječju islam. U tom slučaju riječ iman ukazuje na unutrinu a islam na vanjštinu. Ako precizno analiziramo i dobro razmislamo vidjet ćemo da izraz himar ima isti propis. U jeziku ta riječ znači pokrivanje glave. Međutim šeriatska terminologija mu je dodala i pokrivanje lica. Dokaz je sastavljen od tri postavke i rezultata:

Prvo: Pokrivanje lica žene je propisana stvar u vjeri islamu i oko toga ne raspravlja učen čovjek.

Drugo: Vjernicama je naređeno da obuku himare («*i neka vela (himare) svoja spuste na grudi svoje*»).

Treće: Ispravno je razumjevati da himar istovremeno može pokrivati glavu i lice. Ovu je stvar i Albani, Allah mu se smilovao, priznao kada je rekao: «Ne znači ako se njime (himarom) nekada pokrije lice da je to stalni običaj prilikom njegova oblačenja.» Pogledaj Džilbab el-mer'eti muslima, str 73.

Rezultat: Himar u šeriatskoj terminologiji znači pokrivanje lica i glave bez obzira da li se radi o vadžib ili mustehab propisu. Međutim ponekad se izraz himar navodi u šeriatskoj terminologiji i pod njim se podrazumjeva samo pokrivanje glave ako postoji indicija koja na to ukazuje kao što je to navedeno u hadisu ženinog namaza u himaru, kao i drugi tekstovi koje je Albani naveo kao dokaz. Ovdje je indicija ta koja presuđuje. Kategorički je jasno da je ženi dok klanja naređeno da pokrije glavu mimo lica i šaka. Ovo je indicija koja ukazuje da se u pomenutoj predaji pod himarom misli na pokrivanje glave. Međutim kada dođe predaja u kojoj nema nikakve indicije onda se vraćamo na šeriatsku terminologiju koja kaže da himar označava pokrivanje lica i glave. Dakle stvar je suprotna od onoga što zastupa Albani. Ako se uopšteno bez ograničenja prenese himar u šeriatskim tekstovima on ukazuje na pokrivanje glave i lica zajedno, bez obzira da li se radi o vadžibu ili mustehabu (shodno tome kakvo ko mišljenje zastupa), a ne misli se na samo pokrivanje glave.

Drugo: Sa stanovišta suštine onih koji su himar protumačili kao pokrivanje glave. Može se primjetiti iz govora učenjaka da su riječ himar protumačili kao pokrivanje glave. Oni nisu spomenuli pokrivanje lica ali nisu to ni negirali. To što nisu spomenuli obje stvari ne sprječava da se himar odnosi na obje stvari iako su se zadovoljili sa spomenom glave. Ako bi neko rekao: Šta to podržava ovu mogućnost? Odgovor glasi: Lice je sastavni dio glave tako da postoji mogućnost da lice uđe pod ovo značenje. Ako se tome još doda da je Zakonodavac propisao pokrivanje lica, bez obzira da li se radi o mustehab ili vadžib propisu, na kraju možemo reći da ova dva aspekta pojačavaju stav da lice ulazi pod značenje riječi himar. Tako da postoji mogućnost da su

učenjaci u tom kontekstu spominjali glavu, a da su izostavili spomen lica jer je lice dio glave. Najbolji primjer za to je ibn Hadžer. Iako je prethodilo njegovo mišljenje i objašnjenje da himar znači pokrivanje lica, na drugom mjestu u Fethu kaže: «Humur je množina od himar. Himarom žena pokriva glavu.» Pogledaj Fethul-bari, 10/296, knjiga o Libasu, poglavlje «El-harir lin-nisa'». Ispred nas se u pogledu (ibn Hadžerova) tumačenja pružaju sljedeće mogućnosti:

1. Da njegov govor osudimo kao kontradiktoran i da ga u potpunosti ostavimo.

2. Da uzmemo mišljenje o pokrivanju glave kao preovladavajuće, a da drugo njegovo mišljenje pobijemo kao što je to uradio Albani.

3. Ili da kažemo da je pod tim podrazumjevaao pokrivanje lica i glave zajedno i damo prednost drugom govoru nad prvim.

Što se tiče kontradiktornosti nema osnove za tako nešto jer se nešto osuđuje kao kontradiktorno ako nema osnove za spajanje. Ovdje to nije slučaj jer je lice od glave. Dešava se da se ljudi zadovolje spomenom jedne od ove dvije stvari. Da je na početku spomenuta glava a na kraju stopalo onda bi se moglo reći da se radi o kontradiktornosti. A što se tiče davanja prednosti pokrivanju glave mimo lica to također nema osnove jer se pred nama nalaze mnogi šeriatski tekstovi i svi oni riječ himar tefsire kao pokrivanje lica. Ovi šeriatski tekstovi se ne mogu zanemariti i riječ himar protumačiti kao samo pokrivanje glave. Dakle ne preostaje nam osim da kao preovladavajuće mišljenje uzmemo da je pod himarom namjeravao pokrivanje lica i glave zajedno, i da njegovom drugom govoru damo prednost nad prvim i da mu se ne suprostavljamo i to iz sljedećih razloga:

1. To je jasno izrekao na više mjesta.

2. Jer je lice dio glave i moguće je da se sa pokrivanjem glave podrazumjeva pokrivanje lica. Tako nešto nije nemoguće sa stanovišta šeriata ni razuma kao što je to i šejh potvrdio kada je rekao da se himarom ponekad pokriva lice.

3. Ako bi smo dali prednost govoru da je himar pokrivanje samo glave time bi smo poništili njegov drugi govor gdje se spominje da je to pokrivanje lica. Ako se može postupiti po obadva govora i ako se tome ne suprostavlja razumski i šeriatski dokaz to je preče nego da jedan od njih dva pobijamo.

Ono što još ukazuje da ulema ne zabranjuje da lice ulazi pod značenje himara, pa makar se pri njegovom definisanju zadovoljili spomenom glave, je način na koji definišu odjevni predmet pod imenom «nesif». Za «nesif» učenjaci kažu da je to himar. Pogledaj Lisanul-arab, 14/166, a poznato je da «nesif» pokriva lice. Na to ukazuje ono što se prenosi u Lisanul-arab, 14/166. Ebu Ubejd kaže: «Nesif je odjeća koju žena pokriva preko cjelokupne odjeće. Naziva se nesifom jer razdvaja ženu od ljudi i tako predstavlja pregradu za poglede ljudi. Nemoguće je potpuno sprječiti ljudske poglede da dopru do žene osim uz potpuno pokrivanje zajedno sa licem.»

Učenjaci jezika navode stih Nabige Zebjanija koji je bio veliki prijatelj nekog Numana. Ebul-Feredž Asbehani spominje u svojoj knjizi Egani, 11/11, da je Nabiga bio veliki prijatelj Numana i da je jednog dana vidio kako je njegovoj ženi spao nesif sa lica pa je lice zastrla podlakticom, a bila je krupna žena tako da je skoro čitavo lice zastrla rukom. U svojoj kasidi, 11/14, kaže: *Prekrivač joj spade sa lica a nije namjeravala, zatim ga prihvati a lice pokri rukom drugom.*

Dakle to što ulema spominje da himar znači pokrivanje glave ne sprječava ulazak lica pod to značenje zajedno, kao što ni spominjanje iskrenosti u značenju imana ne znači da negiraju da su i djela od imana. Jer pod tim ponekad misle samo na jezičko značenje, a ponekad pod tim podrazumjevaju potpunu iskrenost srca, jezika i udova tijela. Onaj ko želi nekome pripisati irdža'a mora donijeti njegov jasni govor u kojem stoji da djela ne smatra od imana; ili da iman u šerijatskoj terminologiji definiše kao iskrenost-potvrđivanje srcem; ili spoznaju; ili da smatra da je dovoljno da ga izgovori samo jezikom.

Isto tako u pogledu himara mora biti jasan govor u kojem negira ulazak lica pod to značenje u protivnom se himar ne može shvatiti u tom značenju. Pored ovoga treba znati da je u arapskoj poeziji preneseno ono što ukazuje da izraz himar označava pokrivanje lica. Tako Kadi Tenuhi kaže: *Čudno je kako svjetlost himara i svjetlost obraza ispod njega ne zapali tvoje lice.*

Ovaj stih je naveo Albani i prokomentarisao ga na sljedeći način: «To što se ponekad himarom zastre lice ne znači da je to stalno običaj.» Džilbab el-mer'eti, str. 73.

Dakle tačka razilaženja sa Albanijem, Allah mu se smilovao i uzvisio njegov stepen, je u tome što je Albani smatrao ako se riječ himar izgovori bez ikakvog ograničenja (mutlakan) da to znači samo pokrivanje glave dok po drugom mišljenju ako se ta riječ izgovori bez ograničavanja ukazuje na pokrivanje glave prvo, a podrazumjeva i pokrivanje lica uz glavu jer je lice dio glave.

Treba naglasiti da je pokrivanje lica propisano bez obzira da li se radi o mustehab ili vadžib (farz) propisu. I jer je ispravno kada se spomene izraz himar da znači pokrivanje glave i lica.

Ono na šta još želim obratiti pažnju jesu Albanijeve riječi: «Ovo se prenosi od skupine mufessira kao što su: ibn Džerir, Begavi, Zamahšeri, ibn Elarabi El-Maliki, ibn Tejmijje, i ibn Hajjan. Zatim od skupine fekiha kao što su: Ebu Hanife, Muhammed ibn Hasan, Šafija, Ajni. Svi oni kažu da himar znači pokrivanje glave.»

Ovdje moramo iznijeti jednu opasku. Pored onoga što smo već rekli o značenju riječi himar te da on ukazuje na pokrivanje lica i glave zajedno, još kažemo: Neki od ovih učenjaka, koje je Albani spomenuo, su mišljenja da je ženi vadžib (obaveza) pokriti lice kao što su: ebu Bakr ibn Elarabi El-Maliki, i ibn Tejmijje.

Neki od njih su u tefsiru pojedinih ajeta jasno rekli da je vadžib (obaveza) pokriti lice kao što je ibn Džerir i Begavi u ajetu o hidžabu. I Zamahšeri i ibn Hajjan u ajetu o džilbabu.

Neki od njih su jasno rekli da himar predstavlja pokrivanje glave i lica kao što je prethodilo od ibn Tejmijje i Ajnija. Nisam istraživao mišljenja svih onih koje je šejh spomenuo od učenjaka.

Na kraju ove studije postavljamo vrlo važno pitanje:
Ako «himar» ne predstavlja pokrivanje lica,
ako «kina'» ne predstavlja pokrivanje lica,
ako «i'tidžar» ne predstavlja pokrivanje lica,
ako «džilbab» ne predstavlja pokrivanje lica,
pitamo, šta je to i kako se zove ono s čime žene pokrivaju lice???

Na kraju ove studije dolazimo do vrlo važnog zaključka: Ako je ajet kat'i-kategorički potvrđen, a oko toga postoji idžma'-saglasnost svih muslimana, jer je on iz Kur'ana, a Kur'an je Allah sačuvalo.

Zatim ako je potvrđena kategoričnost njegova značenja u pogledu obaveznosti potpunog hidžaba tj. potpunog pokrivanja za što smo predhodno naveli dokaze i aspekte. Kao zaključak možemo reći da ajet ima muhkem-jasno i pravosnažno značenje te se na taj ajet vraća kod razilaženja. A dokazi koji imaju vjerodostojan sened i koji ukazuju na okrivanje lica, i koji mu se kao takvom suprotstavljaju mogu se svrstati pod mutešabih-manje jasne dokaze koji se možda odnose na vrijeme prije propisivanja hidžaba ili se odnose na neke posebne situacije (kao što je obavljanje namaza i hadža. op. pr.) Tako da se ovaj mutešabih-manje jasan dokaz vraća ovome koji je muhkem-jasan i nedvosmislen te da se taj mutešabih shvati i pojmi u svjetlu muhkem dokaza. Na taj način će se izbjeći međusobno suprotavljanje šeriatskih dokaza. Ovo je ispravan način oko postupanja sa muhkem dokazima. **Nije dozvoljeno ostaviti muhkem dokaze i rad po njima radi mutešabih dokaza.** Ovo se odnosi na slučaj ako mutešabih posjeduje pomenuti opis u pogledu potvrde značenja (tj. da je tačnog seneda), a šta reći ako taj mutešabih dokaz ima netačan sened kao što je hadis Esme, ili da ima dvosmisleno značenje koje nije kati'-kategoričko u pogledu otkrivanja lica kao što je hadis Hasu'umije? Ovo je stanje predaja koje navode oni koji dozvoljavaju otkrivanje lica žene. Imajući to na umu onda nema sumnje da je obaveza ostaviti te dokaze i nije im dozvoljeno dati prvenstvo nad nasovima-Kur'ansko hadiskim tekstovima, koji su na stepenu muhkema-jasnih dokaza.

Završeno Allahovom dobrotom.

Naša posljednja dova je hvala Allahu Gospodaru svjetova.

- Knjige u izdanju *Mektebetu El Guraba* :

- KOMENTAR OTKLANJANJE SUMNJI

Šejh Muhammed Salih El Usejmin

- SVJETLOST SUNNETA I TAME BID'ATA

Dr. Seid El Kahtani

- SVJETLOST IMANA I TAME NIFAKA

Dr. Seid El Kahtani

- jusuf kardavi NA VAGI ŠERIJATA

Šejh Sulejman Salih El Harraši

- LJUBAV PREMA POSLANIKU s.a.v.s.

Abdurreuf Muhammed Usman

- ČUVANJE ČEDNOSTI

Šejh Bekr Abdullah Ebu Zejd

- DA LI JE MUSLIMAN OBAVEZAN SLIJEDITI JEDAN OD ČETIRI MEZHEBA

Muhammed Sultan El Ma'sumi

- NESUĐENJE PO ALLAHOVOM ZAKONU

Šejh Muhammed Ibrahim Abdul-Latif Ali Šejh

- PROPIS O OSTAVLJANJU NAMAZA

Šejh Muhammed Salih El Usejmin

- ČVRSTO UŽE - POJAŠNJENJE PRAVCA EHLIS-SUNNETA

VEL-DŽEMATA O TEMELJNIM POSTAVKAMA VJERE

Dr. Ahmed Abdul-Kerim Nedžib

- STUDIJA O MURDŽIJAMA

Dr. Galib Alijj Avadži

- ŠIJE-RAFIDIJE, ISTINE, SAVJETI, I ISLAMSKE FETVE

Šerif Alijj Radžihi

- IBN ARABI VOĐA NEVJERSTVA I ZABLUDE

Šejh Abdur-Rahman Abdul-Halik

- ISLAMSKI UČENJACI O SUFIZMU I SUFIJAMA

- TEMELJI I PRAVILA O SUNNETU I BID'ATU

dr. Husamuddin Afane

- NOVOTARIJA I NJEN LOŠ UTICAJ NA UMMET

Selim 'Id El Hilali

- AKIDA TEVHIDA - ISLAMSKO VJEROVANJE

Šejh Salih Fevzan

- JASNI DOKAZI O OBAVEZNOSTI POKRIVANJA LICA ŽENE

Lutfullah Abdulazim Hudžeh

- Narudžbe na tel.:061343574 -

e-mail:ehlisu@yahoo.co.uk

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je rekao: „*Neprestano će jedna grupa iz moga ummeta izvršavati Allahovu naredbu. Neće im naštetiti onaj ko ih napusti ili ko im se suprostavi, sve dok ne dođe Allahova odredba, a oni su prepoznatljivi među ljudima.*“ - Hadis bilježe Buharija i Muslim.

الدعوة أهل السنة والجماعة

الدلالة المحكمة

لآيات الحجاب على وجوب غطاء وجه المرأة

لطف الله بن عبد العظيم خوجه

الأستاذ المساعد بقسم العقيدة بجامعة أم القرى بمكة

مكتبة الغرباء